

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibus Singlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Liber Decimus, De Conversione Saracenorum Procuranda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

ne ab eis perpetrata deprehendi, aut investigati queant fecerit, quique dictos Apostatas aut Hæreticos scienter occulaverit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodolibet præstiterit.

Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Judaicos quomodolibet damnatos, aut aliàs prohibitos tenuerit, custodierit, vel divulgaverit, vel in quacunque loca tulerit, aut ad eam rem operam suam accommodaverit.

Si Christianos deserit, redemptionis que hostiam salutarem in ara crucis immolatam Christum Dominum ludibrio & despectui habens: quandocunque, maxime vero in sacro Parasceves die agnum sive ovem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamque conspuerit, sive quid aliud contra ipsam fecerit.

Si nutrices Christianas, contra sacrorum Ca-

nonum statuta, diverforumque Rom. Pontificum Prædecessorum nostrorum sanctiones, adhuc retinuerit, aut eas retinens die qua Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumplerit, lac uno, vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit.

Et subjungitur: In quibus casibus universis & singulis omnes inquisitores, omnium regnorum, civitatum, provinciarum, dominiorum, & locorum universi orbis Christiani contra Jædos & infideles quoscunque diligenter inquirent, & procedant: & quos culpabiles deprehenderint, in eos pro culpæ modo, & pro criminum numero, multiplicatione, aut consuetudine delinquendi, flagella, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilis & alia atrociora decernant.

Hactenus Constitutio.

LIBER DECIMUS, DE CONVERSIONE SARACENORUM PROCURANDA.

P R Æ F A T I O.

AGARENÌ, quos vulgo Saracenos appellamus, adeo, & numero, & vitæ turpitudine creverunt, ut & divinis & politicis rationibus Christianorum Principum, & Virorum Apostolicorum animos, ad eorum conversionem strenuè procurandam, permovere debeant.

Primo, quia instare videntur tempora, imò & præ foribus esse, qua per varia mulcorum Patrum vaticinia, & astrologorum Prognostica de Saracenorum secta, ac præcipuè Turcarum imperio citò finiendò prædicta sunt; ac in primis

Sanctus Methodius Martyr à D. Hieronymo laudatus, loquens de fine sæculi, ait; *Surget autem Christianorum gens, & præliabitur cum eis, (scilicet Saracenis) & occidet eos gladio, & captivas ducet mulieres eorum, & interficiet infantes eorum, & descendet filij Imaelis in gladium, & tribulationem, & afflictionem, & reddet illis Dominus mala, quæ ipsi fecerant, & irruet super eos militia, septies tantum, quantum in aliis gesserunt, & occidet illos Dominus in manu Christianorum, & erit Regnum Christianorum exaltatum super omnia Regna, celeberrimæ sunt etiam aliæ de ruina hujus sectæ, hæc ætate futura prædictiones; id enim jam multis retrò sæculis prænunciaverunt noster sanctus Cyrillus Doctor Græcus, ac Prophetiæ dono illustris, Joachimus Abbas, ac plures alij, de quibus Melchior Sotherus lib. 1. de bello Pannonico ita scripsit: Taceo interim ac lu- *Melchior Sotherus.*
*bens prætereo, Methodij, Cyrilli, Brigittæ, Joachimi, Alfonsredi & Torquati, atque aliorum multa, non è Druidum quercubus, aut cortina Cynthij elicta responsa, sed pÿs mentibus, Spiritus instinctu, calitis enunciata oracula, quæ omnia tanquam ore uno prolata, Principibus Christianis debere orbis Imperium profitentur. Imo prophetiæ hujus apud Æthiopes meminerunt Franciscus Alvaresius, Lusitanus, & Thevetus, ambo ævi nostri Historici: apud quos constans est, ab antiquis Patribus traditio, Turciam totam, & loca sancta sub jugo Principis alicujus Septemtrionalis ventura, Vnde noster Joan. Baptistæ Mantuanus, illustris Poeta, ita scripsit:**

*presagia vatum**Attestantur, opes Asia, Babylonica regna**Ad Christi reditura jugum.*

Pleni sunt equidem sacri libri nostræ gentis, plena Turcarum ac Saraceno-
rum volumina, plena vulgi ora, prædictionibus, minis, signis, tama ruinæ vasti illius
Imperij, ac turpissimæ sectæ. Scimus Turcas sæpè de his cogitare, legere, loqui, ti-
mere, ac conari contra divinum consilium ad suæ amplificationem sectæ, nostræ
verò ruinam: nos vero quod dolendum maximè est, nihil de his cogitamus, neque
Principes Christiani sequuntur ducentem ad bella Deum, & velut vocantem ad
arma tam iusta, tam sancta, neque Ecclesiastici Ministrique Evangelij viam præ-
parant, ut faciliùs res ipsa peragatur.

Secundo, Est deinde Saraceno-
rum ad fidem conversio non valde difficilis, co-
lunt enim unum Deum turpi vitæ genere: qua in re duo planè contraria concili-
ari nituntur. Cultus quippe unius Dei, si ex genere spectetur honestissimus est,
& rationes planè efficaces producit ad vitæ turpitudinem redarguendam. Ex quo
efficitur, Evangelij Ministros eo, quod honestum est, allectos, & armatos facile pos-
se multos à Mahometica secta deducere; multos, inquam, ex ijs, qui inter gentem il-
lam incultam ingenio pollent: quod certè lucrum pretiosissimum foret.

Tertio, Qui valent ingenio apud Mahometanos, philosophicis saltem rationibus
adducti, per se ipsos, vitæ turpitudinem deprehendunt, facileque perspiciunt (suam
sectam impuram esse, neque cum purissimæ naturæ divinæ cultu posse subsistere;
aut certè, si non usque adeo perspicuè id cognoscunt, suspectam tamen Religio-
nem suam habent; quod viam facit viris Apostolicis, ad illorum conversionem fi-
dentius tentandam, & urgendam.

Quarto, Mahometani non usque adeo protervè Christi veritatem audiunt ac
Sectarij alij, cum à Mahometo ipso de Christi excellentia testimoniū illud re-
perhibitum sit: præterquam quod cum ipsi existiment, unumquemque in Religio-
ne quam profiteretur, salvum fieri posse, per hoc ipsum (quamvis enormiter errent)
aptiores fiunt ad prædicationem Christi leniter sine repugnantia audiendam. Ex
quo Christianorum animi inflammari deberent, ad veritatem divinam eis nuntian-
dam, quæ semel excepta per aurem (sperandum est) animos impios expia-
ret.

Quinto, Accedit Alcorani deformitas, quæ profectò tanta est, ut ad examen re-
vocata, & cum lege Christi comparata, Mahometanos vehementer commove-
re possit. Neque obstat eorum feritas, qui non disputationibus, ac rationum pon-
dere, sed ferro sectam suam tueri docent: Nam certò constat, eorum plurimos ex-
ternas leges patienter audire, quin etiam curiosè scrutari: per quod janua panditur
Evangelio.

Sexto, Multis constat argumentis, plures Mahometanos Principes, ipsumque in-
primis Persarum Regem signa benevolentis minimè obscura Christianis Princi-
pibus ostendisse. Ex quo certè liquet, patere viam, qua viri Apostolici se
in animos illorum insinuare, & velut ex obliquo spargere fidei semina vale-
ant.

Septimo, Ipsi Mahometani Christianorum segnitiam redarguunt, qui erroris sui
zelo ad gentiles convertendos, hoc est, in suam sectam perducendos, missiones in-
stituunt; ut ex Orientalis Indis liquet historijs. Quomodo ergo ferunt Ecclesiæ
Principes, ut diligentiores sint in mendacia promulganda, quam JESV Christi
Ministri ad veritatem divinam persuadendam? Profectò Mahometi ministri à Chri-
sti Ministris converti deberent, & anteverti.

Octavo, Mahometani, ut nimis vulgatum est, adeo excrescunt numero, & vires
acquirunt; ut ruinam Christianorum Principum regnis minentur. Nam, ut nume-
rosissimam sobolem in Asia, Africaque vagantem præteream, compertum est
Catholicum Hispaniæ Regnum, in summo discrimine vitæ, fideique versari, ob
reliquias Arabum, qui olim Provinciam illam occuparunt. Et mirum est sanè, quo
modo ætate hac conjuratione facta, non rebellaverint, & fidem Catholicam, una
cum Christianis hominibus non extinxerint. Serpit verò grande malum hoc, au-
geturque numerus, & robur: timendumque est Europæ toti, si illi Mahometi cul-
tores Principatum obtineant. Quocirca enervanda esset eorum vis, non tantum
gladio, sed & Dei verbo, ut periculo propulsato, fides Catholica fortius invalisce-
ret;

ret: præsertim cum hodie Mahometi cultores summa injuria obtinent ac fædant terram sanctam, quæ ad Ecclesiæ regnum summo jure pertinent. Qua de causa notissimis patet historijs, pijsissimos Principes de regione illa recuperanda, serio cogitasse, maximisque laboribus & sumptibus in eum scopum justis exercitijs mare trajecisse. Neque sanè à tam glorioso conatu desistendum esset, quoad terra Christi, sanguine perfusa, ad Christi regnum, ac tot Christianorum millia, tam diu Turcico dominatu vexata, in pristinam libertatem redirent. Jam vero si arma terrea ægrè moventur, æquum omnino est, arma spiritualia idoneorum Ministrorum impigrè moveri.

Octo hæ rationes à Principibus Ecclesiæ expendi deberent: ut ex Ministris, qui fortassis in urbibus Christianis ignavia torpent, aliquos desiderio divinæ gloriæ excitatos, ad conversionem Agarenorum destinarent.

De præcipuis erroribus Mahometicæ doctrinæ.

CVM Mahometus edoctus fuerit ab Arianis, Nestorianis, Judæis, & Paganis, existis fontibus varios sædos, perniciososque hausit errores. I. Cum Sabellio negat Trinitatem. II. Cum Ario, & Eunomio Christum creaturam esse contendit, eumque Deum dicere ridiculum putat. III. Cum Carpocrate asseverat Christum Non Deum quidem esse, sed Sanctum Prophetam. IV. Cum Cerdone asserit fore impossibile, ut Deus filium habeat, quod nimirum uxore careat, citra quam filium gignere non poterat. V. Cum Manichæis, Christum negat mortuum, vel crucifixum fuisse, sed alium sibi similem. VI. Cum Donatistis negat cuncta Ecclesiæ mysteria, quæ à Christi passione suam vim & efficaciam obtinent. VII. cum Origenistis dicit Dæmones esse sub mundi finem salvandos. VIII. Cum Anthropomorphitis, qui Deum corporalem asserunt, communicat. IX. Cum Cerintho extremam felicitatem, vel summum bonum statuit in corporeis voluptatibus. X. Cum Ebionitis circumcisionem admittit. XI. negat Christum judicaturum in die Judicij. XII. asserit quod Judæi corruperint legem & Prophetas, & Christiani etiam, ita quod nihil remanserit de veritate legis, & Prophetarum, & Evangelij, nisi quantum in Alcorano continetur. XIII. Quod Deus sit causa omnium peccatorum. XIV. Quod omnia ista mundana fornicata sint. XV. Improperat Christianis adorationem Imaginum. XVI. Imponit Christianis quod suos Sacerdotes adorent. XVII. Quod quilibet rectè vivens in sua secta salvari possit. XVIII. Sui oblitus, quod nullus salvabitur, nisi in secta Saracenorum. XIX. Quod Angeli sint corporales, de flamma ignis facti, seu geniti. XX. Quod Angeli sint occidendi: & tandem in die Judicij resurgere habent cum alijs. XXI. Quod Angeli beati peccent. XXII. Quod Deus præceperit Angelis, ut adorarent primum hominem. XXIII. Quod Angeli ignorabant naturas, sive vocabula rerum, quæ Adam rebus imposuit. XXIV. Quod anima Adæ sit de portione animæ Dei. XXV. Quod omnes homines ex una anima sint producti. XXVI. dicit cælum productum ex fumo, qui surgit ex vapore maris. XXVII. Quod sol, & Luna fuerint facti æqualis luminis & virtutis, sed ala Gabrielis Lunam tangens obcuravit illam. XXVIII. Quod licitum sit habere plures uxores. XXIX. Quod licitum sit repudiare uxorem. XXX. Concedit tanquam licitum adulterium, & fornicationem. XXXI. Concedit tanquam licitum, peccatum contra naturam. XXXII. Ait, quod post resurrectionem erit usus ciborum, & venerorum. XXXIII. Cum Titianis prohibet vini usum. XXXIV. Quod omnia creata invocant, & adorant Deum. XXXV. Quod B. Virgo suscepta salutatione Angelica, & concepto filio fugit in longinquum locum, ubi erant palmæ, & ibi peperit. XXXVI. Quod B. Virgo cum portaret in brachijs filium, increpabatur à vicinis de peccato adulterij. XXXVII. Quod Prophetæ & Apostoli fuerunt Saraceni. XXXVIII. Imponit Deo multa falsæ & mendaciæ. Sunt alia per multa ejus instituta, non solum non honesta, nec rationi consona, sed maxime obscæna, absurda, & ridicula, & pecudum potius quam hominum, ut quicumque dixerit, legem Mahometanorum esse legem porcorum, mihi quidem scitè admodum, non solum verè dixisse videatur.

Auctores, qui scripserunt contra Alcoranum.

Istius porro sectæ Mahometis falsitatem, & absurditatem multi Christiani auctores scriptis demonstrarunt atque confutarunt: Dionysius Carthusianus tres contra Saracenos libros scripsit. Richardus ordinis Prædicatorum edidit librum, qui inscribitur, *Confutatio legis Mahometicæ*: Pius Papa hujus nominis Secundus *Epistolam* ea de re scripsit, ad Mahometem Turcarum imperatorem: Bartholomæus etiam Vngarus, & Joannes de Turrecremata, & Guilielmus Postellus in libris, quos edidit de origine Tartarorum, Persarum, Arabum, & Turcarum. Præterea Gabriel Bariletanus, ordinis Prædicatorum scripsit, Mahometum in sua lege permittere, quod a suis & porcis magis convenit, quam humana ratione utentibus: quod etiam vir inter Mahometanos medicinæ scientiæ clarissimus Avicenna nono suæ Metaphysicæ libro confiteri non erubuit: Paulus Burgensis in quadam sua *Additione ad Postillas Liviani super cap. 13. Apocalyp.* benè longam, fatisque curiosam, & eruditam de secta Mahometis disputationem fecit, ubi citat, & laudat extremum quemdam Tractatum, de lege & doctrina Mahometis, qui incipit, *Quot sunt dies servi tui, Psalm. 118.* à F. Nicolao Prædicatoris ordinis compositum, is per diu fuerat in regionibus Orientis, multumque versatus est cum Doctoribus istius sectæ, quin etiam, ut eam subtilius & altius scrutari & nosse posset, & linguam & litteras didicit Arabicas. Et ut omnia illius doctrinæ arcana & secreta penetraret, frequenter cum nobilioribus ejus Magistris, ea de quibus ipse vel dubitabat, vel penitus cognoscere negabat, communicavit. Unde non modo perspectam habuit doctrinam Alcorani, verum etiam quemadmodum principes ejus interpretes & doctores intelligerent atque interpretarentur. Fuit autem liber hic, simul cum alio Joannis Cardinalis Turrecrem. Romæ typis mandatus, anno 1606, hic apud Typographiam Guil. elmi Faciotti, ille vero apud Aloisium Znaectum, Scripsit etiam B. Joannes Damascenus in libello, qui inscribitur, *Disceptatio Christiani & Saraceni*, S. Thom. *opusc. 3. contra Græcos, Armenos & Saracenos*, Cardinalis Nicolaus de Cusa, in tribus libris inscriptis, *Cribratio Alcorani*. Hieron. Savanarola in opusculo de *Triumpho Crucis lib. 4. c. 7.* Sumanas in *Institutionibus Catholicis cap. 39.* S. Antoninus in 2. parte *Chronicorum tit. 13. cap. 5.* de Mahomete Agarenorum legislatore fœditissimo, ubi plurima de secta Mahometana, & de ejus auctore scribit. Michael Thomasius in libello inscripto, *Brevis Christiana & Catholica fidei defensio, & Judæorum, Mahometanorum atque Hereticorum oppugnatio*. Guilielmus Toranus in *Fortalio fidei*, & alij quamplures, quorum meminit Cardinalis de S. Severina, in suo Rituali, in *Tractatu de Infidelium conversione procuranda.*

Ordo servandus in Alcorani confutatione.

Quia immensum esset contra singulos hujus sectæ errores disserere, & forte minus utile, ostendenda erit in primis à nobis solita brevitate, legis Alcorani iniquitas, & falsitas, sumptis argumentis ab ijs, quæ illa traduntur, permittuntur, docentur, ac scribuntur: quæ ferè omnia detestabilia, turpia & vana sunt, omni æquitate ac rectæ rationi adversantia: & ut nunc alia prætermittam (quæ milies sibi invicem pugnant, & in quibus summa est stultitia, vana que nugæ) pauca ex illis à nobis erunt attingenda, tribus partibus hanc totam disputationem comprehendendo. In prima reducemus Alcorani iniquitatem, & malitiam ad causam efficientem, ipsum scilicet auctorem: ostendendo non à DEO, sed ab homine turpissimo, & facinoroso legem Alcorani fuisse latam. Secundo ad finalem, ubi de fine tam ipsius legis, quam Authoris dicemus: ut clarius constet, illud celebre ac vulgare Phil. sophi dictum: Qualis unus quisque est, talem sibi finem præscribere. Tertio ad materiale, hoc est, ad ipsas res quas continet, docet, ac præcipit Alcoranus. Ac denique ad formalem, hoc est ad modum & formam, qua Alcoranus scriptus ac compositus est. In secunda vero parte ex opposito legis Evangelicæ præstantiam supra Alcoranum demonstrabimus, ex iisdem quatuor causarum capitibus, simulque aliquibus objectionibus satisfaciemus, in tertia tandem de modo adjuvandi Saracenos, & ratione agendi cum illis, ac de his, quæ prohibita sunt agentibus inter illos, Deo dante, disseremus.

PRIMA PARS, DE CONFUTATIONE ALCORANI.

CAPVT I.

De Alcorani institutione, & quis fuerit hujus legis author & inventor.

Alcorani legem latam fuisse à vito iniquo, rapaci, mæcho, homicida, falso Propheta, revelationibus, imposturis, crudelitate, & alijs flagitijs, fallacijs & erroribus referto, clarissimè apparet legenti ejusdem Mahometi vitam, à gravissimis authoribus conscriptam. Ex quibus omnibus doctissimè Cardinalis Turrecremat. c. 1. *contra errores Mahometi* pulchrè ejus mores, vitamque describit his verbis:

Beatus, inquit, Evangelista in Apocal. describens tribulationes Ecclesie, Mahometi, & suorum futuram persecutionem prædicens, eam sequentibus verbis Apoc. 13. cap. proponit: *Vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut Draco, & potestatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu eius, & fecit terram, & habitatores in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis, & fecit signa magna ut etiam ignem de celo faceret descendere in terram, in conspectu omnium hominum, & seduxit habitantes in terra, propter signa, quæ sunt data illi facere in conspectu bestie, dicens habitatoribus in terra, ut faciant imaginem bestie, quæ habet plagas gladij, & datum est illi, ut daret spiritum imagini bestie, & loqueretur in voce bestie & faceret, ut quicumque non adoraverit imaginem bestie, occidatur.* In quibus verbis Mahometus inter omnes hæreticos à fidelibus maximè venit execrandus, octo nominibus.

Primo, quia fuit scelestissimæ vitæ, unde dicitur, *Vidi aliam bestiam.*

Secundo, quia fuit prædo cupidissimus, unde dicitur, *ascendentem de terra.*

Tertio, quia simulator sanctitatis pessimus, unde dicitur, *habebat cornua duo similia Agni.*

Quarto, quia fuit in doctrina virulentissimus, hinc ipsi convenit, *Et loquebatur sicut Draco.*

Quinto, quia fuit in malis operandis studiosissimus; hinc rectè dicitur, *Et potestatem prioris bestie omnem faciebat.*

Sexto, quia fuit temerarius & arrogantissimus; unde convenienter, *fecit terram, & habitatores in ea adorare bestiam.*

Septimo, quia fuit seductor periculosissimus, benè ipsi appropriatur, *Et fecit signa magna.*

Octavo, quia fuit Tyrannus crudelissimus unde dicitur, *quicumque non adoraverit imaginem bestie, occidatur.*

Describitur ergo Mahometus primo vir à scelestissimus, cum subjungitur: *Vidi aliam bestiam*, videlicet, Mahometum vitam voluptuosam (quæ bestialis dicitur à Philosopho primo Ethicorum) ducentem. Nam fuit tanto libidinis ardore succensus, ut se jaceret super XL. homines virtutem generativam, & potestatem coëundi divinitus concessam habere, & præterea concubendi cum omnibus mulieribus, quæ se ei prostituere vellent gratis, habuit ipse 15. uxores, & 2. ancillas.

Secundo describitur prædo avarissimus, his verbis, *Ascendentem de terra*: quia per mercationes & rapinas ascendit de paupertate ad divitias. Mahometus enim utroque parente orbatus, sub Manophi Avunculi sui tutela pueritiæ annos agebat; Idolorum tunc temporis cultui cum universa gente Arabum interveniens. Post aliquot autem annos mercenarius factus viduæ cujusdam Cadigæ camelis agendis præfectus est, cum quibus in Syriam, aliasque regiones proficiscens, innumera commisit latrocinia: tandem suæ Dominiæ conjugio potius, rebus & nomine auctus est: atque ita de ignobili & egeno in divitem & famosum evectus. Et quia avaritia, ut dicit Ambrosius, quo plus ascenderit, eo ad altiora festinat, in tantam prorupit superbiam, ut regnum Arabum sibi polliceretur, nisi suos timere contribules, quod eum pro Rege non tenerent, cum ipsi essent illo majores.

Tertio, describitur, ut simulator sanctitatis, *Habens nimirum duo cornua similia Agni*, id est, Christi; cujus duo cornua dicitur Prophetia & novæ legis latio, unde Luc. 7. *Propheta magnus surrexit in nobis.* Mahometus autem videns sibi ad regnum usurpandum vires deesse, dolo usus est; ut qui Rex esse non poterat, Prophetam se simularet, legemque sibi à Deo revelatam mentiretur, ut *infra* favente Deo ostendemus.

Quarto, dum dicitur *Loqui sicut Draco*, Notatur ejus doctrina dolosa & venenosa, qua Agarenos, seu Saracenos infecit: hæc sunt enim draconis proprietates, ut oculis & fraudulenter decipiat,

& venenum infundat. Narratur in quadam Chronica, quod Clericus quidam cum in Curia Romana, honorem quem ambiebat, assequi nequisset, indignatus, in partes ultramarinas confugit, innumerabilemque populum sua simulatione ad se traxit: cui cum Mahometum praeficere vellet, columbam nutriti gratis in auribus Mahometi positis, ita ut columba super ejus humeros stare, & de auribus ejus cibum sumere assuefacta, quotiescunque eum videret, super humeros ejus profiliens rostrum in aurem immitteret. Hic ergo Clericus populum convocans dixit, se illum velle praeficere, quem Spiritus sanctus in specie columbae monstraret, statimque columbam secreta emisit: illa super humerum Mahometi volans, rostrum in ejus aurem immisit: quo viso, populus credidit Spiritum sanctum esse, qui super illum descenderet, ac verba Dei in ejus aurem inflaret. Et sic Mahometus Saracenos ad legem suam seduxit, ad eamque quasi divinam recipiendam pertinaciter animavit, qui ipsi adhaerentes Regnum Persidis, & Orientalis Imperii fines usque ad Alexandriam invaserunt.

Alibi tamen legitur, Monachum quendam Serapionem nomine, Nestorianum ab Ecclesia & Monasterio exturbatum in Arabiam confugisse, Mahometo quoque adhaerisse, qui ipsum de novo & veteri testamento plura edocuit secundum Nestorii Magistri sui intellectum, Salvatorem nostrum Deum esse negantis, & partim prout sibi visum est, simulque Apocryphorum fabulis eum plenissime imbuens, Christianum Nestorianum effecit, ut tota iniquitatis plenitudo in Mahometum conflueret, & nihil ei ad perditionem sui, vel aliorum deesset. Adjuncti sunt Judaei Haereticus, qui ne vetus Christianus fieret dolose praecaverent, hujusmodi novis rebus inhiant, non scripturarum virtutem, sed fabulas suas, quibus nunc adhuc abundant, ipsi Mahometo insillabant, Sic ab optimis Doctoribus Judaeis & Haereticis, Mahometus instructus Alcoranum suum condidit, & tam ex fabulis Judaicis quam ex haereticorum venenis confectam, nefariam scripturam barbaro suo modo contexit; quem paulatim per Tomos à Gabriele, cujus nomen è sacra scriptura cognoverat, sibi allatum mentitus, gentem Deum ignorantem lethali haustu infecit: & in oralium omnium calices melle liniens, subsequente mortifero veneno, animas, & corpora gentis miseræ (proh dolor) interemit. Bene ergo dicit Joan. Evang. quod ut draco loquutus est.

Quintò reprobus Mahometus describitur, à B. Joanne, in malis operandis studiosissimus insectator; cum dicitur: *Et potestatem prioris bestia omnem faciebat in conspectu ejus.* juxta Magistrum Nicolaum de Lira: Modus primi Regis in aliquo Regno, est regnum suum firmare, & dilatare quantum potest, quod fecit ipse Mahometus, & ideo dicitur, *Potestatem prioris bestia omnem faciebat* quia quicquid solet facere primus Rex, ad firmandam & dilatandam suam potestatem, ipse diligentissime peragebat, *In conspectu ejus*, id est, prout sibi ad suum intentum expediens videbatur. Ubi notandum, quod Mahometus ad firmandam & dilatandam legem suam, sive potestatem quatuor altissimis, vel caeteris usus sit.

Prima est, ut de lege sua non ratione disputaret, sed gladio: timuit enim, quod si inter sapientes veniret, facillime vana & perniciose ostenderetur.

Secunda est; Ne Saraceni studii Philosophiae vacarent, per quae legis suae falsitas, vel solo naturali iudicio satis manifesta deegeret.

Tertia est; Quod in principio legem suam, non nisi rusticis, & simplicioribus hominibus persulerit, apud quos Prophetam se merito quidvis eo facilius persuasit, & obtinuit fraudulenta sua machinatione, quanto ipsi rudiores, & honestae civilitatis ac humanae prudentiae magis erant expertes: quibus per agros, & villulas incompotè & agreste viventibus facillime se Dei nuncium, & Prophetam esse persuadebat: utpote qui, inter veritatem & mendacium, inter facultatem & sapientiam, quid distaret, discernere nesciebant: nec parum ipsi profuit Astrologi cujusdam favor & consilium, quo latrones, sicarios, & quidquid potuit pestiferae gentis sibi univit, quorum auxilio terrorem suum super multos non leviter auxit.

Quarta est: quod in lege libidinis & voluptatis frena laxaverit, quam carnales homines mente corrupti libenter amplectuntur: & ita pater, qualiter in dilatarione suae sectae in malis operandis fuerit studiosissimus.

Sexto, impudens Mahometus describitur à B. Joanne, Evangelista, temerarius arrogantissimus: cum dicitur, *fecit terram suam, & habitantes in ea adorare bestiam primam*, id est, seipsum, qui dicitur *bestia* ratione prius assignata: adorare non dico tanquam Deum, sed sicut Prophetam Dei summum, talem enim se praedicavit, & creditis est à gente sua illa stultitiae autem temeritatis fuisse legitur, ut ausus fuerit dicere, *Credite in Deum, & in nuncium ejus Mahometum: Obedite Deo & nuncio ejus: Sequimini Deum, & Nuncium ejus.* Quod profecto verbum arrogantissimum fuit, sicut infra ostendemus; ubi ipsum non Dei Nuncium, sed pseudo prophetam manifestatione demonstrabimus.

Septimo, impius Mahometus describitur à B. Joanne seductor periculosissimus his verbis: *Fecit signa magna, falsa tamen, ut etiam faceret ignem de caelo in terram descendere: hic ut manifestè pater, & dicit Magister Nicolaus de Lira, ignis metaphorice accipitur, sicut & alia, quae dicuntur hic.* Mahometus enim jam magnus effectus, epileptica passione cadere cepit: quam obrem ne vel apud uxorem, vel populum suum vilipenderetur, se hoc pati, ex apparitione Gabrielis Archangeli, commentus est; utpote non valens ejus terga gentium sustineret: sicut Daniel, 10. dicit Angelo sibi apparenti: *Domine mi in visione tua dissoluta sunt compages meae, & nihil in me remansit virium:* Angeli vero ignis vocantur, secundum illud Psalmi: *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros ignem urentem.* Verum quia id falso à Mahometo erat commentum; ideo subiungitur, *in conspectu hominum*, id est, in opinione falsa sibi credentium. Commentetiam sunt ipsius Discipuli, quod Lunam ad se vocatam fecerit descendere, qua ratione luminis convenit curi igne, & hic secundum vanam opinionem hominum ignem descendere curavit: & haec, ut sequitur, *seduxit in terram habitantes*, per se & discipulos suos, propter signa, quae falso dicta sunt de eo, & ab hominibus bestialibus credita.

Octavo nefarius Mahometus à Joanne Evangelista crudelissimus Tyrannus dicitur, per haec verba: *Habitantibus in terra sibi subjecta, scilicet, ut faciant imaginem bestiae.* Dicitur autem ejus Imago lex ab eo data, in qua representatur ejus conditio & vita, & praecipit firmiter sub poena mortis illam culto-

castro dicitur, & hoc est quod dicitur, *ut faciant imaginem*, id est, opere impleant ejus legem. *Et datum est ei*, id est, permissum à Deo, *ut daret spiritum imaginis*, id est, vigorem suæ legi. Lex enim dicitur viva, quamdiu viget; & mortua, quando aletatur. *Ut loquatur imago bestia*, id est, sententiam suam ostendat, sicut dicitur, *Lex talis loquitur in tali casu*, nam omnia ferè accipiuntur metaphoricè. *Sequitur, Et quicumque non adoraverit imaginem bestia*, id est, legem bestialem Mahometi non receperit, & non coluerit, *occidatur: Et faciet per violentiam, omnes, pullos, & magnos, divites, & pauperes, liberos, & servos habere charactem in manu dextra*, id est, in opere, & *in frontibus suis, per otis confessionem*. Hactenus ex Turretemata.

CAPVT II.

Mahometum non fuisse Apostolum,
sive Nuncium à Deo missum.

*Confu-
lenda.
scilicet 8.
Tom. 5.
supra. it.
Bibliorthe.
Theolog.
per quã
sua
Maho-
metanæ
sectæ su-
perstitio
acritee
impug-
natur &
confu-
tatur.*

Nicolaus Clenardus vir egregius, qui è patria sua Belgio longissimam & valde periculosam suscepit peregrinationem in Africam, & in civitate Felle diu moratus est, eum in finem, ut Mahometanam fidem perfectè ediceret, quo deinceps Mahometis ab infidelitate sua, ad fidem Christi convertendis, magis utilem ac fructuosam operam impenderet: rectè fundamentum d'isputationis inter nos & Mahometistas notavi: hoc fuisse, de Ecclesiæ Catholice statu sempiterno, vel everfione ante annos nongentos. Illi enim ajunt, ut Evangelio prodito abrogata est lex ceremoniarum, sic Mahometum successisse Christo, cum ejus lex & Ecclesiæ intercessisset. Quare hic negotij cardo est, & hinc ordiènda disputatio: Mahometum nec fuisse Apostolum, nec à DEO missum, nec Evangelicam legem fuisse abrogatam, aut extinctam.

Ut autem Mahometus se Dei Apostolum comprober, tum ex litteris sacris suam auctoritatem, & vocationem commendat, tum Saraceni aliquibus miraculis ab ipso Mahometo factis confirmant. Primo igitur Mahometus *cap. 74. Alcorani*, inquit, Christum in novo testamento de Mahometo venturo his verbis prædixisse, *Nuntia* (inquit ille) *vobis affiro, de nuncio post me venturo, cujus nomen Mahometus: quem locum Saraceni omnes credunt in Evangelio adhuc stare, suo minùs, malitia & impietate Christianorum fuisse et alium. Secundo, in cap. 71. Alcorani*, dicitur Deum in veteri testamento ejusdem Prophetæ futuram nativitatem, tot anorum millibus ante prænciasse, illis verbis *Deut. 18. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus.*

Præterea Saraceni multa à Mahometo miracula gloriosa edita in confirmationem sui Apostolatus fuisse fingunt: ex quibus illa (inquiunt) sunt principiora, quod in specie columbæ Spiritus Dei in eum descendit, & inspiravit, quemadmodum lex Alcorani erat conscribenda: quod dum coram universa multitudine concionaretur, indomitus taurus, terribilior illo immani Atticæ regionis, qui ab Hercule victus, inter admirabiles ejus labores numeratur, ad Mahometum accurrens, in genua se prosternens & declinans humiliter caput, manum Prophetæ supplex deosculatus est: quasi exemplo suo demonstrans eum ab hominibus colendum, quem ferè & truculentæ be-

stia venerentur. Quid illud, quodd Adamo novem post ejus creationem diebus, stupenda quædam visio accidit, quæ dum attonitus miratur, divinitus ei annunciatum est, eam fuisse præsignificationem quandam plurimorum Prophetarum, ex quibus oriundus esset Mahometus; quem quatuor tantum annis natum invisit Archangelus Gabriel, qui etiam antea de cælo descenderat, cum septuaginta Angelorum millibus, ut mundo ejus nativitatem testaretur, & qui postea cælitus eam legem detulit, quæ deinceps à Mahometo toti mundo erat imponenda? Mitto divisam in duas partes lunam, & hujus generis quædam alia. Neque enim, inquit Saraceni, Mahometus adeo erat stolidus, ut Prophetam & Apostolum Dei se vendicaret, sine illo argumento, quo Deus semper omnes sine exceptione ejusmodi Prophetas voluit esse ornatos: neque Arabes, Persæ, Asiatici, & Ægyptij, qui ejus Alcoranum susceperunt, adeo erant agrestes & barbari, ut unico verbo victi, fidem veterem voluerint projicere, & novam undecunque oblatam arripere.

Tertiò, quia Mahometus (inquiunt Saraceni) non solum ad reformandum orbem, sed etiam ad castigandum, ob neglectam Christi sanctissimam doctrinam, & Religionem, ultimo loco fuit missus, idcirco post ea miracula, suæ divinæ vocationis indicia, cum prædicatione Alcorani gladium copulavit: Deum enim, ajunt, illi per Gabrielem, Alcoranum misisse, præcepisseque, ut eum per orbem terrarum publicaret, simulque gladium tradidisse, quo repugnantes castigaret: hancque contendunt Saraceni legem esse, ipsissimam Dei voluntatem, veritatem certam, in qua promulganda, si operam suam poneret, DEUM ei affuturum, & felicibus auspiciis conatum ejus ad optatos exitus provecturum. Et his promissis eventa (inquiunt) pulcherrimè responderunt. Rem siquidem aggressus mirabili felicitate Regiones maximas subjugavit, Arabiam, Asiam, Persiam, & alias plurimas: neque potentissimus Romanorum Imperator, ejus cursum potuit retardare, aut hominum extinguere ardorem, aut amissas provincias recuperare, aut unquam exiripare, quam ille fidem feverat; quæ & ijs in locis ad hunc usque diem firma constantque permansit; & extremas Orientis plagas pervasit. Unde sibi ipsis facillè persuaserunt, (imo hoc est potissimum hujus sectæ fundamentum) Deum primò misisse humano generi Moysem, deinde abrogata lege Christum JESUM, instructos facultate & virtute prodigiorum: hominibus vero non obsequentibus eorum dictis, misisse postremo Mahometum sine miraculis, armatum, ut quos non moverant miracula, arma compellerent: ac proinde Mahometum fuisse postremum nuncium, nec futurum alium post ipsum.

Contra hujusmodi igitur deliria statuendum primum, Mahometum nulla fecisse miracula: secundum, Non fuisse Dei nuncium, neque Apostolum; ac tertium proinde, Non fuisse ultimo loco à Deo missum, quartum, Ipsum non esse Dei Prophetam.

Maho-

Mahometum nullum operatum
fuisse miraculum.

§. I.

DE prima hujus affectionis parte sufficiat nunc attingisse breviter, Mahometum nullum operatum fuisse miraculum: quis enim non advertat, ea omnia, quæ à Saracenis finguntur, ut ejus commendent miracula, esse falsas eorum imitationes, quæ in Salvatore nostro gesta sunt. Descendit super eum (quod ipsi non negant) in Jordane Spiritus sanctus, descendit quando nascebatur multitudo Angelorum caelestium: salutavit MARIAM virginem Archangelus Gabriel, eique keuissimum illud nuntium de Christo carnem suscepturo detulit. Ista quia visa sunt Mahometo plausibilia, & ad populum insecandum idonea, partim præstigijs, partim apertis mendacijs ad se traxit. Deinde hæc omnia à nemine, nisi ab ipso auctore visa sunt, imò hæc & alia confictæ fabulæ sunt, & contraria ipsi Alcorano. Prohibet enim Mahometus de se aliquid tale credere, præterquam quæ scripta sunt in Alcorano.

De omnibus Prophetis dicit: *Multi multa mentis sunt, quod ne de me existiment quidam, id solum de me verum credatur, quod Alcorani auctoritate fulcitur.* Ille enim cum miracula non fecisset, & hoc ostendere volens, introducit Deum loquentem & dicentem: *Dixit Dominus ad me propter hoc miracula te facere non permitto, ne tibi propter miracula evinias, quod & alijs Prophetis accidit.* Sui igitur testimonio convincitur nullum fecisse. Ait enim, quod cum homines ei dicerent: *Ostende nobis aliquid signum sicut fecit Moyses, Christus, & alijs Prophetis;* respondit, quod mundus non credidit ijs, sed dixit, incantatores esse, propter hoc Deus non permisit mihi miracula facere, non enim credidissent: sed veni in potentia armorum. Quod manifestè falsum esse ex eo patet, quod parvo negotio credidissent facienti miracula; cui crediderunt sine miraculis, latrocinia, rapinas, adulteria, & id genus flagitia mandanti; quibus perpetrandis genus humanum pronissimum est: quod ait de potentia armorum, quod pro miraculo adducit, falsum est: non enim semper fuit victor, ut Moyses, & Jesus Nave, & Helias, quos Angelus Domini semper protegit, & victores effecit; Mahometo verò dentes contriti sunt, & facies collisa: hinc ergo non est, quod repente ei magna mundi pars adhereret; sed quod talia mandata dederit, in quæ homines sine lege, proclives sunt.

Præterea eundem Mahometum nullum patrasse miraculum, ex alio ipsius testimonio manifestè constat: nam & ipse in *Cap. Prophetarum* narrat de quærenibus ab eo miracula fieri, & dicentibus ipsi Mahometo: *Audivisti in somnia, blasphemias congregasti, vel forte poeticè loqueris. Veni ad nos ad minus in uno miraculo, quomodo & missi sunt priores.* Respondit: *Subvertimus, inquit Deus, urbes coram non credentibus, nunquid hi credent, & quomodo expectent ab eo miracula: & respondit eis; Quoniam qui præcesserunt vos, non crediderunt miraculo, & neque vos etiam miracula credetis, nisi per ensam.* Quibus testimonijs clarè convincitur, Alcoranum nullis miraculis fulciri.

Christiana autem fides, quæ ardua docet, & præcipit, in miraculis manifestis & utilibus, tum à Christo, tum ab Apostolis editis tota fundata est:

& usque ad præsentia tempora demones expelluntur, debiles curantur, mortui suscitantur: hæc autem miracula Christiani patrantur, hodieque patrant dicentes, Christum crucifixum, verumque Deum esse: & in hujus veritatis confirmationem, innumera sunt à Christi cultoribus patra: miracula. Quod si Saraceni dicant esse à nobis conficta, ex eo magis convincuntur: nam aut Christiana Religio divinis miraculis à toto fere orbe recepta est, aut nullis miraculis confirmata: si primum, divina est ergo, & digna, quæ recipiatur: si autem nullis, hoc est magis miraculum, quod absque miraculis, per homines simplices & idiotas, hominibus ardua, naturæque vitij corruptæ contraria imponentes id fieri potuisset: quod fecerunt Christiani, non vi & armis alios interimentes, aut minantes, sed potius ab alijs illatam mortem patienter sustinentes.

Mahometum non fuisse Dei Apostolum.

§. 2.

Sed jam secundò Mahometum scilicet Apostolum, vi & armis nitentem, evertamus. Primò, quia Deimos est legè statuentis per suos ministros, & nuncios, non violentia armorum cogere corpora, sed miraculis & suasionibus adducere animos. Hoc fecerunt Moyses & Christus: nam quod Mahometus dicit, homines illis non obediisse, manifestissimum est mendacium: quippe & Moyse dicto audientes fuerunt Judæi, & totus pene orbis Christo, & nunc plurimæ adhuc gentes, & cum Mahometus viveret, pleræque nationes. Manifestius poterat monstrare à DEO esse missum se, si ea egisset, quæ sola potest DEUS, quæque illis solis tribuit, quos mittit ipse ad salutem hominum. Nam quod ait incredulis nulla miracula prodesse, se ipse non intelligit, ut in alijs suis dicitis. Quos enim vocat incredulos? si illos, qui nullo modo sunt credituri, apud istos non solum miracula, sed nec arma quicquam profecerint: si increduli sunt, qui non credunt, aut quibus difficile perstatetur; istis certa efficaciora fuerint miracula, quam arma, & mundus ad mirabilia Christi atque Apostolorum opera respicit, non ad victorias Persarum, aut Romanorum. Sed Mahometus conficiat sibi, se non habere donam illud caeleste efficiendi, quæ naturæ vires superarent, quod erat in promptu, missum esse se dixit fetro munitum. Atqui armatus hic victus est aliquando, & luculentum vulnus in ore accepit, unde molares aliquot & dentes amisit, & in fossam est dejectus, & victus turpiter, & quidem cum pridie victoriam sibi & suis ex caelesti oraculo promississet: quin etiam cum adhuc esset latro, casus sæpe est, ut à *Drianidis*, quorum camelos invadebat *Mecha* redeuntes, & Civitas illa, quæ nunc eum adorat, capitis aliquando eum damnavit, ut latronem perniciosissimum; & primum proposuit, si quis in potestatem, vel vivum, vel mortuum redigeret.

Præterea, quia in armis sæpe numero videmus accidere, ut pejor causa vincat meliorem, ut intelligamus non esse divinæ æquitatis bella, sed humanae malitiæ. Verum non ignoravit Mahometus mansuetudinem, clementiam, humanitatem esse potius divina arma, quam ista ferrea & chalybea fabricorum manibus confata, idcirco ait: *Missus sum à Deo, ad homines cum pietate & misericordia, item persuasionem esse potius divinitatis, quam violentiam*

lentiam & coactionem, idcirco alio in loco inquit: *Nulla violentia est in fide. Et rursus: Vim nequaquam propter legem inseratis, cum recta, pravaque via patet illa sint.* Sed nimirum si hoc ipse observasset, invalidum fuisset regnum Prophetæ, & defectus Principatus. Persuasionem enim nemo esset unquam ad assentiendum sectæ inductus, tam absurdæ ac puerili. At ferri quis fuisset usus, si nemo cogere, & res non esset gladijs gerenda, sed rationibus? Idcirco tanquam sui oblitus alibi, dicit: *Nisi meam scripturam receperis, & credideris, calitus esse ad me missam, meque corfissus fueris Prophetam esse Dei legatum; diripiã substantiam tuam omnem, uxorem & liberos tuos captivos abducam, reque ipsam interficiam.* E. item: *Viri boni, quid vobis est cum illis in vedulo commercij cum nemine illorum contrabatis, vel negotium vel societatem, vel amicitiam, nisi prius recta via Dei pugnatum aut per adatum vobis sciam exeat: quod si facere recusarint, eos si fieri possit, ubicunque invenieritis, occidite.* Hæc ille. Quid potest dici, vel Deo, vel Prophetæ congruentius? Ideoque lingua vestra, eo nomine appellatis eos, qui vobis se adiungunt, quo denotatur, illos se ac rem suam, & familiam contrevallæ Mahometicæ legis professione.

Deinde, quia non convenit mitti à DEO, nisi qui Dei sit simillimus sanctitate, innocentia vitæ, sapientia, & alijs virtutibus, quæ in DEO sunt extrema & infinita: qualis fuit Moyses, & Moysè melior Christus, vel vestri legislatoris testimonio; Mahometus ipse, antequam ad legationem Dei nomine obeundam venire, pessimus, in legatione ipso pejor fuit. Ipse homo apertus, & simplex proficitur, quæ negare non poterat, cum haberet confcios & testes suorum flagitiorum, peccatorem se à principio fuisse, & hominem facinorosum, sed condonata sibi esse à DEO peccata. Quæ autem iniquitates fuerint priora illa scelera? prædo erat, raptor violentus, homicida & nefarius adulter; eadem illa postquam de cælis descendit, obtinuit, nec quicquam mutavit de solita impunitate, ac crudelitate. Denique talis fuit, qualem quis filium suum esse nolle. Quis igitur credat à Deo esse electum aliquem ad munus tantum, nec ab eo esse meliorem redditum? Potest cuiquam tanta bonitas contingere, quin bonum faciat? Potest tanta puritas, quin purget? Ac vero ne quis scelera & flagitia, quæ palam Prophetæ designabat, audeat carpere aut vituperare, auctoritatem divinam omnibus interposuit, & se à Deo iustum id facere confirmavit; bella, cædes, rapinas, adulteria.

Nec satis illi fuit, malum & scelerosum esse, nisi etiam nequitia, ac scelerum suorum auctorem DEUM faceret, & causam, patrem bonitatis & justitiæ, osorem victorum. Mover bella, rapit, occidit, ait, se cum potentia publica à Deo missum; incestat, adulteratur, pollutit virgines, & maritatas, facit Deum lenonem suum; & ait, sibi datam à Deo vim generandi, quantum hominibus quadraginta. Quid potest dici obscenius? quot sum hæc generandi tato immanis potestas? nisi ut non solum impudens, & licenter, sed cum aliqua pia Religionis cognitione, à muliebri simplicitate, & superstitione admitteretur ad concubitum, sinente marito, aut patre, atque etiam auctoritatem numinis reverente, à quo esset illi tale munus concessum.

Ad damus præterea, si à Deo munus hoc concessum est Mahometo suo nuntio, & Prophetæ, cur nulli unquam Prophetarum aliorum, non dico tantum, sed nihil permissum est tale omnino?

Quod si donum est hoc & Deo dante, & Prophetæ accipiente dignum, nemo non deberet expere, & se in cænum illud foedissimum immergere. Quæ divinæ naturæ, atque ingenij, vel minimam ac tenuissimam particulam mente ac cogitatione comprehendunt, continuo agnoscent, qualis est iste divinus Nuntius, qui vim illam ac facultatem tantæ turpitudinis; & licentiam adeo particularem & effrenam à Deo se accepisse gloriaretur? Si tam propinquus, tam acceptus, tam charus erat Deo, impartitus illi fuisset Deus non turpitudinem opum, non voluptatum, non rapinarum, sed de suorum excellentia virtutum, quemadmodum Moyse, Christo, Joanni, & alijs, quos ipse charos fuisse Deo perhibuit.

Nec solutio Saracenorum potest satisfacere dicentium; Etiam si Mahometus fuerit homo nequam, & perditus; tamen Deus eligit quos vult: quia etiam si Deus ex peccatoribus iustos faciat, semel tamen electi à Deo, & in ejus amicitiam admitti peccatores esse desinunt, maxime si vera essent, quæ ipse Mahometus de se finxit. Tanta enim cum Deo familiaritas, tam crebra colloquia, lex ipsa cæli usque ipsi missa, fecissent eum sanctiorem. Quale autem est, formulam rectæ vivendi, pietatis, sancti atque dare Deum hominibus, per hominem ab illis virtutibus alienissimum; ut nihil magis à norma illa disceperet, quam vita Legati? Quid vero potest esse æquius quam ut homines se ad exemplum illius componant, quem videant admitti ad consortia Angelorum, ad colloquia Dei, præfici mundo à DEO ipso, ad leges vitæ & sanctitatis condendas.

Sed proprius accedamus ad id quod dicunt, à Deo fuisse promissum Mahometum, id vero etiam à nostris. Nam illo loco, quo dicitur: *Et mittam vobis Spiritum consolationis*, Mahometum erat adscriptum, deletum autem à nobis odio Saracenorum. Quæro ante omnia, quinam erant eum priores Mahometo, an postiores? prioribus nulla erat causa; nesciebant enim quis, aut qualis Mahometus esset futurus, imo credituri erant optimum, & divinum Prophetam futurum, qui esset à Christo non solum commendatus, sed iustus expectandi. Postiores non fecerunt; Nam Mahometus jam de eo conqueritur. Quid quod extant Evangelia scripta ante Mahometi ætatem, nec ulla est in eis mentio Mahometi, nec ulla eo loco etiam. Tot scriptores Christiani præcesserunt Mahometum, tam diversi opinionibus, sectis, affectibus, quis unquam illorum meminuit Mahometum? Quod si Mahometum iussisset JESUS Christus expectari, tantum nobis fuisset nefas, illum priusquam veniret non expectare, & postquam venisset non recipere, quam Christum ipsum abnegare.

Magnum odium versatur inter Christianos & Saracenos, idem inter Christianos & Judæos, ac inter Judæos, & ipsos Saracenos. Mahometus inquit, Moysen fuisse missum à DEO, JESUM vero verbum DEI, natum ex MARIA Virgine, & nullus Saracenorum audeat aliter sentire, aut loqui, nec scripturam eradere, non amore Christi, aut nostri, sed propter testimonium Mahometi, quare ergo idem non est credendum de nobis Christianis? Nos libros veteris testamenti legimus, veneramus, oracula esse Dei omnipotentis pro certo habemus: Moysen verbum Dei, Prophetas sanctos fuisse credimus homines, ex testimonio JESU Christi, qui si Mahometum nobis commédasse, sanctior etiam nobis esset illis omnibus: quemadmodum Joannes Baptista de quo elogium fuit Christi, *inter*

natos de mulieribus non surrexisse majorem. Nec aliter expectatus & desideratus fuisset à nostris Mahometus, quam Spiritus ille consolationis ab Apostolis; qui decimo post Christi ascensionem die; divinis muneribus Apostolos replevit.

Mahometus non fuit postremus Dei Nuntius.

§. 3.

DEnique asserunt Saraceni postremum Dei nuntium fuisse Mahometum, quod æquè falsum & ridiculum est, ac alia, quæ ipsi mentuntur: Nam ratio ipsa postulat, ut præstantissima legatio præstantissimo legato commendeatur. Cum res est absolvenda ingens, & maximi momenti & ad summam Regni pertinens, quis miratur nisi Regi proximus & intimus, vel interdum Rex ipse venit in colloquium, cum iis quibus committitur. Primum enim res per inferiores tractatur, ad ultimum vero, ut plena sit in commutatione auctoritas, per eum, qui summæ sit auctoritatis. Conferamus jam Christum cum Mahometo non ex nostra prædicatione, sed ex Alcorano, & Saracenorum secta, Christus verbum Dei, Mahometus homo merus, Christus Messias promissus patribus, unciatus ab Angelo Virgini excellentissimæ: Mahometus obscurus & ignobilis, Christus semper sanctus, Mahometus aliquando profanus, erabundus & latro, ac Idolorum cultor. Christus doctor sapientissimus: Mahometus omnis euditionis prorsus expertus, nec suum ipsius Alcoranum intelligens. Christus de se, & de suis certus: Mahometus incertus, ut ipse in Alcorano confitetur. Christus vivens, vel, ut ipsi dicunt, raptus in cælum à Deo; vel, ut nos, redactus in vitam; Mahometus mortuus & computrefactus. Denique nec Mahometus negat multo se esse inferiorem JESU Christo. Utri ergo par erat legationem postremam mandari, in qua sigillum esset addendum normæ pietatis & vitæ totius? Conveniebat profecto vel Mahometum, si nuntius esset Dei cum reliquis Prophetis venisse ante JESUM, vel post JESUM neminem mitti.

Accedit his, quod Christus ad divinæ suæ legis confirmationem ea adferebat, quæ videntes dubitare non possent divinitatis fieri, & faciliorem omnem naturæ superare. Saraceni enim de illo testificantur, quod reddiderit lumen cæcis, sanitatem leprosis, surdis auditum, mortuis lucem & vitam, & alia innumera. Prophetæ ipsorum nulla se ait miracula fecisse; cum tamen id præcipuum sit divinitatis signum: nempe ostendere vel se, vel eum, à quo sit missus, majorem esse, & potentiorum naturæ legibus, quod & ipsi quantumcunque ignari, etiam inconsiderantes, satis tamen assequuntur, quia Prophetæ eorum negat se miracula edidisse, aut sibi eam vim à Deo concessam. Miracula nihilominus aliqua ei attribuunt, sed absurda aut ineptæ, quæ satis appareat esse conficta.

Ex his igitur patet, quam ridicula sint, quæ pro Mahometis apostolatu Saraceni fabulantur.

Mahometum neque fuisse Dei Prophetam.

§. 4.

MAhometus cum ad Regni fastigium vi & armis ascendere non posset; arte & ingenio magno usus est; ut qui Rex esse non poterat, Prophetam se, & Apostolum Dei simularet; legemque sibi à Deo revelatam tanquam summo Dei Propheta mentitus est: imo non solum Prophetam se effinxit, sed etiam Prophetam generalem, quin & finem & sigillum se omnium Prophetarum temerè & mendaciter asseruit: quæ omnia falsissima sunt, ut ex sequentibus argumentis aperitissimè demonstratur.

Primo, quia cum Prophetia sit inspiratio, vel revelatio divina, rerum eventus immobili vel irate denunciatis, non potest prophetari, quæ à DEO est, subesse falsum aliquid, sive mendacium: alioquin DEUS ipse esset author mendacii. Sed quam plurima de se ipso Mahometus prædixit, quæ non evenerunt; prædixit enim se tertio die resurrecturum; quare à Saracenis usque ad illud tempus servatum corpus in a fœtore aëtem infecit, ut eum, quam citissime sepelire compellerentur. Dixit etiam sibi particulari revelatione à DEO fuisse concessum, ut sine discrimine ullo, posset cuicumque mulieri adhærere, ut generaret virum sanctum & Prophetam: at non legitur ipsum genuisse filium aliquem, ex quo tam ejus turpitudine, quam prophetiæ falsitas convincitur.

Ipsè rursus Mahometus composuit librum, in quo scripsit duodecim milia verborum mirabilium; mirantibus autem & querentibus Saracenis quibusdam ab ipso Mahometo, respondit, solum tria milia veritatem habere, cætera autem esse falsa. O egregium Dei Prophetam! O summum Dei & veritatis Apostolum! in duodecim mille verbis, sive sententijs novem milia confitentis mendaciæ? Quare cum in prædicto libro, ut author est Richardus in confutatione legis Mahometi cap. 9. falsum aliquid deprehenditur; respondent Saraceni, & hoc Mahometum dixisse, cum asserit non omnia esse vera. Sed & ipso Alcorano, quem Mahometus se à Deo tanquam Prophetæ accepisse jactat multa continentur falsa, erronea quam plurima; mendaciæ quasi innumera, ut patet ex erroribus Alcorani in initio hujus disputationis relatis, & ex alijs infra referendis. Quare, ut etiam ipse Richardus se experientia compertisse testatur, multi Saracenorum, præciue viri periti & sapientes, quasi nullam fidem adhibent Alcorano; & ideo de ipso cum alijs sapientibus disputare reculant, vehementissimeque contristantur, cum ab alijs ipsum legi conspexerint: & ideo vetant, ne in alias linguas transferatur: purum autem aurum, nec aquam timer, neque ignem: talis est Evangelij doctrina, de qua libenter Christiani cum alijs nationibus disputant, legendumque omnibus offerunt, cupiuntque omnibus prædicari, & in alias linguas transferri.

Secundo, Principaliter prophetia cum sit donum Dei, datur ad utilitatem Ecclesiæ, sicut & alia gratia gratis data, secundum illud Apostoli 1. Cor. 12. *Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, sed ea, quæ à Mahometo gesta sunt, potius ad destructionem fidei & morum, quam ad edificationem spectant.*

Tertio,

Tertio, Quia licet Prophetia donum necessarium morum honestatem, mentisque sanctimoniam non requirit; secundum illud Apostoli 1. Cor. 3. *Si habuerim prophetiam, & non habuerim charitatem, nihil sum: & ob id, aliquando mentem peccatoris spiritus tangat Prophetia, quaedam tamen sunt peccata, ut prudenter annotavit D. Thom. 2. 2. q. 171. art. 4. quae usum prophetiae impediunt, qualia sunt carnalia: quia illa, passionis vehementia mentem à spiritualitate omnino retrahunt; ex quo quis ineptior fit ad prophetiam. Quare Rabbi Moyses apud D. Tho. dixit: Hoc est signum, quod aliquis sit falsus Prophetia, quando voluptatibus seculi detinetur. Cum ergo Mahometus carnalibus voluptatibus maxime fuerit involutus, utpote stupris, libidinibus, adulterijs, homicidijs, spolijs & rapinis, alijsque innumeris flagitijs; manifestè colligitur ipsum non Prophetam Dei fuisse, sed potius de illis, de quibus Ezechiel. 3. *Hoc dicit Dominus Deus, de Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.**

Quarto, Impossibile est esse Prophetam Dominum illum, qui in doctrinis & denunciationibus prophetis sibi adversatur: hoc passim invenitur in lege Alcorani, spiritu Prophético à Mahometo composita. Et confirmatur, quia DEUS sibi ipsi contrarius esse nequit: at Mahometus in plurimis divinis legi, antiquis Prophetarum prae-dictionibus, & Christi Evangelio contraria docuit, ut constat legentibus Alcoranum: manifestum est igitur, ipsum non esse Prophetam DEI.

Quinto, Propheta dicitur, quasi procul fans, hoc est, ignota sive praeterita, sive futura praenuncians; at Mahometus ignota nulla praeterita dixit: quod si aliqua de Adamo, de Noe, de Abraham, de Moyse enarrasse legitur; non ea illa putitate, quae in fontibus Scripturae sacrae inveniebantur, accepit: sed multa permiscens mendacia, totam penè scripturam infecit. Et ut alia praetermittam, quod clarius mendacium seu potius delirium, quam asserere Virginem MARIAM fuisse filiam Abrahami, & Abrahamum fuisse Patrem Moyse & Aaron; ita palam affirmat in *Cap. Abraham*: & in *Cap. Mariam*, hoc est, Mariam, docet Mariam Matrem Christi, sororem fuisse Aaron: & quod Moyse, & Aaron habuerint quandam Sororem, quae Maria appellabatur, & quod hi tres erant filij Abraham, quid ineptius, aut fabulosius? cum inter hanc Mariam, & B. Virginem MARIAM matrem JESU Christi Salvatoris nostri, mille quingenti anni inter fuissent: quare captus est Mahometus in mendacio tam manifesto, DEO sic permittente, ut quilibet facile deceptionem animadverteret.

Deinde de Patriarchis, ut de Abrahamo, Isaac, & Jacob (itemque de Patriarcha Noë) affirmat, quod fuerint Saraceni, & quod propterea diluviū venerit super terram; quia Noë praedican- te hominibus, ut fierent Saraceni, ipsi renebant; quae omnia ridicula & fabulosa sunt: tum quia ipse Mahometus, sicut ipsemet docet in Alcorano, in *C. Elcaminar*, ait sibi ex persona Dei fuisse mandatum, ut sit primus Saracenus in mundo: tum quia Patriarchae isti fuerunt Christianorum, Judaeorum, ac Saracenorum progenitores, ac proinde non plus Saraceni quam Christiani sunt appellandi. De Apostolis etiam ut ad Evangelij tempora descendamus, dicit in *Cap. Abraham*, quod illi testati sunt, & dixerunt Christo, quod essent Saraceni imitatoresque Apostoli Mahometi; quod itidem men-

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

dacium est apertissimum. Christus enim & Apostoli Mahometum (qui se ipso testante fuit primus Saracenorum) praecesserunt plusquam sexcentis annis. De Christo vero nec esse Deum, nec Filium Dei mentitus est: & quod mirabile est, ut credatur, affirmavit Christum neque crucifixum neque mortuum fuisse. Res adeo toti orbi, & per tota secula Judaeis, gentibus, omnibusque nationibus notissima, ut amentia sit eam negare. De se ipso denique affirmat, Christum prophetaisse, dixisseque in Evangelio, *Annuntio vobis de nuncio Dei, qui post me venit, & nomen ejus Mahometus*: hic enim mendacium est crassissimum, sicut & alia, cum nihil fecerit propheta, excepto illo de Resurrectione sui corporis. Quare excludendus est à numero Prophetarum.

Ex quibus non obscure colligitur Mahometum, circa praeterita mendacem fuisse Prophetam, cum tot mendacijs veritatem corruperit. Quantum vero ad futurorum praedictionem attinet: nihil fecerit propheta, excepto illo de Resurrectione sui corporis. Quare excludendus est à numero Prophetarum.

Denique sapientiae primo dicitur: *Spiritus disciplina effugiet fictum*: sed Mahometus maxime fuit fictus, & sanctitatis simulator, seductor hominum, omniumque sceleratissimus. Ergo impossibile est ipsum fuisse Dei Prophetam. Nec valet Saracenorum solutio, dicens, Moysen & David homicidas peccatoresque fuisse; & dono Prophetiae praeditos: quia etsi illi aliquando peccaverint, egerunt tamen penitentiam de peccatis suis, nec in illis continuo perseverarunt: Mahometus vero nec cessavit à scelere, nec penituit de peccatis; tum quia aliud est esse Prophetam moribus improbum; aliud vero esse falsum, haereticum, aut infidelem; mendosa ac turpia ac legi Dei contraria prophetantem seu docentem: quod nullatenus in Dei Propheta inveniri potest; cum DEUS testis falsitatis non sit.

CAPVT III.

Legem Alcorani nulla ratione esse à Deo.

CUM reprobus Mahometus non fuerit verus Dei Apostolus, neque Propheta, sed potius Pseudopropheta, facile erit deducere ejus sectam, sive doctrinam execrabilem, non esse à Deo; quod clarius apparebit, si per singulas legis divinae conditiones discurremus, quas Psalmista breviter, compendiosè tamen, Psal. 118. illis verbis praescripsit. *Lex Domini immaculata, convertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam prestans parvulis.* Ex quibus quinque conditiones legis, quae à DEO est, ostenduntur, quarum nulla legi, sive sectae Mahometi convenit, ut patet ad singulas descendendo.

Prima conditio legis divinae est, quod sit rationi consona; quae ostenditur cum dicitur (*lex*) Nam juxta Philosoph. 2. Ethic. *Lex est ideo, quod ratione consistat*: Et Tullius: *Lex nihil aliud est, quam recta à numine Deorum tractata ratio*; ex qua legis conditione luce clarius colligitur, illam non esse à Deo datam legem, in qua traduntur, quae omnino à ratione discordant. In secta autem Mahometi multa conti-

continentor recte dissona rationi, imò quæ bestialia sunt, ut fornicationes, adulteria, peccata contra naturam, furta, & rapinae: de quibus infra latius dicemus: Quare manifestum est illam legem à DEO non esse.

Secunda legis divinæ conditio est, ut sit honesta, iusta & sancta præcipiens; id enim notatur à Psalmista illa particola (*immaculata*) quam etiam conditionem Tollius confirmat dicens: *Lex est re-ctaratio à Deo summo tracta, imponens honesta, & prohibens contraria*; hic enim est proprius legis effectus, juxta Aristotelem *secundo Ethicor.* homines inducere ad virtutem. Virtus autem est, quæ bonum facit habentem, ac opus ejus reddit honestum. Comigitur secta & doctrina Mahometi inhonesta & turpia multa contineat, ut ex dictis, & infra dicendis constabit evidenter: isimè, non erit à DEO, qui cum sit sanctissimus, non nisi sancta præcipere potest.

Et quamvis in Alcorano jejunium, oratio & elemosyna commendentur; ista tamen opera, quæ secundum se optima & honesta sunt, non quidem primò inventa sunt ab ipso Mahometo: sed ea emendavit tum à Patribus veteris testamenti, Moyle, & Elia, & alijs; tum potissimùm à Christo Domino, eaque didicit ex doctrina legis veteris & novæ. Quare ipse eorum operum primus Magister non fuit; fatetur tamen ipsum primum auctorem monstruosi jejunijs extitisse, ita ut non aliud videatur instituisse jejunium, quam ut postea eo finio voluptuosius, & appetentius exciteret omnis libido & turpitudine.

Tertia legis divinæ conditio est; quod non solum exterioris actus hominis, sed etiam interioris dirigat, & ad DEUM convertat. Manifestum est enim, quod unusquisque legislator ad suum finem principaliter per leges homines dirigere intendit, sicut Dux exercitus ad victoriam, & rector Civitatis ad pacem; finis autem quem DEUS intendit per legem quam ipse dat, est ipse DEUS, ergo lex quæ à Deo est, hominem ad Deum ordinare intendit, & ita convertere animas ad DEUM, ut illi fide & amore inhaereant. Ex hoc capite luce clarius apparet, à DEO opt. Max. qui vult omnes homines sanctos esse, legem Mahometi non emanasse, quæ animas non convertit ad DEUM, ut illi adhaereant; sed avertit: nec dirigit actus interiores, imò nec exteriores ad virtutum & sanctitatis opera; sed potius ad spurcitiam & maximas obscenitates.

Quarta divinæ legis proprietas est: quod habeat testimonium fidei certitudinis suæ, & rectitudinis: sicut enim veritas, quæ subjacet facultati naturali intellectus, declaratur & firmatur per reductionem ad prima principia per se nota; sic veritas, quæ transcendit naturale lumen, qualis est doctrina fidei Catholice, declaratur & firmatur per opera miraculosa, soli DEO possibile. Quare ad persuadendam novam fidem, legem, aut alicujus personæ extraordinariam missionem, miracula efficacia, & sufficientia sunt: necessaria. Sic declarata & confirmata est veritas veteris legis, quia, ut habetur *Exod. 19.* in datione legis, auditu cœperunt tonitrua, micarè fulgura, & nubes densissima terram operiere: hoc etiam modo confirmata est lex Evangelij miraculis factis coram Principibus hujus mundi, tam per Christum, quam per suos discipulos: *Joan. 15.* de se ipso inquit Christus, *si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent.* Et ipse Mahometus Christum in miraculis & signis maximis fatetur in *5. cap. quarta*

definitionis Alcorani, his verbis: Filius tuus (alloquitur enim B. Virginem Mariam) cæcos, ac mutos corabit, leprosos mundabit, mortuos suscitabit: quæ cuncta credentibus in Deum miracula censentur, & idem reperit in *cap. 3.* Et de discipulis *Marci ult.* dicitur: *illi autem prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Hinc Propheta operta Christi prævidens, esse sufficientissima testimonia veritatis doctrinæ ejus ait: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.*

Præterea, Qui mittitur, debet ostendere testimonio ejus à quo mittitur, sibi traditam auctoritatem; alioquin nemo tenetur eum recipere: nam sicut, qui mittitur à Præloato ad prædicandum, vel à Principe legationis alicujus explendæ causa; Principis ostendere debet testimonium, vel Prælati, nimirum litteras ejus sigillo munitas: ita qui à solo DEO mittitur, sigillum Dei ostendere debet, quod nil aliud est, quam miraculum. Sic enim dicitur *Marci ultimo,* ubi supra; *Et sermonem confirmante sequentibus signis.* Et ad Hebræos *2. Contestante DEO signis & virtutibus.* Unde miraculum est testimonium sufficiens, ad confirmandam alicujus legis veritatem: nam verum miraculum fieri non potest, nisi Dei virtute. Quare quod miraculo confirmatur, Dei testimonio confirmatur: DEUS autem non potest esse testis mendacij. Igitur quod miraculo confirmatur verum sit necesse est, & ex consequenti, ubi nulla sunt vera miracula, vera fides non est. Quare cum Mahometus, ut testatur Damascenus *lib. de 100. hæresibus* circa finem, nullo testimonio probare potuerit suam legem, clarè constat, ipsum non esse Prophetam, neque Apostolum DEI.

Quinta conditio, Proprium est legis divinæ, quod sit sapientiam præstans parvulis, id est, populis. Dicitur autem sapientia, quasi sapida scientia: quia cælestium & divinorum contemplatione, dilectione, & dulcedine mentem perfundit; quia suo splendore intellectum illuminat, & affectum mellifluis inebriat amore. Hæc autem legi Mahometis non conveniunt, quæ carnalitate & luxurie forditibus plena est, &c.

Aliæ conditiones, quæ propriae sunt legis divinæ, in Alcorano minime inveniuntur: ut sunt quod vera in omnibus contineat, & doceat; hæc autem secta e rotibus & mendacij scate; ut infra clarissimè constabit. Præterea quod gravia & solida tradat, non fabulas: hæc autem lex plena est fabulis, nugis, vanitatibus, ac innumeris rebus inter sese pugnantibus, sibi que contradicentibus: quare sibi constans in omnibus non est, ut ex dicendis latius apparebit. Quibus omnibus probè consideratis, mirari quispiam satis nequeat; quomodo vel somniant, nedum sapienti persuaderi potuerit, Mahometum Prophetam esse: cum vita, & doctrina non solum divinæ religioni, sed etiam humanæ honestati ita repugnet; ut eam vel bruta animantia abominari debeant.

Porrò quis unquam Sanctorum, aut divinorum nunciorum se in errore gladij missum gloriarum est? quis à facinorose vixit? quis denique tot spurcitiis docuit? aut quis ira gulæ & libidini genus humanum prostituit?

CAPVT IV.

Legem Mahometi esse irrationabilem, ex parte eorum, quæ docet, præcipit, permittit, & continet.

Restat, ut ex parte materiæ, Alcorani legem esse irrationabilem demonstremus: & omnis alijs capitibus, esse irrationabilem deducamus, primò ex eò, quòd manifesta continet mendacia & contradictiones. Secundò, quia docet ea, quæ cum recta ratione stare non possunt. Tertio, quia est lex turpitudine plena, permittens etiam illa, quæ sunt naturæ legi contraria. Quarto, quia est iniqua & violenta.

Legem Alcorani esse irrationabilem, quia aperta continet mendacia, & quamplurimas contrarietates.

§. I.

Innumera sunt mendacia, & nugæ manifestæ, quas Mahometus tam voce, quam scriptis docuit: prætulit enim mendacia de se ipso, de Christianis, de Judæis, de Apostolis, de Patriarchis, de demonibus, de Angelis, de Virgine Sanctissima, de Christo, de Deo, ac denique de Scriptura sacra, tam veteris quam novi Testamenti. Et quoniam immensum esset omnes ejus fallacias, imposturasque confutare, (centum enim & tredecim fabulas de isto impostore ex Evidio Monacho Euthymius in sua *Panoplia* recenset) ideo de selectioribus quibusdam tantum dicemus.

Mendacium est, Scripturam sacram tam Veteris, quam novi Testamenti esse corruptam.

§. 2.

Scriptura sacra corrupta non est.

Vid. cap. 2. scilicet 8. Tomi 5. Bibliothecæ Theolog.

Mahometus sequutus Manichæos, aliosque antiquos hæreticos, asseruit in Scripturis tam Veteris quam novi Testamenti, multa tam à Judæis, quam à Christianis falsata, multa quoque superaddita, ac multa subtrahata fuisse; ita ut nihil veritatis in lege & Evangelij permanserit, nisi quantum est in Alcorano: qui ideò eam sententiam & errorem amplexus est, ut Alcorani secta Scripturæ testimonijs non superaretur, ipseque liberius pro sua libidine abeteret: quemadmodum Augustinus de Manichæis lib. 32. cap. 19. contra Faustum scripsit: *Videò ergo, inquit, id vos agere, ut omnia de medio scripturarum auferatur auctoritas, ut suus cuique animus auctor sit.*

Hoc autem impiissimum mendacium, multis clarissimisque argumentis convincitur.

Primo, eodem argumento, quo Augustinus supra cap. 16. utitur contra Manichæos. Nam cum Mahometus errores suos ex Scripturis confirmat, & tamen easdem esse corruptas ostendit, ita sanè agere videtur, ac si quis testem suum prius dicat esse falsitate corruptum; & tunc demum producat eum ad testimonium: si enim falsati sunt, ac fidè carent Scripturæ Codices, qui ante Christi adventum usque ad hæc tempora, toto orbe terrarum custoditi, commendati ac clarificati pervenerunt; unde miser hic & infelix Mahometus veteris, ac novi testamenti Scripturas accepit? Præcipit ipse in Alcorano observari legem & Evangelium. Quæro ab eo, an illa, quæ apud nos sunt, an alia? Non primum, quia illa dicit esse corrupta; non secundum, quia talia in toto orbe non inveniuntur.

Secundo, quia si quid, quantumvis minimum, in Scripturis falsatum esse dicatur, omnis scripturæ fides, authoritatque adimitur; sicut enim de corruptione partis unius, suspicari licebit, ita de cæteris partibus, cum nulla potior causa sit, cur hæc magis pars, quam illa incontaminata seruari debuerit. Unde D. Augustinus ad Hieronymum Epistola 8. *Mibi, inquit, videtur exitiosissime credi aliquid in sanctis literis haberi mendacium, id est, eos homines per quos illa scripta sunt, aliquid fuisse mentitos: quia admissio semel in tanta auctoritatis fastidium aliquo officioso mendacior; nulla illorum librorum particula remanebit: quæ non, ut cuique videbitur, vel ad mores dissimilis, vel ad fidem incredibilis, eadem perniciosissima regula ad mentientis consilium officiumque referatur.* Quæ ergo fides adhiberi poterit illi Scripturæ parti; quæ in Alcorano continetur?

Tertio, quia nulla erit Scriptura, quæ non simili ratione, dubia, incerta, ac falsitatis & mendacij suspecta, argui possit. Unde enim, inquit Augustinus contra Faustum l. 33. c. 6. *constat eos, qui nunc habentur Hippocratis esse libros, nisi quia sic eos ab ipso Hippocratis tempore, usque ad hoc tempus successerunt scribere ita commendavit, ut de his dubitare deventis sit Mahometi, item Alcorani librum unde noverunt Saraceni, quod ipse sit, quod incorruptus, ac integer, nisi eadem temporum sibi met succedentium contestatione continua.*

Quarta ratio, ipse Mahometus in Alcorano dicit in cap. de *zona*. *Si fueritis in dubio, ait, de hoc quod revelamus vobis, petatis ab illis, qui legerunt librum ante nos. Qui autem prius legerunt, tan Judæi, & Christiani, ergo Judæo & Christianos consulendos de suis dubijs, Saracenis præcipit. Nò ergo vitia sunt libri Judæorum & Christianorum, tempore Mahometi. Nec possunt dicere, quod postea fuerint vitia, dicitur enim in Alcorano in Cap. *Elchagar*. Nos, inquam, in persona Dei fecimus descendere recordationem Dei, & nos eandem custodimus. Lex autem Moyse, & sanctum Evangelium apud Saracenos dicuntur recordatio; ergo DEUS semper apud suos fideles testimonium hæc Scripturæ conserva vit ante Mahometum, & conservabit postea.*

Quinta, quia hæc Scripturarum corruptela, vel esset generalis & manifesta, vel particularis & occulta: Non primum, quia sic alia rationes hanc corruptionem cognovissent, at nulla eam cognovit. Non secundum, quia fatem aliqui Codices incorrupti remansissent: at in omni lingua, & ubique invenitur lex & Evangelium uniformiter scripta.

Sexta, Lex vetus eadem lingua & litera, qua in Sinai data est Patribus, per Moysen, apud Judæos ubique dispersos, integra sine ulla variatione habetur. Quod si loquamur de Evangelio, Dominus noster nihil ipse scripsit, quæ inter homines gessit: mandarunt literis non unus aliquis; sed quatuor, diversis & temporibus & locis. Quæro, an ab istis corruptum est Evangelium? Isti non poterunt corrumpere, quoniam ab ipsis manavit, & ipsi authores fuerunt; alioquin, ubi est istud Evangelium, quod Mahometus vocat librum vitæ, salutis ac directionis? Neque enim ante hunc librum Evangelij alius fuit, ut possit dici hunc esse depravatum, illum vero alterum fuisse librum salutis.

Adde, quod scripta sunt hæc Evangelia viventibus adhuc permultis eorum, qui Dominum nostrum noverant, erantque cum eo versati, nec in depravationem potuerunt consentire; tot, tam varijs locis & temporibus Scribentes. Quid, quod Evangelia hæc scripta sunt, & approbata ab illis viris, quos Mahometus commendat? dicens, Judæos fuisse erga Christum incredulos, viros tamen quosdam in albis vestibus secutos fuisse in nomine Domini: de Apostolis Petri, & Jacobi, & Judæ Epistolis, qui ex viris illis fuerunt candidatis, & cum quatuor Evangelijs consentiunt. Quod si ante Mahometum corruptum est utrumque testamentum, cur ad testimonium suorum doctorum, remittit Saracenos ipse ad legem & Evangelium? Cur non certiores reddebat suos, corruptos haberi eos libros? Et admonebat, caveant, ne illorum fraude caperentur?

Post Mahometum autem non potuerunt corrumpi, nam omnia, quæ ante Mahometum à nostris sunt Scriptoribus prodita, conformia sunt huic Evangelio, quod nunc habemus. Nec tanta librorum multitudo tot locis dispersa potuit uno consensu vitari. Quid quod Evangelia extant etiamnum scripta ante Mahometum linguis plurimis, Græcè, Latinè, Chaldaicè, Syriacè, Persicè, etiam Arabicè, ne elemento quidem uno ab ijs discrepantia, quibus nunc utimur, quod quidem ad rei summam pertineat, & ad sententias fidei necessarias, vel in ijs regionibus, quæ jam inde à Mahometo sub imperio, & ditione gentis vestræ fuerunt, reperiantur vetustissima Evangelia, qualia sunt hæc nostra, quæ versantur in manibus.

Deinde, quia antiquus hostis multas inter Christianos sectas, dissensiones & discordias suscitavit, & absurdissimas de fide opinionones: qui per has odio, & rabie plusquam capitali ferebantur in eos, qui rectius sentirent, & argumenta omnia conquirebant, ad suam fulciendam sectam, & si una secta aliquid vitiosum, parati erant adversarij, qui illos falsarios esse criminarentur.

Jam verò depravandi Evangelij quæ potuit esse causa, quis fructus? An sentientes & prudentes depravassent illi eam Scripturam, pro cujus uno & quolibet dicto, ac qualibet sententiola, sanguinem & vitam erant parati profunderè? quod si erant aliquid mutaturi, ea mutassent potissimum, quibus ipsi vel commodius agerent, vel facilius alios in sui sententiam pellexissent: nempe, laxiorem vendi rationem, magisque ad oblectamenta & voluptates appositam statuendo. Vel ea dicendo de Christo, quæ minus hominum aures offenderent, & magis pronis auribus reciperentur. Saraceni verò è contrario in ijs maximè arguunt nos Evangelium depravasse, quæ & nobis magis odium hominum conciliarent, & plurimum animos

à religione nostra averterent: nempe, de divinitate, & morte Christi, mutassent ea, in quibus videntur inter se Evangelistæ dissentire, vel à sententia veteris testamenti, quæ fuit inimicis nostris materia infectandi nos. Sed ea ipsa quasi dissonantia, validius argumentum est, integra, sincera, intacta esse Evangelia, per ætates omnes, jam inde à primis originibus ad nos perducta, magnæque religionis observatione omnia esse integra, & immutabilia conservata.

Septima, Manifestè hoc ostenditur falsissimum, quoniam adhuc libri aliqui Prophetarum, & Evangeliorum originales reperiuntur apud Christianos, qui scripti fuerunt, antequam natus esset Mahometus, & omnes concordant cum alijs posterioribus.

Octava, Quomodo potuerunt Christiani cum Judæis in tali corruptione convenire, à quibus tam antiquo odio dividuntur? Quomodo etiam conveniunt Christiani, & Judæi in corruptione ejus, in quo maximè discordant, scilicet, in Christo, quem Judæi dicunt non esse Deum, nec hominem bonum; Christiani autem dicunt esse verum Deum. Ac denique si Saraceni omnino volunt dicere, quod lex Moysis, & Evangelium sunt corrupta, aut vitata; ostendant nobis legem Moysis & Evangelium incorrupta, & recipiemus ea, maximè, si ostenderint uniformiter in omnibus linguis, sicut nos ostendimus, concordare.

CAPVT V.

Alia mendacia Mahometi deteguntur, ac quædam alia quæ in Alcorano vana & ridicula continentur, referuntur.

Nullare clariùs Alcorani vanitas, anilesque nugæ deprehenduntur, quam aliquibus in medium prolatis exemplis & testimonijs. In primis ut nunc omittam quam plurima alia, mirum est, quot fabulosa, & ridicula in historijs Alcorani passim conspiciantur: de Adam, de Cain, de Abel, de prædicatione Noe, de Pharaone, qui jussit sibi ædificium usque ad caelum constitui, ut videret DEUM. His igitur omisiss, de Moysè & Angelo mortis, refert narrationem aptissimam, ad terrendum puerulum aliquem protervum, Moysen, (inquit) cum solus per desertum vagaretur; forte sepulchrum invenit apertum & vacuum, rectè ad quantitatem suam effossum; quod admirans, cepit ad propriam mensuram metiri, interea Angelus mortis venit ad interficiendum Moysen: quem cum novisset Moyses, quasi ait, Ad quid venistis respondit, Missus sum pro anima tua, cui Moyses, Quomodo ergo puras eam eripere? per os enim non poteris, quo locutus sum cum Deo: neque per aures, quibus vocem Dei audiivi: neque per oculos, quibus faciem Dei vidi: neque per manus, quibus donum Dei recepi: neque per pedes, quibus montem Sinai ascendi. Habes justas causas, ob quas non posset mors per membra illa irrumperè. Sed si miser Moyses odorem aliquem præstantem, & ex illis divinis esset odoratus; non habuisset mors, qua in illum penetrasset.

His ergo auditis abiit Angelus Domini, formaque mutata, attulit pomum de Paradiso: quod cum olfaciendum portigeret, recepit Moyses; cum que naribus apponeret, arripuit eum Angelus tanquam Bubalum per nares, per quas tanquam emungens animam ejus extorsit, sic mansit corpus ejus in sepulchro nunquam repetit. Sed mirandum est, odorem facti sufficiens non illi esse optulatum, nec odorem fumi resiliens ab igne, in quo Dominus descenderat in Sina. Quod si ille, quibus partibus cum Deo esset versatus, mortem non poterat recipere; quomodo mortuus est Mahometus, qui vidit, audivit, allocutus est Dominum, & quidem tetigit eum Dominus? qui tactus non morbum debuit illi importare, ut vos dicitis, & cerebri debilitatem, quod est Deo indignum: sed quod vita & salute omnium fas est credi, salutem atque immortalitatem.

Præterea de Salomone (ut auctor est Richardus cap. 4.) dicitur in Cap. Emule, quod interpretatur *musca*. Quod Salomon magnum Angelorum congregavit exercitum, & hominum, & irrationabilium animalium: recedentes autem invenerunt quasi flavium quendam muscarum, & tunc jam dixit musca. O musca introite in habitationes vestras, ne corumpat vos Salomon, & exercitus ejus, & musca subruit. Et paulo post, omnes aves in exercitu inventa sunt, musca autem abiens. Et dixit Salomon, Quid est, quod non video muscam? punitam eam, & amputabo caput ejus, vel reddet mihi rationem propter quam abest, & longè est. Et dixit, Didici quod vos ignoratis, & veni ad vos ex Sabaa, cum veris nuncijs: inveni enim mulierem imperantem illis, & coegi eam, & populum ejus colere solem absque Deo, & reliqua.

Et in Cap. Septi, inquit, vermem significasse mortem Salomonis demonibus, ubi dicitur expositio, Quod Salomon innixus suo baculo, tanto dolore repente correptus est, ut statim expiraverit, divino autem miraculo non cecidit; demones autem, qui ei serviebant, videntes eum stare, credebant ipsam dormire. Et natus est quidam vermis ætæra, & corripit baculum, cui innixus erat: quo contito cecidit Salomon; & tunc currentes demones cognoverunt eam esse mortuam; & ex eo ceperunt hominibus juxta posse nocere.

Refertur etiam Mahometum dixisse, demones olim solitos fuisse caelum conscendere, exploratum quid ageretur in consilio Dei. Deum vero eam aliquoties sentiret hostibus patefacta sua arcana, iratum deprehendisse fraudem; tunc apposuisse custodes, & janitores diligentes, qui excubarent; ne quis dæmon posset eum in posterum fallere, & creasse stellam lucidissimam, quæ exploratores demones patefacit, & persequitur. Quid fingi potuit crassius, & minus Deo conveniens? quasi falli possit Deus ratione ulla, aut ignoret, quid Angeli & homines cogitent, non solum agant; aut janitoribus ille indigeat, aut demones in caelum conscendant post eum: aut Deus ita de rebus agendis consulat, ut qua de re deliberet, aut quid statuerit, cognosci possit. Sed illud ad risum movendum perfestivum, reputare quemadmodum insidiatores demones caelum clanculum ascendunt, suspensioque vestigio ingrediantur; quomodo fallant custodes. Alia ex parte Deum iratum, & dubitantem, & querentem intra se, nem quos habeat in consilio parum fidos?

Aliam quoque narrat fabulam morte suo. Ait quippe, Judæus ubi est, quem Deus evocabit post Itham. à Jesu Oper. Tom. I.

diem Judicij? Respondit in medio inferni est valis, in valle est gurgis, in gurgite puteus, in puteo arca, in arca vincetus catenis astrictus compede suo, qui stans per mille annos incessanter Dei misericordiam appellabit, ait, Quid ergo faciet illi Deus? Respondit, Post mille annos faciet eum adduci sibi, dicetque, Quid tibi vis miser, qui aures meas inquietare non desinis; quæ te fiducia ducit, quo merito speras? Respondit gemens: Domine Deus meus, ego non habeo præter te, qui mei miserereatur: tu satis habes præter me ubi vindices iram tuam. Miserere mei Domine, miserere mei: sed Deus jubebit eum reddi Inferno; abducentur ergo; nec adhuc misericordiam Dei invocari cessabit. Misertus tandem Deus eripi eum præcipiet, cumque pice nigrior infernalis eam tingat color, interrogabunt Angeli, qualiter Paradisi incolis misceri poterit? tunc lavari eum præcipiet Deus in fonte aërio, fietque abus totus, præter maculam in fronte. Munda ergo incedet per Paradisum, in publico conspectu omnibus notabilis. Hic ergo assignabunt eum invicem omnes videntes, ceptumque inferno, quasi impropèrandò hinc inde murmurabunt. Ille verecundus, in tantum pudore vincetur, quousque dicat, Maliam reddi inferno, quam hujusmodi probra longius ferre. Dicit itaque Deus Angelis, ut iterum illum quinies lavent in fonte eodem, quo factò tolleretur macula, reddeturque paradiso, & cessabit opprobrium. Vides hic sanctos illos spiritus factos à Mahometo irrisores, invidos, & superbos, quales nec boni visi sunt inter nos; & quod flagitiosus est damnantes consilium, voluntatem, ac misericordiam Dei, & Domini sui. Jam quid opus erat fonte ad eum ablundum; aut ubi est is fons in caelo? quam vetò aptè rogat?

De vetatione vini, & suillarum carniū, ac de historijs aliarum rerum naturalium, potius hominem ad focum à largiore cæna sedentem, fabellas etiam ridiculas narrantem, quam se Prophetam à Deo missum, ut ipse commentabatur, nemo notè judicabit. Introducit Judæum se alloquentem in Alcorano dicens, Vetus nos vesci suilla, tædo causam, quoniam, inquit, cum animantes omnes essent in Arca Noë, Elephas excrevit, inde natus est porcus, qui rostro repando vertebat stercus, unde natus est mus, qui stuppas, quibus tabule navis erant compactæ, ardebat, hinc terror ingens Noë, à quo Dominus consultus, attulit remedium jam prope deploratis rebus. Jussit, ut Noe ferret Leonem in fronte, ex Leone concitatio felis profiluit per nares, is murem venata est, & liberavit genus humanum tanto discrimine. Non sunt ergo felis, & porcus animantium formæ de principio à Deo conditæ, sed casu exiterunt, & quidem porcus est stercore Elephanti: mirum est eos, qui alunt Elephantos, non percipere ex eorum stercore illam utilitatem, nec ullum postea porcum esse sic natum. Unde autem tam subita inimicitia in eum felem & murem? quid porro fele erat opus, an non aliæ animantes potuissent murem interficere? ut leo ipse, aut mustela?

Quare vero vinum prohibuerit: ipse morte solito aliam fabulam lepidam excogitavit. Interrogat ergo eam Abdias Judæus dicens, Cum in Paradiso vinum esse describas, quid operis ibi habeat, si vinum illicitum est? si autem licitum, cur in hoc sæculo prohibes vinum? Respondit, Tam arguè quæris, ut una interrogazione geminam necessario responsum extorqueas? Utrumque ergo exponatur, & illic esse licitum, & hic illicitum.

Erant enim Angeli Dei duo Norrot, & Marot misi olim de caelis in terram, gubernando, & instruendo generi humano tributis, his interdicitis, ne occiderent, aut injuste iudicaret, ne vinum biberent. Multo itaque tempore hic habiti cum noti essent Iudices universo orbe, venit ad eos quadam die mulier, praecunctis feminis omni modo pulcherrima, causam habens adversus maritum, quae ut causae suae accommodaret Iudices, quadam die invitavit eos ad prandium: quibus epulantibus ipsa epulas, & pocula vini apponit, astat ministrans, offert crebro, iussit ut fumant; quid plura? Vice-runt blanditiae mulieris: Inebriati poculis in hospitium formosam incaluerunt, victi accubitorum petierunt, sponder conditione, dummodo alter verbum doceat, quo in caelum ascendebant, alter verbum per quod descendebant. Pacer conditio. Cum ergo didicisset, allevata est subito, & ascendit in caelos. Quod eam vidisset Deus, explorata causa, posuit eam luciferae ita pulcherrimam inter stellas, ut fuerat inter mulieres. Illis in Iudicium evocatis proposuit Deus, ut eligerent inter poenas saeculi huius, & alterius: elegerunt hanc, suspensi sunt ergo per catenas ferreas de missis capitibus in puteo Behi, usque in diem Iudicii. Quod ergo Abdia, nonne sufficiens videtur causa, cur Paradiso licitum sit vinum, & hinc illuc? At, vera laus, & merito, Sic ille.

Instituit praeterea capitulum proprium in Alcorano de formica, aliud de aranea, de fumo aliud. Haec & his similia negator fatuus & ridiculus circularor, Mahometus effudit. Ex quibus quisvis recti iudicii apertè viderit, quam longè lateque à lege Dei haec Mahometi lex distet.

CAPVT VI.

De visione cuiusdam falsissimae Visionis Mahometi.

Inter alia, quae improbus Mahometus ad comprobationem suae legis, suaeque sanctitatis commendationem finxit, est illa celebris apud Alcoranum visio, qua raptus est in caelum, usque in conspectum Dei altissimi, quam ipse his verbis in *Cap. Filiorum Israel* narrat in Alcorano, teste Richardo, in confutatione Alcorani, his verbis: Laus ei (inquit) qui fecit transire servum ejus in una nocte ex oratorio *Elaram*, quod est domus *Meche*; usque ad longissimum oratorium, quod est domus sanctae Hierusalem, quam benediximus, & reliqua. Expositio autem huius visionis est, quod Mahometus una dierum palabat maruinam ejus horam, quam cum perfecisset, dixit hominibus: O vos homines considerate: heri postquam ego discessi à vobis, venit ad me Gabriel, post ultimum vespertinam psalmodiam, & dixit mihi: O, Mahomete mandata tibi Deus, ut visires eam; cui dixi: Et ubi visitabo eam? & dixit Gabriel, in loco ubi est: & adduxit mihi jumentum, majus quidem asino, minus autem mulo, & nomen ejus *Elmparac*. Et dixit mihi, Ascende hoc & equita ad domum sanctam. Cumque conarer ascendere, aufugit jumentum: dixitque ei ista firmiter, Mahometus enim est, qui vol te ascendere, & respondit jumentum, nunquid pro eo missus sum? Respondit Gabriel, utique. Et dixit jumentum, non per-

mittam e in ascendere, nisi prius rogaverit Deum pro me. Ego autem intercessi pro jumento apud Deum meum, ascendere ipsum: & ambulabat me insidente tensi gressu: collocabatque unguam pedis in horizonte visus sui, & sic veni in domum sanctam, in minori spatio, quantum oculi videt peribi posse.

Erat autem Gabriel mecum, & duxit me ad ritem in domo sancta Hierusalem: & dixit mihi Gabriel: descende, quoniam ab hac petra ascendes in caelum, & descendi, & Gabriel ad rupem *Elmparac* jumentum cum cingulo ligavit, & portavit me in humeris suis usque in caelum. Cumque venissemus ad caelum, pulsavit januam Gabriel, dictumque fuit ei: quis est? Respondit, ego sum Gabriel. Dicitumque fuit rursus ei: & quis est tecum? Respondit, Mahometus: dixit autem Janitor: nunc quid pro eo missus fuisti? & dixit Gabriel, etiam, Et aperuit nobis januam, & vidi gentes Angelorum: & bis flectens pro eis genua effudi orationem. Et post haec cepit me Gabriel, & duxit me ad secundum caelum: Erat autem spatium horum duorum caelorum, iter quingentorum annorum. Et quam primum pulsavit januam, responsio facta est ei, per omnia similia, usque ad septimum caelum: in quo septimo caelo, describit se vidisse populum Angelorum, quorum uniuscujusque magnitudo milites mundi magnitudinem longe excedebat: singuli septuaginta millia capitum habebant, & in quolibet capite septingenta millia orae, & in quolibet ore mille septingentas linguas, laudantes Deum septingentis millibus idiomatibus.

Cumque vidisset unum Angelum flectentem, causam percunctatus est: cui respondit Angelus, se peccasse, ipse autem pro eo oravit. Sicque, inquit, Gabriel commendavit me alteri Angelo, & ille alteri, & sic deinceps, quousque fleti coram Deo, & tribunali ejus. Et reiguit me Deus manu ejus inter humeros, ita ut ad medullam spinæ dorsii mel rigiditas ejus pertransierit: & dixit mihi, Imposui tibi & plebi tuae orationes: eumque discessissem ad quartum caelum, consuluit mihi Moyses, ut reverterer ad levandum populum, qui orationes ferre non poterat: & primo reditu obtinuit remissionem à decimo usque ad quartam, & à quarto reditu, usque ad septimum, & in fine tantum decrevit numerus orationum, ut paucae remanerent. Cumque diceret Moyses, nec has poterunt ferre homines, ego pudore suffusus nolui amplius ascendere, sed rediens ad *Elmparac* equitavi descendens in domum *Meche*: horum autem omnium tempus minus fuit quam decima pars noctis.

Visionem hanc hoc verborum tenore refert Richardus *cap. 14*, vit alias veratissimus in Alcorano, Saracenorum acerrimus oppugnator, pluraque se praetertulisse, quam narrasse affirmat: haecque est illa famosa visio, qua, (ut supra testulimus) audita à Saracenis mille homines à lege recesserunt, clamantes, *Ascende de die in caelum, ut nos aspiciamus, & videamus obviante tibi Angelos* (ita fuerunt hujusmodi mendacio five visione exasperati) sic enim Spiritus sanctus eum permisit mentiri, ut facile quis eum possit capere in sermone, figmenta cognoscere. Quare inquam indiguit Asino, vel jumento à *Meche* usque ad Hierusalem, qui ex Hierusalem usque ad ultimum caelum ascendit absque asino? Quorsum Asinus orationes postulat Mahometi, cum bellua orationibus non indigeret? Quorsum in caelo tot Angelorum monstra, septuaginta millia capita, & in quolibet capite septua-

septuaginta millia ora habentia finguntur? aut quæ conventio Angeli cum stribus, aut stribum cum gloria & latitia Paradisi? Aut quomodo potuit splendorem Angelorum in cælo sustinere, qui, ut ipse testatur, apparente sibi Angelo, semper in terram concidebat, & spumans agriabatur, & incurvabatur, & contrahebantur manus, & pedes ejus? neque in prædicta visione docet se spiritu raptum, sed potius corpore simul, & anima, quod longe absurdissimum est. Cujus signum est, quia dicit Deum manu sua terigisse eum inter humeros, & sensisse frigiditatem usque ad medullam spinæ dorsalis. Unde Deum, & Angelos supponit positionem habere spatio corporali, ipsumque Deum vidisse oculis corporeis: quare non mirum si Deum corporeum faciat. At quomodo animam Moysis oculis corporeis videre potuit? Ex quo, & ex alijs, quæ brevitatis causa prætermittuntur, vana & mendacia esse omnia, quæ in Alcorano continentur, colligitur; & eorum auctorem non Dei, sed Dæmonis fuisse Prophetam.

CAPVT VII.

De contrarietatibus, quæ inveniuntur in Alcorano, ex quibus mendacia Mahometi clarius deprehenduntur.

OPortebat mendacem Mahometum memorem esse, ut non sibi passim legem contradicentem ferret: sunt enim in Alcorano contradictiones quamplurimæ. Etenim ipse multoties dicit Deum erantes non deducere; & tamen in multis locis docet orare, ut dedicantur à renebris in lucem, & ex rectitudine in rectitudinem. Item dicit de ipso, quod factus est orphanus in errore: idololatra enim erat. Sed tamen quod talem se Deos Prophetam fecerit dicit; quoniam quando Deus eum accessit ad ipsum ascendit, ad septimum usque cælum, & impetravit ab Angelo veniam, qui peccata sua deplorabat. Item dicit in *cap. Impacata*, quod interpretatur *Iuvencia*, quod Iudæi & Christiani salvabuntur. Et in *cap. Abraham* dicit post hæc, quod nulli salvabuntur, præter eos, qui sunt in lege Saracenorum; & ipse mandat his, non tam asperis quam suavioribus verbis cum alterius sectæ hominibus disputent. Non enim, inquit, hominis, sed Dei est errantem ad rectam viam deducere, & quisque pro se solo, non alio rationem reddet. Postea autem plurimis in locis, mandat interimi omnes & spoliari, qui sectæ suæ non credunt, quousque credant, vel tributa solvant. Item dicit in *Cap. Comenti*, quod eorum, qui suscipiunt alterum Deum, præter Deum, horum tu non sis custos, vel cura or, sed sibi soli hoc servavit Deus. Hæc autem est præter digna contradictio; hinc quidem toties mandate interimi infideles; illinc autem rursus mandate neminem esse tanti sceleris puniorem; sed soli Deo pro his punitionem servari.

Item in *Cap. Eltemenim* in fine se ipsum jactat, quod non ex his sit, qui credere compellunt: sed quomodo hoc verum est, cum imperet interimi & spoliari eos, qui non credunt? Quæ enim major compulsio quam cædes? Item in *Cap. Bovis*, conce-

dit, quod est præter naturam, misceri nimirum masculos cum mulieribus. Dicit enim Saracenis, ne maculent se ipsos cum infidelibus, antequam credant. Et de mulieribus dicit; Mulieres vestra vestra sunt, arate eas sicut vultis: sed tamen in *idem cap.* dicit, quod Sodomitæ tempore Loth abominabile peccatum commiserunt, & prioribus nationibus inusitatum. Item prohibet auguria, & tamen in *cap. Elaphar* dicit; Auguremini, si aliter non potestis, in scissura digiti, & qui hoc non facit anathema sit. Item dicit se missum esse Arabibus, quod non habeant Apostolum à Deo. Dicit autem & Alcoranum in sola lingua Arabica datum esse, dicitque se nescire aliam linguam præter Arabicam, & tamen postea dicit, se missum esse ad universitatem gentium. Dicit enim in *cap. Prophetarum*, Deum ei dixisse; Misimus te ad universitatem gentium: sed quomodo venire potuit ad omnes gentes, quæ divisæ erant in septuaginta linguas, qui non alia nisi Arabica lingua mentem exprimere potuit? manifesta igitur contradictio est, eundem solis Arabibus missum esse, qui omnibus gentibus missus sit. Non igitur lex Dei est in quot contradictiones inveniuntur.

Item in Alcorano dicit Mahometus, se esse generalem Prophetam, missum ad universas gentes: unde in *cap. Prophetarum* fingit Deum dicentem sibi; Nos misimus te ad universitatem gentium; & tamen ipse alibi affirmat, quod Alcoranus est sibi datus Arabicè, & quod aliam præter linguam Arabicam non sciat: quomodo igitur missus erat ad omnes gentes, earum linguæ imperitus? Item alibi affirmat, ut supra diximus, Patriarchas legis antiquæ, ipsosque Apostolos esse Saracenos, alibi se esse primum Saracenorum: Item de se ipso testatur in Alcorano, nescire se, quid ei sibi vel Saracenis, ignorareque utrum ipse, & ipsi in via salutis sint nec ne. Alibi vero docet per Alcoranum etiam ipsos demones esse salvandos. Denique de Alcorano docet, non esse in mundo, qui possit eum intelligere: & ex alio *cap.* præcipit Alcoranum ab omnibus servari: quomodo ergo adimplent, quæ non intelligunt?

CAPVT VIII.

Legem Alcorani esse rationi dissonam, quia turpis, & primò, quia peccatum contra naturam Saracenis concedit.

Veniamus nunc ad turpitudinem hujus nefandæ legis, quæ tantis obcenariis animas ad Deum genitas, velut in cœni gurgite demersit, ut pudeat etiam referre. Nam, ut omitam nunc turpem felicitatem, quam in alia vita in voluptatibus corporeis constituit; in hac etiam vita, & matres maribus admiscet, & nefandos coitus contra naturam, contraque DEI justitiam permittit: ac ut libidini fræna laxaret, contra divinas, naturalesque matrimonij leges, adulteria concessit, maritoque usum ancillarum liberè permittit: quæ omnia non solum divinæ legi, sed & naturali in visa sunt.

In primis bestialis Mahometus peccatum contra naturam manifestè Saracenis concedit; quamvis aliqui ex ipsis glossas nescio quas excogitent, ad excusandum Mahometum, ipse sarthen clare in Alcorano inquit, quod non polluant se cum infidelibus, nisi credant. Et de mulieribus in-

quint: Mulieres vestra aratura vestra sunt, utimini eis ut vultis. Quam vero execrabile sit illorum scelus; quibus non sufficit sexus à Deo datus, sed suum etiam sexum profanè & petulantè corrumpant, obscissimè Scripturæ sanctæ exemplo Sodomitum, eorumque supplicio confirmant. Sed quia Saraceni Scripturas non admittunt, rationibus naturæ hinc convincimus, peccatum hoc, sive proprii sexus abusum, sive cum muliere propria, sive cum alijs commissum, crimen esse gravissimum, admodum execrandum, & contra rectam rationem, & omnem debitum naturæ ordinem. Quare universæ ferè nationes, & gentes appellant hoc detestabile scelus peccatum contra naturam: & quia est turpissimum, & omni execratione dignissimum, solet etiam vocari peccatum nefarium; quod perinde est, ac si dicatur, peccatum infandum, quod quia est impudicissimum, & immundissimum, nec nominari debet.

Quod autem omnem debitum naturæ ordinem, hoc crimen evertat, & tollat, manifestè constat. Primo, quia natura rerum ortum, procreationem, & multitudinem procurat; at hominum ortus & procreatio, fit & conservatur legitimo femininarum usu, nempe intra vas ab ipsa natura ad hoc deputatum, huncque femininarum usum natura docuit ac constituit; & non istum turpissimum inverso ordine concubitus; neque enim ex ipso oriuntur procreare possunt homines, imo isto tam immundo & impuro coitu omnis hominum procreatio impeditur. Est igitur iste usus, & quicunque alius extra vas à natura designatum, turpissimus, & qui debitum naturæ ordinem dissipat.

Secundo, bellæ rationis expertes, quarum actiones à natura diriguntur, nullum alium coitum cognoscunt, nisi matris cum femina. Viri ergo qui ipso femininarum usu, cum masculis, aut cum feminis, ac si mares essent, coeunt, omnem debitum & à natura institutum ordinem evertunt, sicutque ipsi bellis pejores. Est itaque hoc crimen maximè detestabile & obscenissimum.

Tertio, Deus & natura attribuunt singulis rebus vires, facultates, & instrumenta apta, & convenientia ad suas naturales functiones, ut ad incelsum pedes, oculos ad aspectum, aures ad voces & sonos audiendos: sed una cum viro Deus feminam procreavit, ut vir consortem haberet, cujus naturali usu & opera, hominum ortum procuraret: & feminæ destinatus est vir, ut focius, cujus opera semen hominum procreationi aptum in naturali vase reciperet, & ita conciperet fructum: inversus igitur usus contra omnem debitum naturæ ordinem est.

Quarto, quis non videat rem esse spurcissimam, & omni detestatione dignissimam, virum provecæ ætatis esse tam effeminatum, ut mollem & muliebrem usum, & efficitum præstet abjectissimè? Nefas ergo est, ut mares, feminarum, sive muliebrem usum exerceant.

Quinto, si quis frumentum seminat in tabulis, vel saxis; jure diceret esse eum hominem stultum & infanum; Nam sementem facimus, ut metamus, & fruges colligamus: at nisi semina mandentur terræ aptæ, & ad semina suscipienda præparata, nullæ menses, vel segetes provenire possunt. Semen humanum est institutum ad homines procreandos; ut experientia constat: committi ergo debet vasi, & loco legitimo, & ad id à natura destinato, alioquin enim (sicut frumentum seminatum in tabulis vel saxis) amittitur; itaque contra

debitum naturæ ordinem, extra legitimum & debitum feminæ vas feminatur.

Sexto, id dicitur contra naturam, quod utitur contra finem & ministerium naturale & debitum: at est à natura institutum, sive in pueris, sive in viris, sive in feminis, ut redundantes sive superfluentes potus, & cibi faeces, & excrementa eggerantur, & emittantur è corpore, ergo ij qui eo utuntur ad semen hominis recipiendum, naturæ ordinem pervertunt, & ob eam rem ille abusus interdicitus est; sive in pueris, sive in viris, sive in feminis; & quia crimen est omnino execrandum, & spurcissimum, fuit divina lege sancitum, ut sive masculus, sive femina, quæ le hoc flagitio pollueret, occideretur; & è medio penitus tolleretur. Et hinc etiam fit, ut in Christianorum Provincijs, & regnis hujus fædissimi criminis rei interfecti comburantur. Ut iam usus, quam memoria illorum funditus deleatur; & peccatum tam spurcum, & fædum penitus exinguatur. Quare hinc intelligitur quales sint Mahometi leges, quæ inpurissimum hoc scelus, ut mundum & honestum admittunt. Denique turpitudines aliæ prædictis fædiiores, si quæ excogitari possunt, apud Saracenos hodie in usu sunt: nam ut refert Bozius lib. 12. de signis c. 20. Est inter Turcas quorundam, qui religiosissimi habentur, secta. Vocantur hi Turachi, Mos est istis palam per obscenitatem spurcissimam coire cum quibusvis, ipsis etiam belluis, præcipue verò cum asinibus, quibus ipsi rebuntur: & quo scientius hæc perpetrantur, eo sanctiores existimantur. Id ego, si in uno, aut altero scriptore legissem, nullo modo inducere in animum possem, ut crederem: sed omnes, qui Turcarum mores latius describunt, id constantissime affirmant: in his Joannes Antonius Menavinus, Genuesis, Theodoros Spanduginus Cantacuzenus, Bellonus Gallus, Joannes Leo Africus, qui quidem è Mahometanorum sanguine ortus. Mahometo quoque diu additus, cum fuisset à nostris captus, Romamque Leone X. sedente adductus, Christo se dedit, & Africa descriptionem, morisque sua gentis proprio libro diligentissime notatos nobis reliquit. Adhuc hic aliud longe obscenissimum, solitos hujusmodi homines, ubi impetus eos libidinis arripuerit, violatè mulieres obvias, quas posuerint in medijs viis, nisi obstituerint illæ præ naturali, qui reliquus est humanæ menti, pudore. Quod vero est infamissima mentis, & ad præsens argumentum spectat. tanta superstitione defixi populi tenentur, ut credant hos homines divinissimos, mulieres vero, quæ compressæ fuerint ab istis, ex hoc sacro, quasi consecratas & sanctiores factas.

Et post pauca. Jam vero si libidinem spectes, nihil obscenius Mahometanis unquam fuit. De nullis enim Regibus legas, qui non modo ducentas, aut trecentas mulieres, ad exsatiandam suam cupidinem concubinas habuerint, sed etiam totidem forma elegantioris adolescentens; ut in more positum videmus apud Otthomanos, ac Satrapas omnes Turcarum. Sic in cunctis celebrioribus Mahometanorum locis obsoletoꝝ prostituta publicè habentur. Quin læta est sancta ab Eubocæ Mahometis successore, ac recepta ad Aomar & Odmèn, postèrque omnibus, cuiuslibet fas esse ad quosvis usus adhibere, quacunquè is habeat in suo dominio. Hinc hæc videntur coire cum belluis, & omni se turpitudine commaculare, quod post alios refert Theodoros Spanduginus in vita Ismaelis & Tamna, ut vocant, Sophorum. Ut igitur aliæ gentes obscenè fuerint, sane hæc in re Mahometani spurcissimi sunt habendi; quia non modo fæditate hujusmodi, sed crudelitate in omnes, ac rapacitate cunctis populis illi præcellunt. Hactenus Bozius.

CAPVT IX.

Irrationabilem, & turpem esse legem Mahometi, quia tanquam licita permittit adulterium, fornicationem, & polygamiam.

Præterea Alcorani turpitudine clarissime convincitur approbantis concubitam viri (etiam matrimonio ligati) cum mulieribus emptis & captivis. Unde in cap. 32. *Alcorani*, inquit, Castitatem servate, nisi cum proprijs uxoriibus, aut sibi subiectis, & ancillis, inde namque nulla sit querimonia. Sibi tamen tanquam omnium turpissimo, non tantum ad ancillas, sed ad omnes aliorum uxores, (sicut equus & mulus) accedere à Deo fuisse sibi concessum, ut posset viros sanctos & Prophetas generare, impiè blasphemavit.

Hic autem Alcorani error adulterium, sive fornicationem tanquam licita approbans, quod contra Divinam præceptum sit, apertissime constat: dicitur enim Exod. 20. *Non machaberis*, & Tobie 4. *Attende tibi ab omni fornicatione. & præter uxorem tuam nunquam patiaris irimen sira.* Sed & rationibus agamus, ostendentes esse etiam contra legem naturæ. Primo, Quia natura duce admonetur Viri, non solum extra privatos parietes, sed ne que etiam extra proprium lectum, fidem matrimonij violare: ita ut cum quis habet uxorem, neque liberam, neque ancillam habere insuper velit. Ita enim contractus hic matrimonij ex præscripto naturæ initus est, ita fidem quilibet conjugum servare tenetur; ut adulter habeatur, quisquis ab hac fide, vel lege defecerit: quæ enim juris naturalis ratio exposcit, ut mulier si servo conjugatur, adultera sit; vir tamen si ancilla; adulterio non polluat: cum tamen in hoc summa, naturalissimaque iustitia sit: Ut alteri non feceris, quod ab altero pati nolis.

Secundo, quia illa quidem actio dicitur esse contra legem naturæ, quæ non est conveniens fini debito; sive quia non ordinatur ad ipsam per actionem agentis, sive quia de se est improportio nata fini illi. Finis autem quem natura ex concubitu postulat, est proles procreanda, & educanda: & ut hoc bonum quæreretur, posuit delectationem in coitu, ut Constantinus dicit. Quicumque ergo concubitu vivitur propter delectationem, quæ in ipso est, non referendo ad illum finem à natura inventum, contra naturam facit. Cum autem nomen concubinæ exprimat conjunctionem, qua solus concubitus propter seipsum quæritur: patet quod contra legem naturæ sit, accedere ad concubinam, non conjunctionem sibi matrimonio, quæ concubina vocatur.

Nec obstat, si dicatur quod aliquis ex tali concubitu prolem quærat, quoniam adhuc non est conveniens, ad proles bonum, in quo non solum intelligitur ipse procreatio, per quam proles esse accipit, sed etiam educatio, & instructio, per quam accipit nutrimentum, & disciplinam à parentibus, in quibus tribus parentes proli obligantur, secundum Philosoph. & Ethic. Cum autem educatio & instructio proli à parentibus debeantur, etiam à longius tempus, merito etiam naturæ lex ordinavit, Patrem & matrem perpetuo sibi mutuo con-

vivere, ut communi industria & diligentia proli subveniant, hæc autem obligatio ad commanendum, matrimonium facit.

Patet ergo, quod merito reprobetur coitus concubinatum, & error Mahometi. Nec debuit movere Mahometum ad hunc errorem, quod antiqui Patres, ut Abraham, Jacob, & David legantur concubinas habuisse, quoniam illæ uxores erant; non tamen dicebantur uxores, sed concubinæ, quia non erant principales: quamvis secundum veritatem erant uxores. Unde *Genes. 16.* dicitur quod Sara dedit Abraham Agar uxorem, & *Genes. 30.* dicitur, quod Rachael dedit, Balam autem ancillam suam, viro suo in conjugem, ut de ea susciperet prolem, & sic concubinarius ille coitus fuit in veritate conjugalis. Præterea, ut dicit S. Thom. antiqui Patres ea dispensatione, qua plures uxores habebant, ad ancillas accedebant uxorio affectu. Unde in illis non fuit bruta libertas, quam lubricus Mahometus concessit suis.

Ex dictis igitur non solum adulterium, sed & fornicationem quamcunque, etiam simpliciter legi naturæ repugnare, non obscure constat: restat nunc ut de Polygamia, (hoc est de pluralitate uxorum) quam Alcoranus, ut licitam commendat, idem breviter comprobemus: quia Polygamia, tum ex parte viri, tum ex parte uxoris, juri naturæ, & rationi matrimonij repugnat; ex parte uxoris omnes concedunt, quia repugnat, quatuor matrimonij finibus: scilicet primo susceptioni, & educationi proles, nam mulieres pluribus viris additæ, ut meretrices, pariunt raro; & quamvis parent, nullus virorum sciret, quisnam suus filius esset, quod non parum educationi officit. Secundo, Societati domesticæ, & communicationi operum ad vitam necessariorum: nam tunc essent unus corporis capita multa, quæ non facile conveniunt inter se; nec sciret mulier, cui magis parendum foret, sicut nec servus, qui multis dominis æqualibus inservit. Tertio, Remedio contra concupiscentiam; nam & rixa inter corrivales fovetur, nec tot viris unus femina gratus amor esset. Quarto, Significationi unus Christi cum Ecclesia & anima: Unus est enim Deus Ecclesiæ & animæ sponsus.

Ex parte etiam viri probatur. Primo, quia repugnat secundo fini, nam quot mulieres in domo, tot sunt dissensionum principatus: nec enim mulier est ancilla, sed post virum domina; repugnat tertio fini; quia nequit unus vir tot faminis facile satisfacere, & una semper alijs præferetur, repugnat etiam quarto fini, quia una est tantum Ecclesia. Secundo, non videtur æquum, ut mulier se totam viro tradat, non autem vir mulieri. Tertio, quia si Polygamia ex parte virorum licita esset, Deus procul dubio initio eam introduxisset: cum tunc maximè propagatio necessaria foret, quod tamen non fecit, sed uni viro unam tantum feminam dedit.

CAPVT X.

Legem Mahometi esse irrationabilem, quia non præbet peccatoribus remedia ad salutem.

De peccatorum remissione quam impie Mahometus sensit

MAhometus nulla habita ratione penitentiae, nihil de satisfactione pro peccatis admissis reddenda curans, nihilque de bonis operibus pro peccatorum condonatione præscribens, in Alcorano, non aliud medium ad salutem consequendam, Saracenis etiam peccatoribus, quam Turcis sceleratis prodesse affirmavit, quam quod omnes confiterentur hanc veritatem, *Non est Deus præter Deum, & Mahometus est Apostolus Dei*: hoc Alcoranus præcipit, ut dicatur ubique, hoc etiam ut maxime necessarium ad salutem commendat, ita ut quicumque hoc confiteatur, de necessitate salvetur: hac enim confessione facta, rapinae, & omnia alia scelera, & flagitia, alioquin ingentia & plurima, condonantur. Quam verò sit rationi contraria hæc Mahometi doctrina, primo ex eo convincitur, quia hæc propositio, *Non est Deus præter Deum*, per se ipsam verissima est; nec ab ullo ei contradicitur: quis enim unquam dubitavit de hac propositione; non est Angelus nisi Angelus, aut non est Petrus præter Petrum, si solus sit Petrus in mundo? hæc enim propositio per se nota est: quæ autem sequitur, Mahometus est Apostolus Dei, est valde ambigua. Qualis igitur erit connexio duarum propositionum, unius quidem per se ipsam notæ, alterius vero per se ipsam ignotæ? aut quæ utilitas vel virtus in ea esse potest, ut homines quantumvis innumeris sint polluti flagitijs, continuo horum verborum prolatione à peccatorum macula purgentur?

Secundo, quia si criminum quantumvis magna, his verbis prolatis Saracenis condonantur, nullaque ratio habenda est satisfactionis, aut penitentiae, occasio maxima præberetur hominibus passim delinquendi, intrepidè mala perpetrandi, nullaque ratio haberetur honestatis, vana spe veniæ deceptis: quare hæc Dæmonis ars est, ad perdendos homines inventa.

Tertio, hac una ratione monstratur prædictam doctrinam esse penitus absurdam, quia quamvis prædictis verbis DEUM verum, verumque Prophetam confiteremur; adhuc similitum verborum pronuntiatio non sufficeret, ut universa nobis condonarentur peccata, quia peccata nulla ratione delentur, nisi nos eorum peniteat ex animo, simul cum proposito firmissimo nunquam deinceps peccandi; quod sequentibus confirmatur argumentis.

Primum. Quia omne peccatum à nobis commissum propria nostra voluntate perpetratur; ergo, qui voluntatiæ divina lege contempta, violataque rectæ rationis, & naturæ methodo, Deum offendunt, necesse est, si velint veniam obtinere, ut à malè agendo respiciant, & vitam emendent per veram cordis penitentiam, quæ malè antea actæ vitæ detestationem, ac benè & juxta divinas leges vivendi propositum complectitur: nam experientia & ratio etiam inrer homines docet, ut si quis alium contumelia affecterit, velitque illi reconciliari: priusquam ad amicitiam & benevolentiam restitueretur; illatæ injuriæ peniteat, animumque de-

ponat amplius offendendi. Nemo enim alteri condonabit etiam suppliciter signa penitentiae præbenti, & veniam petenti, si adhuc in obstinato animo lædendi perseveret. Quare cum DEUS hominum corda exactissimè noscat, parum proderit, ut peccata condonentur hominibus, ista vel alia verba proferre, si ipsos peccatorum non peniteat, nec peccandi voluntatem animumque depellant.

Deinde, quia multa sunt peccatorum genera, quibus non solum divina majestas offenditur, sed etiam proximis injuria & damnum inferitur, qualia sunt furta, rapinae, latrocinia, adulteria: quare si is, qui hujusmodi peccatis proximum lædit, absque ulla restitutione damni, injuriæ satisfactione divinitus absolvetur, per solam horum verborum prolationem, Deus fuisset injustus; sicut iniquus Rex esset, qui furibus & prædonibus, nulla facta furti restitutione condonaret. Quare absurdum est, & cum recta ratione pugnans, quod docet Mahometus; nempe homines suorum peccatorum veniam obtinere per solam horum verborum prolationem.

Ac denique, cum facillimum sit, hæc verba proferre, quibus homines veniam sine alio labore, & salutem assequuntur; absque ullo rationis freno, legisve metu, homines furta, latrocinia parabunt, plurimas caedes committent, in omnium scelerum & flagitiorum genera pro libidine sua labentur, ut qui facilem omnium suorum peccatorum remissionem habent, dicentes: *Non est Deus præter Deum*, &c. ut experimento inter Saracenos conspicitur, ubi peccata committi solent tam facile, quam bibi aqua consuevit: adeo cæcos, ut scelera omnium impurissima, & atrocissima, honesta esse existiment; vel propter impunitatem, spemque veniæ non deterreantur committere.

Firmiter igitur ex dictis, in lege Saracenorum neminem posse salvari; quia in ea non sunt adhibita remedia convenientia, ad delendum peccatum: & certe nihil verius prædixit Mahometus, dicens in Alcorano in *Cap. Martij*, quod interpretatur *Maria*: omnes in Iustitiam Saracenos ituros; & ipse etiam Mahometus Saracenis dixit, Vos post me in Septuaginta ites partes dividemini, quarum salvabitur una, reliquæ vero omnes igne destruentur: & hæc sententia, ut affirmat Ricardus c. 5, sic valet apud Saracenos, ut nullus, neque sapiens, neque insipiens eam vilipendat.

CAPVT XI.

Legem Alcorani esse irrationabilem, dum docet unumquemque in lege sua salvari.

Docet insuper Mahometus in Alcorano, Mahometum quemlibet rectè viventem secundum præscripta, ac leges suæ sectæ salvari, nisi sit Apostata à lege Mahometi, sic affirmat in *Cap. de Balabara*, dos doctæ interpretatur *vasca*: quod Judæi & Christiani certim salvabuntur: & in *cap. 4. Alcorani* inquit: Scientes autem generaliter, quoniam omnis rectè vivens Judæus, sive Christianus, seu lege sua relicta in aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans, bonique gestor; indubitanter divinum amorem consequetur. Adversus hunc perniciosissimum Mahometi errorem, quem olim etiam

E hñici

Ethnici receperunt, ut testatur D. Augustinus *lib. 10. de Civitate Dei cap. 51.* duobus potissimum medijs insurgemus. Primo, demonstrabimus, religionem qua Deus verè colitur, necessario esse debere unam ubique, nec extra illam posse contineri alicui salutem. Secundo, principaliter etiam probabimus, impossibile esse, quemlibet in qualibet perfecta salvati.

Non est autem dubium, quin unam & communem oporteat esse Religionem, qua DEUS colatur, eique gratum præsterit obsequium: quod sequentibus argumentis ita convincitur. Quia omnes tenentur DEO debitum cultum exhibere, debitamque vitæ honestatem observare: ergo quicumque sit hic cultus Deo debitus, necesse est illum Deo ab omnibus exhiberi: nam alias non erit debitus ei, si sine injuria, aut peccato subtrahi, aut denegari potest: ergo necesse est unam atque communem Religionem esse in omnibus; ergo una fides, & honestas morum.

Secundo, Una est veritas rerum divinarum in se, quam non diversificat, nec variat diversitas hominum, vel varietas Religionis eorum: non enim pendet illo modo hujusmodi veritas ex hominibus, vel dispositionibus eorum: unius autem & ejusdem veritatis una est apprehensio, sive per credulitatem, sive alio modo fiat: ergo una debet esse fides, & credulitas apud omnes, & quicquid contra hanc veram credulitatem fuerit, error est impietatis. Et confirmatur, quia aliqua sunt obsequia, quæ communiter exhibenda sunt DEO ab omnibus hominibus, & quibus sine Dei blasphemia contradicere non potest: quia sine Dei injuria non posset dici DEUM non esse adorandum, venerandum, orandum, & multa alia similia, quæ quia debita sunt, necesse habent omnes homines his DEUM recognoscere & confiteri. Igitur cum hæc obsequia infinita esse non possint, certa erunt, & determinata. Hæc autem sunt quantum ad credulitatem, quæ Religio Christiana appellat articulo fidei: quæ extra hanc credulitatem & fidem, cultumque DEO debitum, non potest esse alius cultus DEO gratus.

Denique principaliter hac argumentatione convincitur, non omnes in sua secta salvati; quia, ex hoc sequeretur, quod omnes sectæ DEO placerent, atque probarentur per se ipsas Deo; & hoc dici nequit. Nam cum pleraque opiniones differentium sectarum, atque etiam nata ex opinionibus actionum studia, oporteat inter se pugnare: fieri nequit, ut quælibet sectæ per se, sint divinæ voluntati consentaneæ. Inde enim (quod absurdum est) sequeretur, eundem ipsum Deum aversari, quod approbare; & id verare, quod sibi tamen placet. Etenim ex omnibus contrariis ac repugnantibus actionibus, necesse est qualdam esse rationi congruentes, ac proinde probari, vel etiam imperari à Deo: eas autem, quæ sunt his contrariæ, necesse est hoc ipso esse à recta ratione aversas; ideoque peccata DEO invida, & ab ipso prohibita. Itaque si opiniones omnes & actiones quarumlibet sectarum, divinæ voluntati consentaneæ essent; & quædam ex illis, ut ostensum est, Deo sint exorsæ, & ab eo prohibita, sequeretur, ut dicebamus, aliquid aversari DEUM, quod ipse tamen approbat, & id ipsum verare, quod sibi tamen placet. Accedit, quod si propius etiam disciplinas inspicimus earum sectarum, quarum notitiam tenemus, ut Gentilium, Judæorum, Turcarum, Hæreticorum; in singulis praves errores, atque adeo actionum instituta perversissima facili-

animadvertimus: quæ esse quidem media ad salutem consequendam, ipsi grata Deo, neque cogitari sine summo scelere, neque dici sine atroci blasphemia potest. Nam ex dictis, infraque dicendis constat, multa absurdissima de erroribus, tam Gentilium, Judæorum, Saracenorum, quam aliarum sectarum.

Præterea nec invincibilis ignorantia tantorum errorum sectatores excusare ullo modo poterit, aut salvare; quia etsi aliqui, ad quos Evangelij notitia nondum pervenerit, à peccato infidelitatis excusentur: tamen inde non ita ut sequitur, ut quisque possit secundum sectam quamlibet adipisci salutem: nam ut salutem consequaris, satis tibi non est, ut à peccato in pravis alioquin actionibus excuseris, sed præterea etiam necesse est, ut aliquibus medijs utaris ad consequendam salutem, per se rectis, & à divina providentia, ad eam rem institutis: cujusmodi sunt Fides, penitentia, &c. Ut enim DEUS ipse hominibus proposuit finem ultimum, id est, summam beatitudinem; sic ad ipsum etiam pertinet, media aliqua, & bona & necessaria constituere ad perveniendum in eum finem. Quod si terminum tantum, & non etiam viam hominibus ostendisset, non esset perfecta illius providentia. Non est autem consequens, si per ignorantiam, aut opinionem in pravis actionibus à peccato excuseris, ut etiam utaris ejusmodi medijs, quæ per se sunt bona & necessaria ad salutem.

CAPUT XII.

Legem Saracenorum esse irrationabilem, quia violenta, & iniqua.

Et etiam Alcorani lex, ut breviter dicam, ita violenta, ut merito possit appellari *lex cadæ & mortis*; eo quod homines non blanditijs, non rationibus, sed cæde cogi præcipit ad credendum. Quare ipse Mahometus cum legem suam non posset miraculis confirmare, eamque omni ratione carere, manifesta tandem mendacia coningere conspiceret, ac multos propter hæc fore, qui ei contradicerent; sibi ipsi datum esse ajebari à Deo instrumentum proprium (id est enssem) ad interendum; ipseque tulit mandatum in lege, ut intererentur quicumque Alcorano adversarentur, & non crederent: quare non semel, aut iterum, sed passim, quasi mandatum quoddam universale, illa verba repetuntur, *Interimite, interimite*: in cujus confirmationem affect Richardus exemplum Avunculi ipsius Mahometi, qui cum ab illo invitaretur, ut Alcoranum reciperet; respondit dicens: Quid mihi, si hoc non fecero, fili fratris mei? cui tum Mahometus respondit, Interimam te, ô Avuncule. Hic autem dixit, Impossibile est esse quoddam aliud; nihil aliud, dixit. Avunculus autem, inquit, Sequar te ad quodcumque volueris, lingua tantum, sed non corde, imore enim. Omar autem filius Catempadi dixit coactus: *Domine tu scis quod solo timore mortis ipso Saracenus*. Filius autem Empiascaæ timore ensis factus est Saracenus. Unde misit literas ad Messie, quas mulier quædam occultavit sub capillis, nuncians his, qui sunt in urbe adventum Mahometi, ut caverent ipsi vim doctrinæ illius. Hæc Richardus.

Secundo etiam hujus legis violentia confirmatur; quia ipse Mahometus affirmavit, in tantum ejus legem permanuram, in quantum armis temporali que

poralique potentia fulciatur. Aliud est etiam hujus violentiæ argumentum, ut etiam ipse Ricardus refert: Quod quando Saraceni conveniunt, ut eos legem Magister doceat; ipse primum nudans enssem, eum quem nudatum manu detinet, vel in quodam eminenti loco ponens quoad finierit, eos docet: ut & sic clarius suadeat Mahometi doctrinam, potius gladio, quam ratione nisi.

Hæc est propaganda Mahometicæ legis ratio, aliena & contraria ei, quam Sancti Apostoli, & primi Ecclesiæ fundatores præmonstrant: qui non ferro, ut inquit Augustinus, sed ligno; non morte minitendo, tormenta inferendo, sed obediendo potius, & supplicia, martyria, mortelque perferendo Ecclesiam plantaverunt, ut latius diximus lib. 2. & dicemus infra; Maxime quia cum fides requirat affectum, sive assensum voluntatis, secundum illud Apostoli: *Corde creditur ad justitiam*: & voluntas cogi non possit; quomodo igitur credent, qui vi & armis coguntur fidem recipere? cum ipse Dominus maxime ab homine cor quærat: juxta illud. *filii prave mibi cor tuum*. Ex quibus non obscure deducitur Alcorani legem esse injustam, & iniquam: cum sit causa cædis, rapinæ, & perjurij, alio umque scelerum.

cap. 12.
lib. citat.

Quod si aliquando prohibeat rapinas, perjurium, & alia, ut inquit Ricardus; tamen hæc prohibitio potius permissio quædam est. Dicit enim, Ne faciatis mala, non enim placent DEO; si autem feceritis, ipse est misericors & miserator, & facile vobis parcat. De rapina autem nihil unquam mandavit, ut restituatur, neque talem ipsi consuetudinem habent: sed sufficit dicere Saracenum: *Non est Deus præter Deum*, & *Mahometus Apostolus Dei*. De perjurio autem palam dicit in cap. *Elmin*. id est, *Mensa*: Non imputabit vobis Deus fraudationem juramenti, sed invocationem ejus; quasi dicat, Perjurium non obligat ad culpam, sed ad penam. Et postea subdit: Pro transgressione ejus sufficit decem pauperum educatio, vel totidem indumentum, vel unius captivi redemptio: qui autem hæc non potest facere, ter jejunabit. Ex his autem sequuntur omnia mala: non enim timent rapere, decipere, perjurare, fidem violare; cum Christiano præcipiatur fidem servare etiam inimicis & Infidelibus.

Mahometus autem palam dicit in *Cap. Elmentare*, id est, *negatio*. quod Deus dispensaverit ei, ut non servaret, quod licet juraverat, non amplius, videlicet, ad Jacobi illam quandam accedere: quæ Maria appellatur; & sic pejeravit, cujus remissionis testes sunt, ut dicit ipse, Michael, & Gabriel. Iniqua est igitur lex illa, quam sequuntur omnia mala. Est autem iniqua, quia tot, & tanta mala, & mendacia Deo injungit, & præter prædicta, etiam alia multa turpia & fatua.

CAPVT XIII.

Legem Alcorani irrationabilem esse,
ex parte formæ, hoc est ordinis
& styli.

Legis
Mahometicæ
confusio

Alcoranum Pseudopropheta Mahometus, tanquam legem à Deo datam, ex Judæis, gentibus & Christianis, variè, mixtè, confusèque collectam composuit: eam deinde versibus quibusdam rythmicis condidit, quo facilis in animos imperitæ multitudinis per suavitatem cantus & rythmi influerent, & firmius eis inhaerent. Nam sicut tradidit quidam nobilis Christianus Arabs,

apud Dionysium Cartusianum lib. 2. qui floruit circa tempora Mahometi, & qui super omnes sui temporis Arabicæ linguæ vim, proprietatem, & elegantiam callebat. Vulgate tunc erat apud Arabes carminibus, & poeticis cantilenis studere: quin etiam verbus facere, tam nobiles quam ignobiles, tanquam quid vulgo usitatum, pronihilo ducebant. Legem suam *Alphulian* nominavit id est, *seclionis*, sive *capita*, simulans legem ad se missam à Deo, non simul datam sibi universam, sed per partes, & intervalla temporum; & ut Sibyllæ folia diversis in locis, & temporibus, discretis que sententijs: callide videlicet, ne quis in ea scriptura rerum consequentiam, & ordinem, ac rationem doctrinæ requireret.

Primum omnium Oâmen, annis post Mahometum circiter centum, & decem, aliorum Mahometi successorum adjutorio, istam legem in unum quasi corpus, & ad integritatem, quoad ejus fieri potuit, redegit. Arabes appellantur Alcoram, id est, scripturam; per excellentiam videlicet, præcisè scripturam appellati volentes: cum tamen ea sit ex varijs Judæorum, Hæreticorum, & Epicureorum doctrinis, erroribus, fabulis, & blasphemijs, ceu indigestum quoddam chaos: quam tamen legem, ipse ait, descendisse de summo cælo, usque ad infernum cælum, deinde paulatim in terras lapsam esse, & ad se delatam; de quo etiam Deum sermone secum inducit. Inter præcipuos Mahometi amicos, & socios duo fuere apud posteros celebriores: quorum alter vocatus est *Haly*, cujus interpretationem Alcorani sequuntur Persæ: alter nominatus est *Haumar*; quem, ut fidelissimum legis Mahometicæ interpretem cæteri (Turcas dico & Mauros) complectuntur, Persis hostili odio habitis.

Hanc vero legem non esse à Deo, inter alia ex eo præcipue deducitur, quod ea, quæ à Deo procedunt, ordinem & seriem inter se habeant, dicente Apostolo: *Quæ à Deo sunt, ordinata sunt*: quod & experientia testatur, tam in operibus naturæ, quam in sacris Scripturis: Moyses enim valde ordinatè incipit à mundi creatione, & deinde totum Pentateuchum percurrit secundum ordinem temporis & historiarum. Alij autem Prophetæ bene ordinatè: que processerunt secundum ordinem historiarum, vel ad minus, secundum ordinem materiæ. Idem dicendum de Evangelio, quod incipit quidem ab Incarnatione, & Nativitate Christi, deinceps autem de vita & doctrina, & ejus miraculis, & post hæc de morte, resurrectione & ascensione dicit. Alcorano autem omnino nullus est ordo temporis. Neque enim dicit, quibus Regibus, vel secundum quod tempus; neque historia ordo est.

Ac denique adeo inordinatè procedit, ut nemo sit, qui possit reddere rationem ordinis, historiarum, & capitulorum. Et neque materiæ ordo est; nunquam enim unam materiam bene ordinateque pertractat, quinimo ab una materia, ad alteram per suppositionem omnino impertinentem transfertur tanquam abstractus. Sed & neque ordinem habet argumentationum, vel alio cuius demonstrationis: sed omnis doctrina ex suppositione procedit, & supponens quandam propositionem per se ipsam veram, & illa aliam concludit, quæ nihil commune habet cum prima, quale est illud, quod passim ab eo dicitur; Deus excelsus est & bonus, & quod Alcoranus lex est salutis, & Deus est Deus, & quod nullus est alius Deus præter Deum, & Mahometus est Propheta verus. Quæ autem hæc conclusio, Mahometum esse verum Dei servum, & quod Deus est Deus? Unde

Unde Richardus in Alcorano veriffimus cap. 11. Conformationis legis Mahometicæ: ita inquit, Neque remanifcor in toto libro me invenisse unam solam argumentationem, quæ secundum rectam suppositionem, & convenientem ordinem procedat. Nominum autem ordo illic Grammaticè & rhythmicè optimus est: fere enim totus liber metricus & rhythmicus est. Unde & valde gloriatur Saraceni in sic pulchro & ordinato Arabica locutionis modo: & ex his argumentantur, verum Prophetam fuisse Mahometum. Non enim sic ornate scripsisset loqui homo omnino Idiota. Cujus contrarium apparet verius: Videmus enim in divina Scriptura DEUM loquentem cum Moysi, & cum aliis Prophetis, & nunquam huius rhythmi vel versibus huius loquentem. Moysi autem legem, & Evangelium fateretur Mahometus à Deo esse, Deumque Ibroi Moysi, & Christo dedisse: sed hi non sunt metrici vel rhythmi: & nullus aliorum Prophetarum, qui divinam vocem audiverunt, dixit DEUM metricè locutum esse, quod & sapientes, & Philosophi homines adæquatur. Hactenus Richardus.

Et quamvis Davidus veribus Prophetiè fuerit locutus, tamen non legimus unquam Deum Davidi, vel aliis Prophetis, veribus rhythmicis prophetas dictasse.

Ac denique, ut paucis concludam, ex prædicta Richardi sententia, nihil pretio dignum in multis Acorani capitulis; multa turpia, turpissimisque verbis conscripta, fabulosa, ridicula quam plurima; ut potius aniles nugæ, quàm lex Dei esse clarè conspiciatur; ideo obiecto & intricato stylo, ut ipsi Mahometus asserat se non totum Alcoranum intelligere: nec alium præter DEUM intellecturum: quis ergo fructus futurus ex ejus usu erit hominibus quod non intelligunt?

CAPUT XIV.

Legem Mahometi esse irrationabilem ex parte finis, quia ultimam hominum felicitatem posuit in carnalibus delectationibus.

Mahometus **C**UM Mahometus esset voluptatum illecebris dedissimus, ipsamque voluptatum vim ad homines alliciendo agnovisset; ut pravo suo instinctu, homines averteret ab itinere cælesti, & in viam perditionis induceret; hanc viam ita in figura & aspectu composuit, ut omnibus plana, & patens, omni genere florum, atque voluptatum delectabilis esse videretur; proponens omnia, quæ pro bonis habeantur in terra: opulentiam nempe, honorem, quietem, voluptatem, ac illecebras omnes, quod non solum in hac vita, ut optimum constituit, sed & in alia finxit, promissurque expectandum: carnalis enim Mahometus presentium bonorum fruitione captus, atque in his consequendis, iisque gaudendo occupatus, non potuit, aut potius noluit intelligere, alia esse bona hisce temporalibus & corporis bonis longè præstantiora; & ideo in corporis, sensuali busque deliciis ac voluptatibus alterius vitæ felicitatem ultimam collocauit. Hic est Mahometi Paradisus, quem ipse suis promisit, in quo non nisi carnales & oblectatissimas promisit voluptates: promissæ enim in eis, ut ferè ex toto Alcorano constat, primo delicias epularum corporalium, dapiferos & Pincernas Angelos: secundo pretiositatem ve-

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

stium & lectorum, umbraculorumque amenitates: tertio delicias concupiscentiarum, & blandimentorum muliebrum: quæ, ut ait Tullius, voces potius præcedunt, quam hominum sunt.

Fundamenta autem & motiva Mahometi duo sunt præcipuè: primum, quia non esset beatitudo, ut ipse ait, si illum oblectamentum in Paradiso deesset: Secundum, quia si ultra essent omnia in Paradiso, si non esset voluptas secundum luxuriam: unde concludit porcus ille, quod quicquid voluit, præsto est, & quasunque delicias, & quomodocunque voluit, habent omnia ad libitum, sine mora & difficultate. Ita quidem, quod quas hic Uxores habuerunt fideles, habebunt & illic: cæteræ concubinæ erunt, ancillarum vero non erit numerus.

In refutatione igitur hujus spurcissimi erroris, duo erunt à nobis præstanda. Primum demonstrabimus in alia vita non esse usum ciborum & venereorum: Secundum, non posse in hac consistere veram hominis felicitatem.

Quantum ad primam partem, hic error appetitissimis rationibus confutatur. Primo resurrectio futura erit ad vitam immortalam, ut patet: unde Isai. 25. dicit: *Præcipitabit Deus mortem in sempiternum, & Osee 13. Secundum translationem 70. Absorpta est mors in victoria.* Et Apoc. 20. dicitur: *Mors ultra non erit.* Ipse etiam Mahometus in libro de sua doctrina, dicit: *Quod postquam omnia mortua fuerint, Deus occidet mortem, & postea resurgent immortales & integri.* Cum ergo omnino sublata erit mors, necesse erit à resurgentibus subtrahi, quæ corruptibili vitæ deseruiunt, sive quæ ad mortalis vitæ statum ordinantur. Manifestum est autem quod ciborum usus corruptibili vitæ deseruit; ad hoc enim cibos assumimus, ut corruptio, quæ possit accidere ex corruptione naturalis humiditatis, eviteretur. Est etiam in præfenti necessarius usus ciborum ad augmentum, quod post resurrectionem in hominibus non erit; quia omnes in debita quantitate resurgent. Similiter conjunctio maris & feminæ corruptibili vitæ deseruit, ordinatur enim ad generationem, per quam, quod perpetuo conservari non potest in individuo, in specie conservetur. Cum autem, ut dictum est, vita resurgentium incorruptibilis sit; homines enim eodem numero conservabuntur; ergo fatuum est, & irrationabile dicere, quod in resurgentibus sit ciborum, aut venereorum usus.

Secundo probatur, quia vita resurgentium non minus ordinata erit, quam præfens, sed potius magis. In hac vita usus ciborum ordinatur ad aliquem finem; ad hoc enim cibus assumitur, ut per digestionem convertatur in corpus: si ergo post resurrectionem erit ciborum usus, oportebit ut ad hoc sit, ut convertatur in corpus: cum ergo à corpore resurgentis nihil resolvatur, eo quod corpus erit incorruptibile: oportet dicere quod totum quod convertitur ex alimento, transeat in augmentum: & ita corpora resurgentium in infinitum augebuntur: aut oportebit dicere quod erant ibi tot egestiones, & alia fœditates, ut tantum resolvatur, quantum convertitur, quorum utrumque est inconueniens. Nec valet quod ipse Mahometus dicit in libro de doctrina sua, non fore ibi egestionem sordium, sed purgationem per sudorem: sicut poer in utero matris, nutritur quidem, non tamen egerit. Corpora enim resurgentium ita erunt incorruptibilia, ut nihil de eis possit resolvi; unde non valet similitudo.

Cc

Tertio.

Tertio, hic venerorum usus ad generationem ordinatur, si ergo post resurrectionem erit venerorum usus, nisi sit fructus, sequitur quod tunc etiam erit generatio hominum, sicut & nunc; sterilitas enim & læsio, & plaga est naturæ, quæ non potest esse in optimo statu humanæ naturæ, cuiusmodi est status post resurrectionem: sequitur ergo quod multo fecundior: & felicior erit proles procreatio, quam hic. Cum ergo mors in vita illa non erit, crescet ibi populus in infinitum. Finita autem est regio Paradisi illius, & omnis regio corporalis: quare brevi tempore necessario magna pars populi illius de Paradiso exibit. Er: erit necesse creati aliam regionem iis, eamque non unam solum, aut finitam, impossibile enim est, quasunque regiones finitas infinitos capere homines.

Si vero quis dicat usum illum ciborum, & venerorum non respicere augmentationem, & conservationem corporis, aut speciem, aut multiplicationem hominum, sed solum delectationem, ne aliquid in ultima remuneratione desit. At contra (ut bene D. Thom. 4. *contra gentes*) quia vita resurgendum ordinatur est, quam vita nostra: in hac autem vita inordinatum & vitiosum est, cibus & veneris nisi propter solum delectationem, non propter necessitatem sustentandi corporis, vel proles procreandæ, & hoc rationabiliter, nam delectationes quæ sunt in præmissis actionibus, non sunt fines actionum, sed e converso: natura enim ad hoc ordinavit delectationes in istis actibus, ne alienari propter laborem, ab his licet necessariis naturæ, desisterent; quod contingeret nisi delectatione provocarentur. Est ergo ordo præpoterius, & indecens, si ista operationes propter solas delectationes exercentur; non ergo erit in resurgentibus, quantum vita ordinatissima ponitur.

Neque obicit supradictis, Christum post resurrectionem comeditisse, & bibisse: quoniam id non tam propter voluptatem, aut alterius rei causam, quam ad demonstrandam suæ resurrectionis veritatem. Quare cibus ille non fuit conversus in carnem, sed resolutus in præjacentem materiam: hæc autem cautâ comedendi non erit in resurrectione communi.

Ad secundam vero partem accedentes, facile erit rationibus naturalibus convincere, hominis felicitatem non esse sitam in corporis voluptatibus. Prima, ut homo sit ab omni parte beatus, & acquisita bonorum sorte contentus, opus est, ut ejus desiderium sit undique expletum, & ea, quæ sunt in homine præcipuæ facultates, & nobilissimæ, adeptæ sint bonum, quod earum cupiditas em fatiet. At planè experitur, in nulla re, quæ corporis sensibus percipitur, voluntatem hominum conquiescere, vel intellectum expleri: nam quantacunque sensuum voluptate perfundatur homo, ac abundet; nunquam tamen omnino saturatur: semper enim plura & majora bona appetit: non ergo ponenda est felicitas in iis, quæ corporis solum sensum oblectant, animum vero non satiant.

Secunda, Nulla animantium facultas expleri satiatione potest, nisi sui proprii objecti adeptione, verbi gratia gustus, non conquiescit vel oblectatur odore, sed rerum saporibus, qui in cibis quibus velimus reperitur. Auditus non saturatur corporum coloribus, sed sonis, qui aures demulcent: sic intellectus noster verum habet, ut proprium objectum, sed universè verum, unde satiationem nequit alicujus privati veri consecutione, quia nullum est particulare verum conditum,

quod totam ejus capacitatem æquet: quare in nullo vero conquiescit, donec omne verum obtineat. Similiter nostra voluntas sua natura fertur in proprium objectum, in id, quod est universè bonum, & ita nullo creato peculiari bono fatiatur, quousque omne bonum possideat: at in his rebus, quæ corporis sensibus obiectantur, neque est universè verum, neque universè bonum; quidem præter eas alia multo sunt meliores & veniores. Vita ergo futura felicitas in his rebus minime consistit. Item bona sensuum, non sunt propria objecta intellectus, aut voluntatis; quippe, quæ sunt objecta sensus & appetitus, qui sensuum est comes: at præstantissimæ hominis facultates sunt intellectus, & voluntas, quibus mens est prædita: fieri ergo nequit, ut in alio sæculo conquiescat homo, nisi hæc mentis facultates suorum propriorum objectorum consecutione expleantur.

Tertia, quia homine intereunte, omnes sensus & corporis facultates & vices intereunt, ut quæ corporis instrumentis sunt alligatæ, & corporis vinculis altricatæ, & carni concretæ: & ideo extinctus homo, nec audit quicquam, nec cernit, nec gustat, nec odoratur, nec manibus contrahit, sed solum post hominis obitum, super sunt tres animi facultates, quæ rationis compotes vocantur, quæque ad suas functiones corporis adjumentis & instrumentis non egent, quia nulli corporis partibus alligatæ sunt, nimirum memoria, intelligentia, voluntas, quæ mortis & interitus expertæ sunt. Est igitur ridiculum, & penitus absurdum, dicere alterius sæculi felicitatem esse positam in rebus, quæ sensus nostros oblectant: quandoquidem animus corpore solutus, & in aliam vitam translatus, sensibus caret, quos una cum corpore amisit; & ideo nihil percipere potest eorum bonorum, quæ ad corporis sensus spectant, sed eas felicitates consistit, in virtutum spiritualium functionum actionibus, nimirum in unctione memoriæ, quæ semper est memor eorum bonorum, quæ possidet: in actione intellectus, qui est omni sapientia plenissimus, utpote qui omne verum, cujus mens hominis capax est, cognoscit perfectè absque ullo errore, deceptione, & lapsu: neque enim ulla falsitate aut mendacio decipitur, neque ullis ignorantia tenebris obscuratur: nec alicujus rei dicenda studio, & desiderio tenetur, & in operatione voluntatis, quæ semper jucundissimo quodam amore diligit DEUM, qui est summum & infinitum bonum: & his actionibus expletur, & satiatur animus dulcissima omnium bonorum possessione contentus.

Præterea quarto, ex conditionibus siue circumstantiis beatitudinis probatur, quarum prima est, ut beatitudo sit ultimum simpliciter, ad quod omnia referri debent, & ea ad nihil aliud: ita docet Philosoph. libro 10. *Ethic. cap. 2. & 7.* Secunda, ut sit aliquid secundum se perfectum, & maxime excellens, inter alia bona, quæ conditio per se constat. Tertia, ut expellat omnem miseriam, seu defectum boni, alias non esset beatitudo. Quarta, ut fatiet appetitum hominis, ita ut nil præterea desideretur, cum anxietate, & inquietudine: hæc autem conditiones non reperitur in ullo bono creato, & multo minus in illis bonis, quæ ad corpus pertinent; ut sunt divitiæ, cibi, veneris ea: quia secundum rectam rationem ista ordinantur ad ipsum hominem, tanquam in finem: ac ex consequenti sunt inferiora homine. Ex quo etiam sequitur, quod non sunt perfectiora & excellentiora bonis maximè,

maximè, quia cum voluptas sit quædam appetitus humani quies in aliquo bono, aliunde obtento, atque adeo quiddam consequens aliud, quod sit excellentius bonum. Deinde nec voluptates corporis expellant omnem miseriam, neque fatiant appetitum, quia cum iis possunt esse quamplurima conjuncta mala, ac desideria, ut experientia constat.

Quinto, beatitudo ultima hominibus in præmium bonorum operum promissa, consistit in his, quæ omnem humanæ facultatis virtutem excedunt, dicente Prophetâ Isai. 14. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit diligentibus se.* Et Apost. ad Roman. 8. *Non sunt condigna passiones huius sæculi, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis:* sed felicitas quam seductor ille Mahometus promissit, non est in aliis bonis maioribus, quàm habet vita præsens. Promissit enim flumina lactis, & vini, & mellis; unde non promissit eis alios liquores secundum speciem, quam habet vita ista, etsi forte gustu suaviores: & eodem modo se habet de saporibus, cum determinati sint numero specterum suarum, nec ampliores, nec alii esse possunt: idem quoque dicendum de omnibus generibus ciborum. Quare manifestum est, quod non aliam felicitatem promissit eis, quàm carnalem, quam habet vita ista, eamque, nec majorem, nec meliorem. Unde patet, quam turpiter erraverit assignando felicitatem futuram, illi vitæ præsens tam propinquam, in bonis nimirum corporalibus.

Sexto, summa perfectio hominis non potest esse in hoc, quod coniungitur rebus inferioribus: sed in hoc quod coniungitur alicui rei altiori, finis enim melior est iis, quæ sunt ad finem; sed delectationes carnales consistunt in hoc quod homo secundum sensum coniungitur aliquibus rebus inferioribus, scilicet sensibus: ergo error magnus est, in talibus hominis felicitatem ponere.

Septimo, In illo maximè ponenda est felicitas, per quod homo maximè accedit ad DEUM, qui beatorum est Angelorum & hominum; sed per delectationes prædictas maximè impeditur homo, à maxima appropinquatione ad DEUM, quæ fit per contemplationem, quam maxime impediunt delectationes sensuales, sint enim quædam vincula mentium humanarum, & excrementa oculo: in intellectualem: si enim quis cibi & potus abundantia frui, & sapientiæ vacare se posse putet, decipitur, maximus ergo error est, in talibus felicitatem ponere.

Octavo, Ubi talis venæ as gulæ usus erit, necesse est fore magnam & assiduam corporum exanationem, resolutionem, transmutationem, digestionem, somnum, & alia hæc vitæ necessaria: ita ut ille Mahometi Paradisus, quantuscunque fuerit, sudoribus, egestionibus, & urinationibus replendus sit. Quid ergo aliud erit, nisi taberna infestè ingurgitationis & perpetuæ sordiditatis, & turpitudinis prostibulum, atque volutabrum porcorum. Omitto abominationes & sordiditates illas, quæ ex commixtionibus maris & fœminæ sequuntur. Quod autem dicit Mahometus Angelos pincernas, & dapiferos futuros sibi credentium, quis non rideat? Quasi vero Angeli sancti felicitatem illam, quam nec oculus vidit, nec cor hominis concepit, deserturi sint; ut lectos fœdis glutinibus ad turpitudines exercendas parent, ac ornent; Angelicæ beatitudinis excellentiam, in coquinariâ seu dæpiferam servitutem commutaturi.

Nono, Quia cum hæc beatitudo sit maximum bonum, Deo etiam debet convenire, maximè

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

cum Mahometus Deum faciat corporeum; habentem membra corporea, ut manus & pedes. Nam si, ut ipse inquit, non est beatitudo tibi voluptas absit, aut Deus non erit beatus, aut his etiam bonis fruatur. Erat igitur Deus similis illis Diis, quos Poetæ & fabulæ finxerunt, eruntque Deæ: supposita vero hæc sexuum diversitate, consequens est, ut concipiant: aliaque obscæna & absurda sequantur, quod si Deum non esse corporeum Saraceni respondeant, atque ita sine corpore frui perfectè æterna felicitate; cur ergo hominibus etiam absque corporis voluptate, hæc felicitas contingere non poterit? Et confirmatur, quia Angeli, quos ipse Mahometus corporeos esse docet, fruuntur hac voluptate, ex delectatione ciborum, & venerorum orta, aut illa caret: si primum, erunt Angelorum duo sexus, manducabuntque Angeli & bibent in cælo, quæ omnia ridicula sunt: si secundum, igitur Angeli aliam præter corpoream consecuti sunt felicitatem, quare ergo non & homines?

Decimo, quia animæ à corporibus separata, ex sententia ipsius Mahometi sunt nunc in Paradiso; ipse enim affirmat in cælo se vidisse Abrahamum, Moysen, & alios: & cum hi beatitudine perfruantur sine corporis consortio, cum illo careant; ut alios omittam, Christus Dominus & D. Virgo, Prophetæ, & Sancti alii, qui sobrii, moderati, casti, vel virgines fuerunt in hac vita imperfectioribus plena, in illa cælesti perfectissima, erunt ebrii, libidinosi, intemperati? alioquin non futuri beati.

Præterea undecimo, Si verum est, quod nulum oblectamentum sensuale defuturum sit futuræ beatitudini, seu Paradiso Mahometi, cum variis & diversis oblectamentis afficiantur homines, utpote quidam in cibis, quidam in potu, quidam in luxu, quidam in ludo, quidam in venationibus, quidam in piscationibus, quidam in hastiludiis, alii in diversis aliis rebus; nos dicere oportebit, in Paradiso esse omnia genera ciborum, volatilia, oves, & boves, & univèrsa pecora campi, univèrsaque genera condimentorum; juxta oblectamentum singulorum hominum; amplissima insuper flumina vinorum, juxta varietatem gustuum singulorum hominum; apothecas specierum, & confectioum; prostibula tandem luxuriantium, sylvas feris plenas ad venandum, stabula multa equorum ad hastiludia exercenda, & ex consequenti, multa stercora animalium, & plura similia, quæ inferri possunt, adversus stultum Mahometum, Quæ & stultissima sunt, & omni divisione digna; illumque profectò Paradisum Mahometus suis descripsit, quem ipse bestialis sibi concupivit.

Ac denique duodecimo Laëtantii Firmiani lib. 3. *divinarum institutionum cap. 8.* ratione hac compendiosissima disputationem nostram concludamus. *Cum de officio, inquit, hominis agatur, oportet summum summi animalis bonum, in eo consistit, quod commune cum cæteris animalibus esse non possit. Sed ut feris dentes, armentis cornua, volucris penna proprie sunt; sic homini aliquid suum debet ascribi, sine quo rationem sua conditionis amittat; nam quod vivendi, aut generandi causa datum est omnibus, est quidem bonum naturale, summum tamen non est, nisi quod est unicuique generi proprium. Sapiens ergo non fuit, qui summum bonum credidit voluptatem; quoniam sive illa securitas, sive gaudium est, commune est omnibus. Aristippo ne respondendum quidem duco, quem in corporis semper voluptates ruenstem, nihilque aliud quam ventri & veni servientem, nemini dubium est, hominem non fuisse: sic enim vivit, ut nihil inter eum, pecu-*

denique distaret, nisi unum, quod loquebatur. Quod si asino, aut cani, aut sui facultas loquendi tribuatur, quarasque ab his, quid sibi velint cum faminas tam rabide consectantur, ut vix divelli queant, cibos etiam potumque negligant, cur aut alios mares violenter abigant, aut ne victi quidem abstinent, sed à fortioribus saepe contriti, & magis insectentur, cur nec imbres, nec frigus a pertimescant, laborem suscipiant, pericula non recusent: quid aliud respondebunt, nisi summum bonum esse corporis voluptatem? eam se appetere, ut fruantur suavisissimi sensibus, eosque esse tanti, ut assequendorum causa, nec laborem sibi ullum, nec vulnera, nec mortem ipsam recusandam putent. Ab his ne igitur præcepta vivendi petemus, qui hoc idem sentiunt, quod anima rationis expertes? Hæc enus Laëtantius.

Neque quemquam movere debet, in Scriptura reperiri loca aliqua, quæ usum ciborum post resurrectionem, videntur hominibus promittere, Isai. 27. *Faciat, inquit, Dominus exercituum omnibus populu ex monte hoc convivium vindemia defacata*: quoniam ista, & similia loca spiritualiter intelligenda sunt; quia mos est Scripturæ sacræ divina intelligibilia, sub similitudine sensibilibus proponere; ut animus noster ex aliis, quæ novit, discat, ut docet D. Gregorius, *incognita amare*. Quare secundum hunc modum delectatio, quæ est in contemplatione sapientiæ, & assumptione veritatis intelligibilis per intellectum nostrum, per usum ciborum, in sacra Scriptura consuevit designari; secundum illud Prov. 9. quod de sapientia dicitur, *Miscuit vinum, & posuit mensam, misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis; si quis est parvulus veniat ad me, & insipientibus locuta est, Venite comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis, & alia similia loca, quæ nulla ratione de cibo corporali intelligi debent, sed de illo cibo, qui in mensa sapientiæ sumitur, ut dictum est. Mahometus verò non figuratè, sed propriè de delectationibus corporeis loquitur. Quid quod Saraceni aliqui dicant, cum passim per Alcoranum sparsit Saracenorum beatitudinem esse, hortos irriguos possidete, mulieres, & pellices, juvenes, verrecundas, &*

pulchras, purpureis vestibus indutas, & his similia habere. Hæc sunt, quæ de suprema hominis felicitate sentit obsecrans canis, aut his ille lutulentus, & ut Poëta loquitur, *Epicuri de grege porcum*.

Ex quibus facile erit motivis sive argumentis Mahometi respondere: Et quidem ad primum resp. Vanum esse argumentum, nempe quòd si ullum oblectamentum in Paradiso deesset, beatitudo minimè plena esset: quia, ut diximus, oblectamenta carnalia, qualia ipse Mahometus finxit, non pertinent ad veram beatitudinem; imò in contrarium formari debet argumentum, hæc ratione: In Paradiso erunt voluptates carnales, quales Mahometus describit: ergo sequitur, quòd ibi non erit vera, neque plena beatitudo; cum delectationes sensuales similes quod spiritualibus simul esse non possint, ut jam supra demonstravimus. Neque etiam secundum motivum urget, nempe, quòd frustra essent animalia in paradiso, si non adesset voluptas secundum carnem: hoc enim motivum ex ignorantia, & hebetudine mentis Mahometi, ad percipiendam spirituales animarum, immensamque voluptatem, quam ex visione Dei percipiunt, emanavit. Quare non mirum, si carnalis homo non potuerit beatitudinem absque carnalibus voluptatibus excogitare.

Erit tamen in corpore sua voluptas, & gloria & redundantia beatitudinis animæ in ipsum derivata; corpus enim glorificabitur, ejusque glorificatio quatuor continebit doctes, tanquam quatuor partes corporum Sanctorum, quæ sunt: *claritas, impassibilitas, subtilitas, agilitas*, & ita totus homo exultabit in Domino, juxta illud Psal. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in DEUM vivum*. Cæterum differentia sexuum, & membrorum varietas post resurrectionem non erit frustra, cum sit ad naturæ humanæ perfectionem redintegrandam, in specie, & individuo, quamvis animales operationes delint. Licet ergo viri & feminae cum membrorum suorum integritate resurgant, non sunt tamen dicenda frustra feminae adesse, quia non erit commixtio cum eis.

SECUNDA PARS HUIUS TRACTATUS.

De præstantia legis Christianæ, comparatæ sectæ
Mahometanæ.

N superiori parte huius Tractatus, in eo argumento versati sumus, ex quo satis constare potest, legem Mahometi ex quatuor illis capitibus, nempe autorem ejus ostendendo fuisse turpissimum & iniquum; Secundò ex ipsis rebus, quas præcipit ac docet; Tertiò ex fine, sive præmio suis sectatoribus promisso; Quarto denique ex forma seu stylo ipsius legis, irrationabilem esse. Restat, ut in hac secunda parte de excellentia & præstantia ejus legis dicamus, quam sanctissimè tulit JESUS Christus Salvator noster, sumptis argumentis à contrariis omnino capitibus; nempe à mira authoris sanctitate, ab his, quæ divinitus constituit, & docuit in ea, à fine Christianis ab eo præfixo, ac denique à forma sive stylo & ordine S. Evangelii. Postea in fine hujus secundæ partis responsum aliquibus objectionibus, factis in favorem sectæ Mahometicæ,

CAPUT

CAPVT I.

De admirabili Christi Domini sanctitate, ex testimonio ipsius Mahometi.

EX multis eximisque laudibus, quibus Mahometus in suo Alcorano, (ut omittam testimonia alia gravissima, clarissimaque) Christi Domini nostri excellentiam prædicavit & magnificavit, evidenter concluditur, authorem Religionis Christianæ, in omnibus excellere ac superare Mahometum. Et ut ad rem accedamus, Mahometus in *5. cap. Alcorani* sic scriptum reliquit; Angeli MARIAM alloquentes dixerunt, OMARIA omnibus viris, & mulieribus splendidior, mundior, & jucundior, ferimus tibi summi Nuncii gaudium, cum Verbo DEI, qui est JESUS, qui est facies omnium gentium in hoc sæculo & futuro, vir sapiens & optimus, ab universitatis creatore mittitur: ipse filium tuum cum divina virtute venientem, librum legiserum, omnisque magisterii peritiam, & Testamentum, atque Evangelium edocebit: filius tuus cæcos & mutos curabit, leprosos mundabit, mortuos resuscitabit; quæ cuncta credentibus in Deum miracula censentur: Vetus Testamentum confirmabit, seque cum divina virtute ac potentia patefaciens, dicit: Pie credentes in DEUM me sequamini: DEUS enim mei, vestrique Dominus est, quem adorantes recto procedent tramite. Sciens autem Judæos in sua credulitate obstinatos manere, ait, quis in DEI nomine me sequetur? & viri quidam vestibus albis induti dixerunt: Nos in DEI nomine te sequentes in DEUM credimus, te teste, dixeruntque, O Creator nos libro Evangelii fidem adhibentes, legatumque tuum JESUM imitantes ascribe fidelibus tuis. Et Deus JESUM affatus: Ego, inquit, tuam ad me reducens animam, & exaltans, teque ab incredulis liberans, eos qui te secuti sunt iis, qui verbo tuo non crediderunt, usque ad diem publicæ resurrectionis, superponens, incredulos quoque summis cruciatibus, & hic, & in futuro sæculo afficiam: fidelibus vero & benefacientibus merita sua cum gaudio conferam. De virtutibus igitur, & iustitiis JESU ita tibi revelare decrevimus.

Ex his clarè colligitur Alcoranum Christo prærogativas quasdam, supra Mahometum tribuisse; ac de ejus persona in omnibus divinius, quam de suo Mahometo judicasse: quæ amplius erunt conspicua, si ad singulares circumstantias Christum Mahometo comparantes descendamus. Primo in Conceptione: nam Christus suæ Matri, ut Alcoranus etiam tradit, fuit annunciatus per Angelum Gabrielem, & sanctificatus per Spiritum sanctum, & non ex femine viri, nec operatione naturæ, sed virtute DEI, ex Virgine Matre sine Patre conceptus.

Secundo, natus ex Matre sanctissima, ut patet ex supradicto Alcorani testimonio, Et in super, in *Cap. Abraham* habentur hæc verba: Dixerunt Angeli beatæ Mariæ, O MARIA, DEUS præposuit te omnibus mulieribus, & in loco supra citato: O Maria, inquit, omnibus viris & mulieribus splendidior, mundior, & jucundior: Mahometus vero in peccatis conceptus & natus est totus, & ex parentibus Idololatris.

Tertio, Christus JESUS ab Abraham, & Isaac descendit, quibus facta est repromissio de benedictione, & consequenda hereditate, Mahometus autem descendit per Ismaëlem, ad quem non fuit ex-

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

tena promissio, sed de eo scriptum legitur, *Eris homo ferus, & manus ejus contra omnes.*

Quarto, in Christi nativitate Angeli cum grandi cælo splendore, Pastores ad gratulationem invitant nati numinis. Stella verò Magos eodem adduxit, circumciditur puer octavo die, ut doceat nos legibus obedire, imponitur ei nomen personæ congruens JESUS, quod idem est ac Salvator; ideoque in ejus ortu tot sunt edita prodigia, ut jam tunc sciretur hunc esse, illum, qui à DEO ad mundi reparationem electus, destinatus erat, ac missus, duodecimo ætatis anno remansit in templo inscius Matre & JOSEPHO, & contulit cum Magistris Hebræorum de lege & Messia: quod ille maximis de causis fecit; primum, ut patefaceret se jam tum ad quid venisset scire, & quæ à Patre mandata accepisset: & suppetere sibi, si docere voluisset, sapientiam, nec temerè aut subitò ad ingentia opera delectum ac ascitum, ut Moysen, & alios permultos, nec fortuito in id munus docendi incidisse. Hæc & alia de JESU, Christi infantia mirabilia comperta sunt, de Mahometo vero puberenihil aliud, ut ipse fatetur, quàm Idolorum cultus.

Nisi quis nobis objiciat fabulam illam stultam & impiam de luce, quæ si in Alcorano contineretur, pluribus à nobis esset confutanda rationibus, sed quia inventum est ipsorum Saracenorum, eam breviter rejiciemus. Narrant lucem incredibilem conditam esse in Adam semen atque originem Mahometi: hanc cum esset genitus Seth, transisse in Evam, ab hac in Seth, ab illo in uxorem, concepto illo, qui propagaturus esset genus: ita deinceps ordine per genitores ad Mahometum: & hanc lucem tantam fuisse, ut omnes animantes eam sint admiratæ: oportet igitur majorem fuisse quàm lucem Solis. Nam hanc Solarem splendorem non admirantur brutæ animantes, quis unquam rei tam inusitata, tamque stupendæ meminit? videlicet prætermisisset tam grande miraculum Moyses, qui de Patribus etiam minutissima persequitur? prætermisissent alii Scriptores infiniti, qui à condito orbe fuerunt ad ortum Mahometi? Quid vero luce opus fuit ad Mahometum declarandum? quasi Moyses & Christus nuntii Dei non fuerint, & sine luce, cum autem ventum est ad Abraham, non ad Isaac migravit splendor ille per Saram, sed ad Ismaëlem per Agar, & ex Sara per Isaac traxerunt originem Moyses & Christus, quos Mahometus ipse majores se & sanctiores fuisse confitetur. Tandem lux hæc per venit ad matrem Mahometi, à qua in Mahometum profusum demigravit, ibique conquevit: si hæc lux à parentibus fuit Mahometi, quomodo puer fuit idololatra, & grassator? quin potius à conceptu ipso sanctus & venerabilis? quis non illum adoraret, ut cælitus missum, in quo tam admirabile conspicebatur signum favoris divini? quid opus illi fuit aliis miraculis, aut aliis argumentis divinæ legationis?

Quintò de persona Christi, hoc est, de excellentia sanctitatis ac vitæ & morum probitate, sapientiæ, virtutis, miraculorum, officiique præeminentia supra Mahometum, ex ipsius Mahometi & Alcorani doctrinâ facile comprobatur. Nam cum Mahometus finxit se legem à Deo accepturum, à Gabriele in cælum duci, & in primis in sex cælis singulos Patriarchas vidisse cum Angelorum multitudine, Adamum, Noë, Abrahamum, Josephum, Moysen, Joannem Baptistam, qui omnes Mahometo tanquam Prophetæ ipsis excellentiori, & in majori apud Deum gratia humiliter sup-

Cc 3

plica-

placabant, in septimo quod erat supremum caelum, Deique thronus, proximum conspicatus Christum Mahometus, se ipsum eidem magna cum humilitate commendabat; perinde ac si Christus tantum superaret Mahometum, quantum Mahometus reliquis illis praecebat. Praeterea in loco supra citato JESUM appellat Mahometus virum sapientem, & optimam; fuit enim Christi vita admirabilis & divina, nec possedit ullas opes, nec ambit, contentus tegumentis corporis, & victu in diem questio, qualiscunque contigisset, oblatum est ei regnum, sprevit & rejecit, nullam voluptatem unquam captavit, nullum in vita ejus crimen, nulla criminis suspicio, vel levissima, inter tantam invidiam & odium. Nulli est unquam assentatus, nec loquutus ad gratiam, semper rectum & verum, etiam cum praesentissimo periculo, & capitis discrimine: vel Marthe (quae ipsi & Discipulis ejus ministrabat, & parabat cibum atque hospitium) officium Magdalene praetulit, nullam aliam in rem intentam, quam ut illum audiret.

De modestia & mansuetudine illius, infinitum esset dicere, quanta aequanimitate, & accepit jactas in se contumelias, & petulit quaecunque evenissent. Nemini maledicenti sibi remaledixit, nec mordentem remomordit. Asperius interdum increpavit vitia, non sua causa, sed publica; imo eorum ipsorum, quos ita objurgaret, ut nihil vel utilius, vel lenius esset tali asperitate: nulli in ejus sermone admitti joci, nulli vel in dictis, vel in factis lusus, omnia temper (quod DEUM decebat) seria & severa. Magnitudinem suam, & paternum in nos affectum patefecit, quod in loquendo captui illorum se accommodavit, cum quibus ageret. Nec dixit quicquam ad ostensionem suae sapientiae: quod fecisset quisquis in tam novis & mirabilibus praeceptis vitae captasset auctoritatem, & fidem: quod fecerunt Mahometus in Alcorano, Rabbi Judaeorum in Thalmud, & Philosophi gentium.

Servavit perpetuam castitatem, neque uxorem duxit. Non erat fas cum habere sponsam mulierem, cui desponsata erat Ecclesia, & singulae nostrae animae: nec gignere corporaliter liberos, qui tot gigneret quotidie spiritualiter. Decebat quoque hominem spiritualem castitas & mundities corporis. Adde quod venerat, ut homines non terrestres faceret, sed caelestes, & a contagio libertate carnis, ad caelestem puritatem, & munditiam traductos.

Postremo noluit discrimen aliquod inter sobolem naturalem & adoptatam relinquere, omnes voluit spiritualiter creare: ut omnes sciant ad gratiam se, atque adoptionem hereditatis filii DEI pertinere, non ad naturam. Quid ergo, dicat aliquis, exemplumne praebet omnibus, ut caelibes vivant & casti? Praebet certe quantum quisque potest consequi: sed quemadmodum ipse idem de castitate dixit: *Non omnes capiunt verbum hoc, nisi quibus est calix a Patre concessum.*

Mahometus vero, qualis fuerit, jam superiori cap. descripsimus. Vir prima aetate Idololatra, & pauper, atrocissima exercens, tum nactus opulentiam nuptias, militavit sub Heraclio Imperatore inter populos suos Arabes. In ea militia occasionem Principatus ac potentiae invenit: nam cum Arabes insensu Heraclio, discessionem ab eo fecissent, hic se ordinibus rebellium militum admiscuit, eorumque animos adversus imperatorem excitavit, & in defectione confirmavit. Tum creatus

est a parte quadam militum dux Mahometus quemadmodum ille solet in omni seditione extolli, qui prava multitudinis consilia comprobant, potentelque & Principes inlectantur.

Humilitatem generis & vitae prioris sordes multi in eo novo duce aspernabantur. Ipse ut ab illo se contempta vindicaret, quod est apud stolidam plebem facillimum atque efficacissimum, divinitatem suis actibus praetendit: non jam se ducem & Principem ferens militari favore electum, sed Prophetam, & nuncium Dei omnipotentis, ut obtentu divinitatis omnes haberet deo audientes. Hic est ille Dei Prophetam, lauro primum, mox seditionis miles & transfuga, dein modicam auctoritatem & effrenatissimam ejus libidinem patefecimus supra: At vero ne quis scelera & flagitia, quae palam Propheta designabat, auderet carere, aut vituperare, auctoritatem divinam omnibus interpoluit, & se a DEO justum id facere confirmavit: bella, caedes, rapinas, adulteria. Nec satis illi fuit malum & sceleratum esse, nisi etiam nequitiae ac scelerum suorum auctorem, causamque DEUM faceret, fontem omnis bonitatis & Justitiae, otiosemque vitiorum. Mover bella, agit, rapit, occidit: ait se cum potentia bellica a DEO missum; incestat, adulteratur, polluit virgines, & maritum; facit Deum lenonem suum, & ait sibi datam a Deo vim generandi quantum hominibus quadraginta. Quid potest dici obscenius? quosum hanc generandi tam immanis potestas, nisi ut non solum impunè ac licentè, sed cum aliquam religionis cognitione a muliebri simplicitate, & superstitione admitteretur ad concubitum, sine marito, aut patre, atque etiam auctoritatem numinis reverente, a quo esset illi tale munus concessum?

Sexo admirabilis Christi sapientia nota est in Alcorano maxime in locis in *prin. hujus cap.* adductis, ubi Christum appellat sapientem, & omnis magisterii peritiam edocentem. Sed clarius ex doctrina Christi id constabit, initium disciplinae suae simpliciter Christus Dominus a refutatione receptorum errorum, de opibus, de voluptatibus, honore, dignitatibus, gratia, potentia: quae omnia spernere suo, ac pro nihilo existimare jussit, tanquam fluxa, vana, commentitia, brevi peritura. Caput doctrinae suae, pietatis, amorem esse dixit erga DEUM, & homines, in quo ostendit homini, quis esse finis & exitus bonorum omnium, & quemadmodum petendus. Amor enim DEI, quia nos DEO jungit beatissimo, beatos efficit. Amori erga DEUM amores rerum istarum officiant, inter quae versamur, minus enim amat singula, qui amat plura: & sensus usu, aut voluptate rerum mundi hujus ceterioris delinitus, a rerum altiorum amoribus mentem quasi manu injecta retrahit. Contemnenda igitur haec sunt, quae videmus & contrahamus, si univè sum amorem nostrum in eo, quod oportet collocare cupimus. Non est charitas nostra in res plures partienda, quae tota ipsa adeo est exigua.

Christi ergo disciplina fuit, haec omnia ita a nobis esse possidenda & sumenda, ne in animum penetrarent: non debere voluntatem ad se pellicere, quae praesenti tantum necessitati serviunt, & subinde nos a cura aeternitatis abstrahunt: cui curae quicquid noceret, rescindi, abjicere imperavit, opes, honores, amicos, parentes, & liberos, si esse necesse, & proprium corpus: quicquid eam adjuvaret, adscisci & amplecti, sobrietatem, patientiam, tolerantiam, animi aequitatem. Ex DEI amo-

re amor proximi nascitur, tanquam filium neces-
sario amet, qui patrem: & eadem res utrique cha-
ritati simul sunt noxiæ, atque utiles. Ex opum, &
potentiæ, & claritatis cupidinibus nascuntur lites,
rixæ, jurgia, pugnæ, cædes, odia; ex illarum negle-
ctione quietes, & pax, & amicitia. Vicissim quoque
magnum est argumentum charitatis DEI, chari-
tas hominum. Et quoniam quidem ad cælestem
illum amorem ficti ac instructi sumus, vetat nos
hic Christus odios, & simulatibus assuescere; vult
amore jungi, ut immortalem illam vitam jam
nunc incipiamus meditari. Nec solum redaman-
dum esse amicum, sed non habendum inimicum
odio: quod præceptum arduum nimis, & factu
asperum inveteratæ nostræ consuetudini, unum-
que ex difficillimis Christianæ pietatis, fractæ
quidem & corruptæ naturæ sententiis atque opi-
nionibus videtur. Nam sensui naturæ integræ,
quam Dominus testitur, nihil est probabilius, nec
æquius, nec facilius factu. Hæc & alia Christus di-
vina præditus sapientia docuit, & fecit, sicut Ma-
hometus tam in doctrina, quam vitæ probitate
dissimili ac omnino contraria via processit, ut la-
tissimè ex his, quæ diximus supra patet.

Septimo de potentia Christi, hoc est, virtute
operandi miracula, clarissima sunt Alcorani testi-
monia; ut jam vidimus supra, imo & Christi mi-
racula tanta, & tam manifesta fuerunt orbi, ut
nulla unquam gens fuerit vel tam impudens, vel
tam Christo inimica & infensa, ut ea sic negare
ausa. Itaque Gentiles, Judæi, Agareni omnes
grandia & mirabilia esse à Christo edita opera
confitentur, sed ali alias in causâ referunt. Aga-
reni DEUM auctorem illum farentur, Judæi, &
Gentiles Dæmonem. Sed res ipsa clamat apertissi-
mè DEO auctore, atque approbatore illa omnia
esse facta. In cæcitate & furditate natis, videndi &
audiendi usum non quem amiserant reddidit, sed
largitus est omnino novum. Deambulavit super
tumentes undas, ut nos super solidam terram: im-
peravit ventis, mari, tempestati, & paruerunt di-
cto. Expulit Dæmones ex humanis corporibus,
abtulit lepram, roboravit membra, & compages
humani corporis dissolutas, sanavit omne genus
morborum. Reddidit lucem & vitam mortuis.
Multis modis miraculum superat potentiam natu-
ræ: in ipsa actione, ut solem sisti, vel retro agi ab
occidente in orientem. Lapidem, vel hominis
corpus tolli in cælum, gravia in aqua non demer-
git: tum in subiecto actionis, ut cæco reddi lumen,
mortuo vitam. Lumen enim & vitam natura po-
test tribuere, sed non his. In ordine quoque ac ra-
tione, qua fit, ut repente sanari ægrum, sereno cæ-
lo dari pluviam, subito sterni ventum & mare
turbatum: hinc in agente, ut hominem inspicere
hominem cogitatus: vel in instrumento, ut luto
sanari cæcitatem.

Omnis generis acta sunt à Christo prodigia, &
si cui unum illorum, & sunt hominum mentes
diversissimæ, vel suspectum esset, vel non plenè sa-
tisfaceret, addita sunt tam multa, & varia, ut jam
omnis dubitandi occasio sit sublata. Et egit variis
modis: Alias solo jussu, ut se ostenderet Regem
naturæ; alias invocatione Patris, ut indicaret à quo
haberet omnia, tum calumniæ occurreret eorum,
qui in Beelzebub Principe Dæmoniorum Dæ-
monia illum aiebant expellere. Interdum ra ali-
qua adhibita, ut luto, vel sputo: ut ostenderet
quemadmodum DEUS quandoque operetur so-
lo verbo & nutu; alias tactu vestis ejus: quando-
que instrumentis, quibus vult, etiam parum apris,
ut luto ad curandam cæcitatem. Sed illi naturæ

Domino nullum est ineptum instrumentum, qui
nec instrumentis indiget. Nonnunquam manu im-
posita: interdum absens solo jussu. Nec unquam
occasionem ipse edendi miraculi captavit: semper
usus est oblata: non ad usum artis suæ cepit tem-
pus, aut locum quod præstigiatores, sed subito
semper & pro re nata. Nec utilitatem aut commo-
da sua unquam spectavit, sed aliorum: ut appareat
non illum gloriæ suæ servire in miraculo, sed ad-
duci ad hoc approbatione fiduciæ eorum, qui pe-
terent, ut homines fidem habere sibi & DEO as-
suesceret. Nec ullum unquam egit miraculum
corporale, quod non magnas significationes ha-
beret spirituales: quod sigillatim referre hic esset
longum & supervacaneum, præsertim cum hæc
rebus nostrorum libri sint referri.

Mahometum vero nullum fecisse miraculum,
ipse de se ipso clarè testatur, ut supra demonstravi-
mus: discipuli tamen ejus, quatuor eum præcipuè
fecisse miracula nugantur. Unum de Angelo de-
scendente de cælo, & cum ipso familiariter lo-
quente. Secundum, de luna, quæ de cælo descen-
dit ad ipsum, & locuta est cum eo. Tertium, de
arbore ficu, quæ ab eo vocata humiliter se inclina-
vit erga ipsum. Quartum de bove & agno, qui ha-
mana voce loquuti sunt ei: verum ista nugæ & fa-
bulæ, metaque sunt figmenta & mendacia.

Octavo, Mahometus Christum sæpe appellat
Prophetam, & Apostolum Dei, magistrum & Do-
ctorem excellentem; Mahometus vero neque
Apostolus est, neque Propheta, ut latissimè supra
demonstravimus, neque Magister, cum ipse sæpe
se ignarum fateatur: affirmans solum Deum scire
Alcorani expositionem. Denique Christus secun-
dum Evangelicam veritatem mortuus est, resur-
rexit, ascendit in cælum, & venturus est iterum,
ut faciat judicium mundi in fine sæculorum. Cer-
ta res est, nihilque ambiguitatis apud omnes na-
tiones habens. Alcoranus autem contendit: Chri-
stum non esse mortuum, sed quod assumpsit eum
DEUS: quare tam secundum Evangelium, quam
secundum Alcoranum, in omnem eventum Chri-
stus vivit, Mahometus autem mortuus est: exellit
igitur in hoc, sicut & in aliis, Christus Mahome-
tum; ut nunc omittam alias innumeras Christi
excellencias, contentus his, quarum est testis, &
judex Mahometus.

Conferamus igitur jam Christum cum Maho-
meto, non ex nostra prædicatione, sed ex Alcora-
no & secta vestra. Christus Verbum DEI, Maho-
metus homo merus. Christus Messias promissus
Patribus, nuntius ab Angelo virgini excellentis-
simæ; Mahometus obscurus & ignobilis: Christus
semper Sanctus, Mahometus profanus, & erro, &
latro, Idolorumque cultor. Christus Doctor sa-
pientissimus, Mahometus omnis eruditionis
prorsus expertus, nec suum ipsius Alcoranum intel-
ligens. Christus de se, & de suis certus; Mahome-
tus incertus, ut ipse in Alcorano confitetur. Chri-
stus vivens, vel, ut vos dicitis, raptus in cælum à
Deo: vel, ut nos, reductus in vitam: Mahometus
mortuus & computrefactus. Denique nec Ma-
hometus negat, se esse multo inferiorem JESU
Christo. Cum Igitur Alcoranus de Christo multa
& magnifica, ut vidimus, fateatur, de Mahometo
vero è contrario pauca, & ea quidem vilia; mi-
rum est, quare Saraceni non sequuntur potius
Christum, quam Mahometum, Evangelium,
quam Alcoranum; cum valde credibile sit à no-
bilitati, & excellenti nostri legislatore, legem man-
se meliorem.

CAPVT II.

De excellentia legis Christi, nempe Evangelii, tam in se, quam Alcorano comparata.

SI quis Evangelii virtutes, doctrinam, stylum, propius attentiusque contempletur, clarè intelliget, non hominis esse opus, sed Dei, nec potuisse ab humanis ingenis, sine proprio & particulari Spiritu divini afflatu componi: quæ, ut legentis fiant aptiora, ostendenda erunt, ex illis quatuor capitibus, ex quibus supra clarè deduximus legem Mahometi vanam, mendacem, iniquam, turpem, inordinatam, neque à DEO emanasse, neque ad DEUM homines dirigere, nempe ab autore sive conditore legis, à materia, quam continet, à forma, qua scripta, à fine quem hominibus præcibit. Ex his igitur causarum generibus breviter Evangelii excellentia supra Alcoranum luce clarius apparebit.

Evangelii excellentia supra Alcoranum, ex eo quod lex sit à Deo lata & tradita, & homines ad æternam felicitatem perducatur.

§. 1.

Mahometus
Christi
deprædicat.

In primis Mahometus ipse in Alcorano Christum Dominum supra omnes Prophetas, qui unquam f. ère, aut futuri expectantur, commendavit, Evangeliique doctrinam, supra omnes divinas Scripturas, magnificavit, ut inter alia loca manifestè testatur in Alcorano in c. *Elmeide*, Terminavimus (inquit) viam hominum per JESUM Christum Filium MARIE veracissimum Prophetam, & dedimus ei Evangelium, in quo est deductio, & lux, & veritas manifesta, & in eodem cap. inquit quasi ex persona DEI, O Christe considera, quem dedi tibi Spiritum sanctum, ut loquaris: item in incunabilis bis docui te librum, & sapientiam, & legem Moyfi & Evangelium. Ecce quam aperte fatetur ipse Mahometus Evangelii autorem esse DEUM, illudque Christo inspirasse: ipsius vero Alcorani autorem solum nominavit Mahometum hominem ignatum, impium, turpem, mendacem, innumerisque aliis sceleribus famosum.

Præterea sicut Mahometus in hoc sæculo carneus fuit, & turpissimus, ita & in futuro carni studendum putavit: nam & eam beatitudinem posuit, quæ magis porco quam homini convenit, Paradisi (inquit) solum aureum, smaragdus & hyacinthis crebro interpositis est distinctum, omni fructifera constitum arbore, decurrentibus per amœna fluentis: quorum alia quidem lac, alia mel album, alia vinum purissimum fundunt. Dies (inquit) unus erit mille annorum, Annus quadraginta millium annorum, quæ proportio inter diem & annum tam docta? & ex astronomorum regulis desumpta, ut non amplius quam quadragies major sit annus die? Sed quæ potest in cælis esse nox, ubi semper splendat Sol, nec se unquam illinc auferat vel recondit? Dies autem, si Solis est præsentia, semper est in cælo dies: sin conversio cæli naturalis, horis quatuor & viginti conficitur. Addit: vestientur illic omni colore, præterquam nigro. Primum ferculum in mensa erit jecur piscis Abisbosi, credo quod palato Mahometi erat gratissimus; sed non est omnibus idem palatum, nec

idem sapor: & quasi homo, qui totus erat corpus sine mente, nihil reliquit menti, quæ est hominis pars præcipua.

Evangelium vero Christi non in corporis bonis & commodis sitam ait esse beatitudinem, sed in eo, quod in homine est potissimum ac excellentissimum, nempe in animo, nec in vitæ hujus curriculario laborioso atque ærumnoso, sed in bonis sempiternis. Beatitudo igitur nostra quam expectamus in altera vita, est ipsa DEI visio, qua nihil optabilius inveniri potest. Videbit enim beatus animus, & quæ sunt in cælo, & quæ sub cælo. Quid erit quod ejus aspectum fugiat? nullum decet oblectamentum, nihil requirit ultra plenus animus. Nam quid pleno opus est? nihil illi deest, qui nihil cupit. Desideria nostra implebit optimus, ac maximus DEUS, in quo omnia sunt bona, nec ullum cupiditatibus nostris relinquet locum, erit DEUS omnia in omnibus, qui sine fine videbitur, sine fine amabitur, sine defatigatione laudabitur. Quæ lingua dicere, vel quis in intellectus capere sufficit. Illius Civitatis supernæ, quanta sint gaudia, Angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ Conditoris assistere, præsentem DEI vultum cernere, incircumscriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari: neque illic beatitudo humani corporis in epulis erit, aut in vino, aut in coitu. Ex redundantia beatitudinis animæ glorificabitur corpus ipsam, & similitudinem ejus induet. Falgebit tanquam Sol in conspectu Dei, tenentati ejus nulla resistet materia; leve & agile infinita spatia in icu oculi permeabit, nihil erit quo amplius lædi possit: inviolabile erit & impassibile, more animæ, & ita totus homo exultabit, & dicit cum Propheta: *Cor meum & caro mea exultaverunt in Dominum DEUM vivum.*

Ex parte rerum, quas Evangelium continet in multis præexcellit Alcoranum. §. 2.

In Evangelio veritatem manifestam contineri docuit sæpissimè Alcoranus. Est enim lex à Deo ipso lata, ut etiam Alcoranus fatetur, ac ex consequenti ex omni parte pura, recta, sancta, ab omni immunditia penitus abhorrens, ab omni errore protus aliena, rectæ consona rationi, tota undique perfecta, & quæ docet homines omnem vitæ perfectionem, & sanctitatem, sicut DEUS ipse, à quo promanat, totus est secundum se perfectus, purus, & sanctus. Quare nihil potest habere stultum, mendosum, falsum, aut imperitum, ac multo minus turpe aliquid, aut præcipere, aut approbare, qualia omnia in Alcorano probavimus reperiri.

Præterea Evangelium omnia habet, quæcunque par est habere divinum librum, hoc est humanæ salutis. Primum omnium non de humanis attributis, atque opificiis, sed de speculatione causarum, non de circumspectione & prudentia, vel publica vel privata præcepta continet, sed de immortalitate, ac bonis æternis. Idcirco Evangelium nuncupatur, hoc est, bona & læta annuntiatio. Disciplina aliæ, sapientiæ, artes quæcunque, ac prudentiæ hujus mundi nuntiant venire ad Imperiū, ad regnum, ad opes, ac potentiam ævi hujus fragilis, ac brevissimi, ad opiparas epulas, ad ludos, ad voluptates, ad decus, ad laudem, ad rigidam atque inanem virtutis umbram, ad terram fluentem lacte & melle, ad puellas formosissimas, & quotidianas comperationes. Evangelium autem Christi venire celeres atque expeditos ad amandum

In Evangelio
docuit
sæpissimè
Alcoranus
veritatem

Evangelium
nuncupatur
hoc est

dem DEUM, ut cum illo in aeternitate jungatur, unde existet beatitudo inextimabilis. Hinc ut Deus homines omnes, absque ulla exceptione, aptos idoneosque condidit suae felicitati, ita & legem, quam ipse tradidit, hoc est, felicitatis huius viam certissimam, communem esse omnibus voluit. Nulla ab ea aetas excluditur, aut repellitur, nullus sexus, natio, conditio, eaque de causa *Catholica est fides nuncupata.*

Deinde admiratione non caret, in toto Evangelio, & quidem ab imperitiis humanae sapientiae conscripto, non inveniri ea, quae in monumentis maximorum ingeniorum, magnaue eruditione, & cognitione rerum atque usu excellentissimorum crebra sunt, ut aliquid sit varium & pugnans, ut aliquid ineptum, puerile, frigidum, absurdum, ridiculum, & ubi scriptori danda sit venia, quod dormitarit. Nihil in eis tale: Ut appareat rectorem moderatoremque illarum mentium, & manuum fuisse DEUM, illisque id beneficium esse collatum, quod nulli humanorum ingeniorum, naturae quidem relicto inditu reperies. Nullum est verbum, quod ad summam instituti non pertineat, hoc est, ad rationem pietatis, & cum in his, quae mediocritia possent eximari, sic eluceat divini consilii effectus, minus erit profecto mirandum, nihil in eis esse obscenum, & turpe, ut in Alcorano Mahometi, & apud gentium vates: nihil anile, delirium, blasphemum, & in Thalmud Judaeorum, & apud plerisque Philosophos.

In explicatione autem eorum, quae Christus, vel egerit, vel dixerit, eadem admirabilis majestas, quae in ceteris, seu potius amplior & sublimior. Nihil deinceps Evangelistae scripserunt, quod nostra non referret cognosci, nihil omiserunt, quod referret. Nam quicquid tenet a est nos scire Evangelis est explicatum: curiosa, hoc est, quae ad salutem nostram non faciunt, praetermissa sunt. Et haec omnia non tractant, tanquam encomium, sed narrationis modo, pure, simpliciter, nude: ex quo promptissimum sit iudicare, illam & verum fuisse optimum, DEUM ipsum summum ac praepotentem. Quibus de causis & rationibus, hoc possum affirmare, non minus audacter quam verè: si cuncta humana sapientia conspiraret, ut hominem aliquem DEUM esse vellet ostendere, & ejus opera, & dicta divina fingeret, de illo homine quicquid animo esset collatum, & in id quod finisset adhiberet rationis cultum, dissentendi vim & acumen rationum, non posset tamen Evangelium unum, quale est nostrum componere, hoc est, conscribere, quo id possit evincere persuadere, quemadmodum Evangelistae nostri fecerunt, solo historiae contextu, de tractis quibuscumque humanae sapientiae viribus atque ornamentis. Hoc verò, ut profanis atque imperitiis foras videatur incredibile, aut non factis probabile, quisquis tamen altius in Evangelii sensum penetrarit, facile mihi assentietur.

De Evangelii forma & stylo.

§. 3.

Cum Evangelium sine discrimine omnibus esset tradendum, par erat, ut ab omnibus capi, tenerique posset, adjectam observantiam & cultum. Quare non est traditum Evangelium obscurum, & difficile ad intelligendum, tanquam paucissimis profuturum, sed facile, dilucidum, apertum, expositum omnibus. Ut nemo esset, quin petere illinc posset, & tanquam de fonte haurire, quae salutis expedirent, Philosophi atque

Oratores locuti sunt excelsius, ornatius, accuratius, subtilius in omni genere artium: videlicet non scribebant omnibus, ac ex ingenio, vel facundia decus, & gloriam caprabant. Ergo illa ipsa tam elaborata pauci adeunt, pauciores intelligunt. Nihil est scilicet periculi, si illa tenebris obruta sub ignorantia delitescant. At quod scire omnibus expedit, & est necesse, quod extremae calamitatis est necesse, utique congruum est, quod ab omnibus quantum lat est intelligatur.

Quare proposita est DEI disciplina, ea facilitate, quae apta esset omnium ingenis, quam omnes facile caperent, simplici videlicet narratione, exemplisque, & similitudinibus sumptibus de rebus notissimis. At in hac ipsa facilitate & simplicitate, tam utili, tam congruenti quibuslibet, quanta occultatur altitudo mysteriorum, quae divitissime exercere possint magna atque sublimia ingenia, nec non bona ac religioni dedita pascere! Nullum est in Evangelio verbum, quo non regatur grande aliquid, & admirabile arcanum. Magna est in Evangelistis, narrationis constantia, tenorque perpetuus, facilitas autem in affectata, & ubique similis sui. Gravitas vero & severitas divinis rebus congruens, nihil in illis profum jocosum, aut ridiculum, non delapsi sunt ad ullam sui ostentationem, non ad citandos erudites nationum, non ad aliquid inferendum ex sapientia mundi, quae cum maxime erat in pretio, non ad descriptiones regionum, aut locorum, non ad inanes ulla atque otiosas digressiones, aut quae amoenitate sua deinere possent lectorem, nihil in illis vacans, aut aliofium pertransiens; in Alcorano verò, ut vidimus, ostendimusque *supra*, mira est inconstantia, incertitia, & obscuritas. Vides autem quantum inter Evangelium & Alcoranum intersit? Hec obscurus, difficilis, intricatus, nemo intelligit, nisi Arabs: nostrum vero planum, facile; nihil fieri potest in quacunque lingua dilucidius, ut ea Philosophia aperta esset omnibus, quae salutem omnium evulgabatur. Quid quod & ipse Mahometus, ait se non totum Alcoranum intelligere, nec alium praeterquam DEUM intellecturum? quis ergo est futurus usus ejus, quod homines non intelligunt? Rogo, cum vir sapiens loquitur hominibus rudioribus, & praecipit, ut aliquid agant, accommodatne ad suam excellentem intelligentiam ea, quae dicit, an potius ad captum eorum, quibus loquitur?

C A P V T III.

Conclusio supradictae excellentiae legis Christi, ubi breviter duodecim praerogativae Evangelii, supra Alcoranum recensentur.

EX praedictis cum Cardinali Turrecrem, colligere possumus duodecim excellentias, sive praerogativas dignitatis, quibus lex Christianorum a secta Mahometi distinguitur, propter quae Saraceni, & quicumque alii infideles, si verae beatitudinis cupiunt participes fieri, omnia alia secta religio ad fidem Christi, ad Religionem Christianam, extra quam non est salus, deberent quam velocissimè concurrere. Habet in primis fides, lexque Christianorum originem summae nobilitatis, quoniam non ab hominibus, nec casu, aut fortuna allata est, sed ab ore Dei processit. Lex verò, sive secta Mahometi, non habet originem caelestem, sed terrenam,

Excellentia legis Evangelicae.

renam, non divinam sed diabolicam: ut *supra* manifestè ostendimus.

Secundò, Lex Evangelica, sive Christianorum habet Magistrum & Doctorem summæ sanctitatis, & gratiæ præ filiis hominum: non autem talis fuit Magister, & Doctor Saracenorum sectæ, videlicet Mahometus, qui non modo non sanctus, sed sceleratissimus idololatra, homicida, raptor, lubricus maximè, ut *supra* ostendimus.

Tertiò, excellit lex Christianorum in hoc, quod habet signa confirmantia divinæ potestatis, quæ scilicet sola divinitatis potestate fieri poterant, sicut est resuscitatio mortuorum, sanatio leproforum, cæcorum, illuminatio, & hujusmodi, quæ innumerabilia per Christum, & Discipulos suos in nomine ejus facta sunt, & sunt per orbem universi; unde de Christo dicitur Luc. 6. Virtus de illo exibat & sanabat omnes. Quoniam omne genus miraculorum fiebat per eum Matth. 11. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, sordi audiunt, mortui resurgunt, & pauperes evangelizantur. De signis vero, quæ in nomine, & fide ejus per alios fiunt, dicitur Marc. ult. Signa autem eorum, qui crediderint hæc sequentur; In nomine meo damonia ejectionem, linguæ loquentur novis, serpentes tollent, & simoniferum quid libebunt, non eis nocibit. Cæterum non solum Sancti mortui hujus Christianæ fidei veritatem miraculorum operatione confirmantur, verum etiam vivi eadem signorum virtute, veritatem illius per orbem quotidie testantur. Secta verò Mahometi nullis talibus signis, nullis hujusmodi miraculis, per Mahometum, nec per suos confirmata est, nec ostensa à DEO esse; unde ipse profiteatur, signa sibi non esse data, sed in amorum potentia venisse, sicut *supra* ostendimus.

Luc. 6.

Matth. 11.

Marc. ult.

Joan. 5.

Joan. 1.

Præerea Christiana fides habet testimonium suæ veritatis, omnes Apostolos, qui Spiritu sancto suggerente, ipsius symbolam fidei ediderunt, quibus Dominus ait, Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Judda, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.

Quintò, Christiana lex in hoc excellit, quod habet documenta inrefragibilis veritatis. Psalm. 118. inquit Propheta, Principium verborum tuorum veritas, in æternum omnia judicia justitiae tuae. Singulare testimonium, & indubitata veritatis præbet Mahometus de lege Christi in Cap. de Joanna, ita dicens suis Saracenis: si in aliquo dubio de Alcorano essent, quod petant ab illis, qui ante eos acceperunt libros, scilicet à Christianis, & Judæis, Secta verò Mahometi non est sinceræ firmæque veritatis, sed est multis erroribus, multis sceleribus, aut blasphemis plena, ut *supra* ostendimus.

Sextò, lex Christianorum excellit, quoniam habet mandata & præcepta totius honestatis, splendoribus virtutum plena; sobrietatem enim, & justitiam docet, prudentiamque, & justitiam, quibus nihil est utilius in vita hominibus, Sap. 7. maxime cum inducat homines ad dilectionem DEI, & proximi, in quibus duobus lex pendet, & Propheta. Secta verò Mahometi turpia præcipit, turpissima concedit, plena est fætoribus, & immunditiis, ut *supra* satis plenè ostensam reliquimus.

Septimò, lex Christianorum præcellit, quia habet consilia perfectissimæ sublimitatis; imperat enim inimicis charitatem, benignitatem in odium, persequentibus patientiam, eluculentibus victus administrationem præcipit, & gratiam remunerationis promittit, Matth. 5. Diligite inimicos vestros, benefacite illis, qui vos oderunt, orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis filij Patri vestri, qui in cælis est.

Habet etiam Consilia Evangelicæ perfectionis, de quibus dicitur Matth. 19. Si vis perfectus esse, vende & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni, sequere me. Secta verò Mahometi non habet talia perfectionis consilia, sed iniqua, & impia, quæ latrones, & Tyranni habent; puta, homicidiorum, violentiæ, rapinæ, vindictæ. Unde Mahometus neminem poenitere dicit, nisi de injuria illata vindictam ceperit. Juberet carceribus tradi, & occidi omnem non recipientem legem suam, & hujusmodi.

Octavò, excellit lex Christianorum, quia omnem enormitatem longè arceat, nullum enim malum permittit, tanquam perfectissima, sed omnia excludit, & puniendâ prædicat, propter quod legislator Christus Matth. 12. inquit, Dico autem vobis, quod de omni verbo otioso, quod loquuti fuerint homines super terram, reddent rationem in die judicii. Secta verò Mahometi non est hujusmodi, ut *supra* ostendimus: multa iniqua, & impia permittit, & concedit: licet autem Mahometus quandoque prohibeat aliqua peccata, ut rapinam, vel perjurium, vel fornicationem, vel quædam alia mala, tamen ipsa prohibitio est quædam permissio; dicit enim, Ne faciatis talia, quia DEO non placent, sed si feceritis, ipse est misericors & miserator, & indulgebis vobis de facili. Talis enim facilis indulgentiæ largitio æquipollet permissiohi delictorum, quia, teste Gregorio, facilitas venia incentivum præbet delinquendi.

Nonò, Lex Christianorum præcellit, quoniam habet Sacramenta miræ virtutis & efficaciz, in remedium & medicinam defectus, & vulnerum peccatorum. Habent inter alia Baptismi Sacramentum, in quo lavatur, & purgatur anima à sordibus originalis peccati, & actualis, si inesse simul contingat. Habet etiam Sacramentum confirmationis, in quo datur Spiritus sanctus, ad gratiæ augmentum, & ad robur Spirituale animæ, contra insultus, & bella hostium spiritualium. Habet insuper Sacramentum Eucharistiæ omnium Sacramentorum excellentissimum, in quo sub utraque specie Christus veraciter contentus, vitam gratiæ præstat se dignè sumentibus. Item habet Sacramentum poenitentiz, quæ est secunda fabula post naufragium, & est medicamentum vulnerum, & spes salutis, per poenitentiam enim peccatores salvantur, per eam DEUS ad misericordiam provocatur, & sic de aliis Sacramentis. Secta verò Mahometi (in hoc omni alia secta perniciosior) nulla habet Sacramenta, licet, ad designandam callidi-

calliditate Diabolica, quod ipse Mahometus utriusque testamenti conservator esset, & sic tanquam Propheta, vel Apostolus, sive DEI nuncius haberetur, servari primum præcipit Sacramentum veteris legis, scilicet Circumcisionem; & primum novi, scilicet Baptismum: Omnes enim sub prædicta maledicta secta aberrantes, masculi circumciduntur, & tam viri, quam femine aqua lavantur.

In utroque tamen manifestè errant, nec Sacramenta aliqua tenent, sed tantum umbratiliem quandam similitudinem. Nam Circumcisio, quæ in octava die fieri præcipitur, Lev. 12, in ætate adulta, juvenili & ultra per ipsos fit, & sic prædicta Circumcisio, non est veteris testamenti, sive Moisaica, sed magis Ismaelica. In Baptismo similiter errant, quia non utuntur eo in forma, qua Christus instituit dicens Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Tam, quia non videntur Saraceni tali ablutione uti, nisi pro abitergendis corporalibus immunditiis; nam de spiritualibus sordibus nihil curare videntur. Unde, dicente, Conservare utramque legem, potius utriusque se manifestant corruptiores. Ea etiam animi cæcitas sunt per fusi, ut credant hujusmodi lotiones ubiarum, & pedum, &c. sibi proficere ad salutem. Interiora autem sunt lavanda, scilicet malitia cordis, incredulitas animi, & sordes peccatorum.

Decimo, Fides sive Religio Christiana excellit, quoniam non armorum violentia, aut potentia tyrannica, non questus aut commodi gratia, non terrena gloria, aut carnalis voluptatis promissionibus introducta est; sed patientia, sed miraculis; pauperibus etiam prædicantibus, & ad contemptum mundi, & delictarum fugam inducentibus. Unde 1. Corinth. 1. Apostolus: *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quia stulti sunt mundi elegit DEUS, ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit DEUS, & ea que non sunt, ut ea que sunt, destrueret; ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius.* Secta verò Mahometi, ut supra dictum est, per violentiam, per potentiam armorum, oppressionibus, depopulationibus, rapinis atque homicidiis, introducta, & plantata & extensa est. Si quis verò ex parte Mahometi velit opponere, quod Moyses cultores Idolorum expugnaverit, redcat ad memoriam prodigia & miracula, quæ ille fecit in lege, & videbit, quod ex præcepto Domini hoc fecerit: similiter de Josue filio Num, ad cujus verbum Sol & Luna steterunt. Quæ miracula cum non possint fieri, nisi à DEO, manifestum est, quod quicquid illi fecerunt, jussu DEI factum sit. Mahometus vero nullum miraculum ostendit, quod sit in testimonium ut ei credatur, cum officii sui non fuerit, nisi occidere homines, & atrocitati, & diripere aliena, & captivare, in perpetuamque servitutem redigere parentes cum liberis. Præterea illi sancti viri tunc expugnabant cultores Idolorum. Mahometus persecutus est, & sui persequuntur populum Dei, qui unum verum DEUM creatorem cæli & terræ adorant, colunt, & laudant.

Undecimò excellit fides Christiana, quoniam habet existentiam incorruptibilis firmitatis, unde Psal. 118. dicitur: *In æternum Domine permanet verbum tuum.* Secta verò Mahometi non habet durationis firmitatem, nisi quantum duratura est apud eos armorum potentia, & facultas temporalis, ut ipsemet attestatur Mahometus.

Duodecimò, longè Religio Christiana antecellit, quoniam habet promissa ineffabilis felicitatis, quæ est visio facie tenus omnipotentis Dei, divinitatis perfectæ fruitionis suavitas: promittit siquidem ferventibus suis felicitatem ipsam, quam Angeli habent in celo, quæ profecto ineffabilis est. Quæ enim lingua dicere, aut intellectus capere sufficit superne felicitatis quanta sint gaudia? Interesse Choris Angelorum, cum beatis Spiritibus semper persistere, præsentem Dei vultum cernere, incircumscriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari, Secta verò Mahometi non promittit observantibus legem suam beatitudinem, nisi carnalem, & voluptuosam in poribus vini, mellis & lactis, & in luxibus, & in molibus lectisterniis, sicut supra notavimus, quæ etiam communia sunt brutis animalibus.

Quas quidem Christianæ fidei excellentias, super omnem aliam sectam utinam Saraceni, aliique infideles sanis oculis attendere considerarent. Nam si id facerent, credimus, quod, si eis salutaris verus appetitus inesset, illustrante illo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ad Christianam Religionem magna cum devotione festinant.

C A P V T I V.

Causæ aliquæ tantæ durationis legis Mahometi.

N Ulla unquam secta, n. illaque gens infesta & inimica populo Dei, tam diu infestavit, & afflixit eum, quam gens Mahometana Christianum populū. Hebræa gens dura cervice gravata & oppressa est ab Ægyptiis, sed annis minus ducentis. Tempore Judicū Hebræus populus vexatus est à Melopolitanis, annis octo: à Moabitis annis decem & octo: à Chanaanitis viginti annis: à Madianitis septem annis: ab Ammonitis, per annos decem & octo: à Philistæis, annis quadraginta: tempore Regum aliquot annis post discessionem Hebræici Regni, in Regnum Israel & regnum Juda, Assyrii & Chaldæi sive Babyonii ceperunt infestare & vexare Hebræos: eaque vexatio ab initio usque ad finem, id est, usque ad reditum Judæorum à captivitate Babyonica, duravit annis minus trecentis. Denique Rex Antiochus Epiphanes, & successores ejus, Judæorum gravissimi hostes, gentem Judaicam per annos quadraginta afflixerunt.

Hebræorum persecutiones.

Et ut de populo Christiano loquar, Christiani per illas celebres decem persecutiones Romanorum Imperatorum, à Nerone usque ad Constantinum Magnum vehementer afflicti sunt, per annos circiter ducentos sexaginta. Persecutio item Barbarorum, à Gothicis usque ad Longobardos, per annos ferme trecentos exercita est, adversus Christianos. At verò secta gensque Mahometana ab origine sua, quæ fuit circa annum Domini sexcentimum trigelimum, usque ad præsentem Domini annum millesimum sexcentimum quintum, quo tempore etiam plurimum valet, & viget, non gentis septuaginta quinque annis perduravit. Dignissimum igitur videtur curiosa scrutatione, atentaque consideratione, quas ob causas tantam ea secta habere poterit diuturnitatem.

Christianorum persecutiones.

Ejundem plures ejus rei causas, satique probabiles invenio, quarum tres primas à DEI providentia petitas, tractat Paulus Burgenis, Jo. Sa. quatuor

quam de secta Mahometica fecit, disputatione, super Cap. 13. Apocalypsis. Prima causa est huiusmodi. Habet hæc secta quædam & probabilia, & laudabilia, Deoque grata, ob quæ videtur non sine causa tolerari à DEO. Hæc enim secta maximè odit, & detestatur Idololatriam; prorsus adeo, ut nullas vel Dei, vel Angelorum, vel Sanctorum hominum imagines, non solum colat, sed nullo etiam in loco depingi patiatur; sicut etiam in veteri testamento, DEUS omnium Imaginum Iudeis venerationem & cultum interdixit. Scelus porro Idololatriæ super alia scelerata, odit & execratur, & punire solet. DEUS. De quo scelere in scriptura loquens DEUS, ait, *Ego DEUS fortis & zelotes*, istis verbis significans, sicut zelus viri de adultorio suæ uxoris est implacabilis, ita DEUS non parcat populo suo Idola colenti, sed gravissimis eum suppliciiis punit. Scelus Idololatriæ per metaphoram vocatur fornicatio hominis à Deo, *Qui elongant se à te, peribunt* (ait David) *perdidisti omnes, qui fornicantur abs te*. Quantum vero quamque impicabilis sit zelus mariti ob adultrium uxoris, ostendit Salomon, his verbis, *Zelus & furor viri, non parcat in die vindicte, neque acquiescet cuiusquam precibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima*.

Prov. 6.

Secunda causa: Ista secta Mahometana Christianos suæ dominationi subiectos ferè non cogit abnegare fidem Christi, sed eos patitur, & fidem & Religionem, & disciplinam Christianæ legis colere, & cernere licet in Christianis, qui sunt in Græcia, & in Asia, & in Syria, & in Ægypto, permittit in terris suis quatuor Patriarchatus; plurimas item Ecclesias & monasteria: permittit Christianos undecunque venire ad terram sanctam, visitare sepulchrum Domini, aliaque sancta loca, quin etiam Christianorum custodiæ ea permittit, sicut habere inibi monasteria & hospitalia, nec legem & Religionem Christianam damnat, secundum Mahometis videlicet sententiam, qui Christianos secundum legem suam salvari posse confessus est. Quod si alicubi, & aliquando aliqui Christianorum ad renunciandum Christo, vel mini, vel promissis quodammodo cogantur, id nec generale est, nec per se fit, sed, ut ita dicam, per accidens; quo scilicet eorum ministerio in rebus bellicis, fidelibus, & tutius possint uti.

Tertia causa est eadem ipsa, propter quam passus est DEUS Philistæos, Ammonitas, Moabitas, Itimæitas, Madianitas, gentes nimirum Hebræis inimicas, atque infestas, vel illis vicinas, vel ipsis etiam immixtas habitare. Primò quidem ob bellicam Hebræorum eruditionem, ut ex assidua cum hostibus decertatione prudentiores & fortiores ad pugnandum in eos fierent. Deinde ut si DEI legem violarent, & ab ipsius cultu ad idololatriam deflaerent, per istas gentes vicinas promptam acciperent à DEO punitionem; præterea id ipsum valebat ad Hebræorum virtutis ac pietatis explorationem, atque probationem: hæc de re in libro *Judicum capite secundo & tertio* ita loquitur Deus, *Ego non delebo gentes, quas dimisit Josue, ut in ipsis experiat Israel, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea. Hæc gentes dereliquit Dominus, ut eraderet in iis Israel, & omnes, qui non noverant bella Chananeorum; & postea discerent filij eorum certare cum hostibus; & habere consuetudinem præliandi*. Ob eandem has ipsas causas passus est DEUS & patitur Mahometanos hostes accerrimos Christianorum iam diu regnare & vigere.

Quarta causa: Hoc ipsum permittit DEUS ad puniendos flagello Turcicarum, & Mahometana-

rum Christianos, Græcos, & Orientales, ob multiplices ipsorum errores circa fidem; & obtingentem eorum superbiam, atque contumaciam adversus Romanos Pontifices, & Ecclesiam Romanam; & ob multiformem perfidiam, variisque proditones, quibus usi sunt adversus Christianos exercitus Occidentales, in recuperatione terræ sanctæ.

Quinta causa: Nostri discordiis atque dissidiis, secta ista & aucta & roborata, & firmata tam diu prævaluit. Arma enim in Turcas & Mahometanos conferenda, in nostros convertimus; gladium bellicum in hostes Christianos; populi distingendum, ac vibrandum in nostra ipsa viscera imprimimus. Hæc favor, hæc dolus, sed meliorem quælo in posterum DEUS Christianis Principibus det mentem. Quantum valeret & posset adversus Turcas, concordēs Principes Christiani satis ostendit sacrum illud belli adversus Turcas factus ante annos triginta quatuor inter summum Pontificem *Pium V.* & Catholicum Regem *Philippum II.* & clarissimam Venetorum Rempublicam factum.

Sexta causa: Habet hæc secta & alia complura, & tria præcipue, vulgò admodum probabilia. Primo nihil præcipit & iradidit credendum hominibus, quod sit supra sensum, aut certè supra captum humanæ rationis: ut propterea dediti sensibus homines, vel sola rationis regula metientes quæ credenda sunt, ab ea lege recipienda propter difficultatem intelligendi eam, minimè retardentur. Deinde est ista lex, & secta valde carnalis, plurimum indulgens voluptatibus, & rerum terrenarum cupiditatibus, super omnia verò libidini, dominandi, & imperandi, quocunque modo id consequi possit; hæc autem præcipuissimè sunt mortales, eaque flagrantissimè concupiscunt atque consecantur. Post, emò ista lex & secta non per efficaciam prædicationis, nec per mirabilitatem signorum & prodigiorum persuasa est hominibus; sed invecata & intus est per vim bellicam & terrores bellicos, & tyrannicam violentiam; quibus rebus plurimas gentes, & provincias, vel imbelles, vel tunc incertes, ac prædiis bellicis destitutas, invadens, facile dominatum earum obtinuit, atque in his diu prævalere potuit.

Septima causa: Hæc secta ex aliis pluribus sectis mixtè confusæque collecta est: quia ex omni secta habet nonnulla: habet etiam unde, & cur aliarum sectarum cultoribus placere queat.

Octava causa: Hæc secta tam diu conservatur & perpetuatur ob imperii Turcici potentiam, valde stabilem & firmam ac durabilem. Est quidem Turcicum imperium planè tyrannicum; quia in eo Princeps proprium omnino bonum spectat, nullo autem modo bona curat subditorum: deinde quia subditos tractat, ut servos & mancipia, quantum ad honores & possessiones bonorum temporalium: tum quia gravissimis de causis quotlibet, etiam optimè meritis & bonis & vita spoliat. Hoc tamen tyrannicum imperium tam diu conservatur hæc ob causas.

Primò quidem terrore potentæ bellicæ; habet enim amplissimum & validissimum equitatum, peditarum verò ex Asiaticis, & Europæis tantum, ut vel ipsa multitudine etiam mortuorum hostes obruat: sed maximum ejus robur est in pluribus fortissimorum & fidelissimorum Genizzarorum legionibus. Deinde ne vel Turcæ ipsi, vel Christiani eis subiecti, nec, ut vocant, *Renegati*, qui tenent arma, & res bellicas tractant, rebeliare adversus Imperatorem queant; quatuor diligenter

servat,

feruat, quæ secundum Aristotem in politicis ad tuendam, diuque conservandam tyrannidem plurimum conducunt. Tene enim subditos profus subiectos, & viles, & item pauperes, & inermes, & in vicem diffidentes: habet plurimos exploratores & insidiatores, quibus magna proposita sunt præmia; & sufficit quælibet suspicio, aut etiam umbra dubitationis de quocunque, quin etiam vel minima calumnia valet ad perdendum hominera. Super omnia corat, ne imperio suo subditi, præcipue verò quorum in bellicis functionibus utitur opera, & ministerio, ab illius externæ gentis, vel Principis patrocinio vel gratia ullo modo pendeant.

CAPVT V.

Causæ, cur tanta hominum multitudo sectam Mahometicam amplectantur.

Cum autem fides Christiana, ut jam supra ostendimus, tot excellentis & nobilitatis prerogativis super omnes leges & sectas alias ordinata sit, atque virtutum floribus tota plena, uivertis mirum in modum emineat; sectaque Mahometi, sive Saracenorum erroribus, & spurcissimis perfusa sit, mirum fortasse aliquibus videbitur, & questione dignum, Cur ad prædictam Mahometi sectam, tanta hominum multitudo, & populorum diversitas confluxerit, maxime cum ratio naturalis hominis, ut ait Philosophus primo Ethic. semper ad optima inclinetur. Huic dubitationi primo respondeat Richardus, in *Confutatione legis Mahometicæ cap. 10. his ve. bis:*

Notandum autem, quatuor esse partes eorum, qui retinent errorem Mahometi. Prima eorum, qui ingressi sunt Saracensium per ensem: quos etiam nunc suum errorem cognoscentes respiciunt utique, nisi cum propter enses timerent. Alia pars eorum est, qui decepti sunt à Diabolo credentes vera esse mandata Tertia pars est eorum, qui nolunt discedere ab errore majorum suarum: sed auunt detinere ea, quæ eorum Patris detinebant, Mahometi sectam, tanquam minus malam, sine dubio elegerunt. Quarta pars eorum, qui propter remissionem vitæ, & multorum multitudinem, & alia remissibilia potius in hu immunditiam, quam æternitatem futuri seculi amaverunt, & cum his concordēs sunt, qui apud eos Sapientiores appellantur.

Et qui literarum peritiam habent, non credunt legem illorum esse veram, vel bonam simpliciter: sed vehementer voluptatum excusat: iudicium rationis prout dicit Sapiens. Sicut & multi literarum expertes non seruant Evangelij legem, etsi credant bonam & veram esse, potius imitantur viam Alcorani, quamvis credant in veritate illum errasse.

Et hujus rei signum in utrisque est, transmutantur enim quidam Saraceni in Christianos, & Christiani quidam sunt Saraceni. Christianus quidem nunquam in morte fiet Saracenus, sed in vita: Saracenus autem potius in morte fit Christianus, quam in vita: Vtque igitur horum potius eligit Christianus mori, quam Saracenus, nisi aliquo modo prædicta vi abstrahatur. Hæc Richardus.

Quate cum in hac secta, alii teneantur errore quodam tradito per maiores, & ignorantia meliorum, alii metu, alii cupiditate opum, alii illectamentis voluptatum. (Sunt enim omnia, quæ ille præcepit & iurmodi, ut homines nec penes legem possint ab eis averti, ac eos ceteri,) ut mirandum non sit crassos illos ac rudes ad id quod suadet libido se adiunxisse. Et quemadmodum Im-

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

perium armis atque vi retinetur, ita etiam secta. Quod prævidens Mahometus legislator, dixisse fertur, tam diu legem suam duraturam, quam diu victoria suorum. Scilicet conscius erat sibi, non in recti persuasionem illam esse sitam, sed in violentia. Idcirco qualem ferre legem perpendens, quatuor illam vallis sepivit, ne aditus pateret ad illam subvertendam. Primò, quod jubet eos interfici, qui Alcorano contradicerent. Deinde, quod vetat cum hominibus diversæ sectæ disputatione congedi. Tertio, ne credant cuiquam nisi Agareno. Quarto, ut se regent se profum ab aliis, & dicant: Mihi lex mea tibi tua: vos ab eo quod ipse operor estis liberi, ego autem ab eo quod vos operamini. Quibus munitis tuta erit cuiuslibet securæ, aut lenonis, aut Tyranni institutio.

Cardinalis vero Tutrecemata latius propositæ satisfaciendæ difficultati, Ad hanc, inquit, quæstionem faciliter responderet, si considerentur astutia, & via, quibus usus est Mahometus, ad introducendam sectam suam, & quibus posset etiam suam tegeere, & Christianæ fidei veritatem in opinione stultorum, & insipientium hominum depravare: de quibus, quia plura superius percurramus, pauca subjungemus. Fuerunt autem quinque viæ, sive astutia Mahometi, quæ sunt contrariæ viis, quibus fides Catholica stabilitatem suscipit; de quibus S. Thom. 1. contra Gent. cap. 6. loquitur.

Prima est, quod carnalium voluptatum promissionibus, ad quarum desiderium carnalis concupiscentia instigat, populos allexit; promisit enim hominibus legem suam suscipientibus, legem carnalem, & voluptatibus plenam, qualem sibi præparari optabat; ibi carniam, & omnium fructuum usum, ibi lactis, vini, & mellis rivulos, & aquarum splendentium cursum, ibi pulcherrimarum mulierum & virginum amplexus, & luxus, quibus summa voluptas ejus describitur; quæ omnia obedientibus sibi promittit. Unde non mirum, si carnalis & bestialis populus, secutus est illum. Fides vero Christiana è converso intravit; non enim carnalia promittit, non voluptatem carnalis, sed facilitatem, qualem ipsi Angelici Spiritus habent, quæ ineffabilis est, & incomprehensibilis, quemadmodum supra prosequuti sumus.

Secunda via, qua Mahometus usus est, ad allucendum populos ad sectam suam, quod præcepta dedit promissi conformia, carnali voluptati habenas relaxans, quibus facile carnales homines obediunt. Ut enim Tullius narrat, bene dixisse Platonem, *Voluptatem escam esse malorum, qua capiuntur homines, ut pisces banno: & Virgil. in Buccol. Trahit sua quemque voluptas.* Hac ratione, ut dicit Lactantius, Epicureorum disciplina multo celebrior semper fuit, quam cæterorum; non quia veri aliquid affert, sed quia multos ad populare nomen voluptatis invitat, dicens voluptatem esse maximum bonum, Non sic autem lex Christiana procellit, in qua voluptates carnis maxime prohibentur, & omnia, quæ in mundo sunt contemni docentur; quæ ferè à tota multitudine hominum appetuntur, ut sunt libidines, delectationes golæ, & honores mundani, quibus animi mortalium maxime afficiuntur, ut dictum est. Unde 1. Joan. 2. *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt; si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo; quoniam omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ;* quibus exhortationibus animos mortalium assentire maximum miraculum est, & manifestum divinæ inspirationis opus; ut contemptis visibilibus sola invisibilia capiant.

D d

Tertia

Tertia via, qua Mahometus processit, fuit, quod documēta veritatis non attulit, nisi quæ de facili à quovis mediocriter sapiente, naturali ingenio agnosci possint; quin potius vera, quæ docuit fabulis, & falsissimis doctrinis miscuit, ut quod DEUS sit unus, sitque Creator omnium rerum, & quod ei timor & honor exhibendus sit. At quod pietatis opera exercenda sint, quilibet etiam parum doctus intelligit esse faciendā, & quæ etiam antequam Mahometus illa scriberet, in Evangelio plenius continentur. Lex vero Religionis Christianæ plurima documenta tradit veritatis, divinius hominibus revelatæ, quæ excedunt totius humani intellectus virtutem, & facultatem; ut est Trinitas personarum, in unitate essentiae Divinæ, generationis arcæum, Divinæ incarnationis mysterium, & Eucharistiæ ineffabile Sacramentum, & similia, quæ omnia superant omnem creatum intellectum; de quibus *Eccl. 1. 3.* dicitur: *Multa supra sensum hominis ostensa sunt tibi,* & Prophetæ in *Psal. 118.* *Considerabo mirabilia de lege tua.* Item, *Mirabilia facta est scientia tua ex me confertata est, & non potero ad eam.* Id est, ex me, attingere. & *Apost. 1. Corinth. 2.* *Quæ sunt Dei, nemo novit, nisi Spiritus Dei; nobis autem revelavit per Spiritum sanctum.*

Eccl. 1. 3.

Psal. 118.

1. Cor. 2.

Quarta via, qua Mahometus in propagatione suæ legis usus est, sicut in *precedenti* diximus, fuit tyrannica violentia & potentia armorum. Non enim signa adhibuit supernaturaliter data, quibus solis divinæ inspirationis conveniens testimonium adhibetur, dum operatio visibilis, quæ non potest esse nisi Divina, ostendit Doctorem veritate invisibiliter inspiratum. Ubi notandum, quod non aliqui Sapientes in rebus Divinis excitati & humanis, à principio crediderunt ei; sed homines bestiales in desertis errantes, omnis doctrinæ Divinæ prorsus ignari, per quorum multitudinem, alios armorum violentia in suam legem coëgit.

Illustrius vero Christiana Religio, non sic armorum potentia introducta est, ut in *precedenti* cap. dictum: quia DEO non placent violenta obsequia; sed mitis prodigiis, & operibus visibilibus, quæ totius naturæ superant virtutem & facultatem, videlicet mirabili curatione languorum, mortuorum resurrectione, celestium corporum mirabili mutatione; & quod mirabilis est, humanarum mentium inspiratione; ut Idiote & simplices, dono Spiritus sancti repleti, summam sapientiam, & facultatem in instanti consequerentur. Unde soli Christiani prædicationibus, martyrio, & miraculis, non vi aliqua temporali, omnium nationum gentibus Christi fidem suaserunt, quod Prophetæ ita Spiritu prævidens ait: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Unde *Lactantius* dicit: *Denique nulla gens tam inhumana est, nulla Religio tam remota, cui aut possessio Christi, aut sublimitas Majestatis ignota sit.*

Psal. 118.

Quinta via, qua Mahometus in dilatatione legis suæ usus est; fuit, quia nulla Divina oracula præcedentium Prophetarum, ei testimonium perhibent, quin potius, quasi omnia veteris & novi testamenti documenta, fabulosa narratione depravavit, ut patet ejus Alcoranum insipientibus, & astuto consilio liberos veteris, & novi testamenti suis sequacibus non reliquit legendos, ne per eos falsitatis arguerentur: E converso vero, quia fides Christiana ex lege veteri, & Prophetarum oraculis veritatis suæ habet clarissima testimonia, Christus mandat scrutari scripturas, dicens Joan.

5. Scrutimini scripturas: illa sunt, quæ testimonium perhibent de me.

Ex quibus satisfactum esse creditur quæstioni, qua quærebatur, Quare tanta populorum multitudo sectæ Mahometi erroribus & ferocibus plenæ adhæret? Nec de hoc debent multum homines admirari, qui in nobilissima Christiana Religione militant; quoniam, ut Scriptura sancta testatur, *stultorum infinitus est numerus,* *Eccl. 1. & Matth. 20.* dicitur, *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Unde etiam major est vilium rerum, quam pretiosarum multitudo, ut ferri, plumbi, quam argenti, & auri, & pauciores pretiosi lapides, quam non pretiosi. Hæc Turcremata.

Eccl. 1.

Matth. 20.

C A P V T VI.

Felicitate & victoriis Mahometanorum non probari, eorum legem esse à Deo.

CUR in fide Christi (objiciunt Mahometici) toto orbe propagata, passus est DEUS innumeros populos Mahometi opere ab imperio Christi seduci, & ad suam legem compelli, Mahometique dominationem indes felicitate augeri: si igitur Christus est DEUS, illicque Mahometus adversus, cur se à Mahometo superari passus est? Vera igitur, inquit Saraceni, fides nostra est, vestra autem falsa: hoc igitur potissimum argumento adversus Christianos se defendunt, quo etiam multi ex Christianis ignari ita obvolvuntur, ut quid respondeant prorsus ignorent.

Michael de Medina *lib. 1. de rell. in Deum fide* affect aliquas rationes, quibus præmuniri possint, qui forte videntes Mahometanorum prosperitatem, nutarent in fide; nimirum, inquit, familiarè esse infidelibus, ut in præsegni vita felicitate aliqua fruantur, vel quod bona quædam moralia faciant, quæ divinam Magnificentiam quodammodo remunerare non dedecet, ut de Romanorum felicitate docuit Augustinus. Aut quod magis credendum est, ad probandos fideles. De quo etiam argumento optimè ante Medinam egit *Savanarola lib. 4. cap. 7. de triumpho Crucis.*

Elegantissimè vero inter alias PIUS II, in *Epistola* Morbisano Turcarum Principi missa, propè finem proposuit satisfacit dubitationi, simulque errorem, sive astutiam Mahometi rejicit, ac detegit, præcipientis Saracenis, ne de Alcorano disputationem admittant: præmissa igitur aliquorum legis Mahometicæ errorum confutatione, sic ait: *Cognoscis jam, nisi fallimur, veritatem, & majestatem nostræ legis, nec utilitatem ignoras: incipisque de tua diffidere, & ardes desiderio disputandi, velleque latius cuncta discurre; sed obstat legifer tuus, & inquirere verum prohibet, & interminatur, & clamat: Non est mea lex, quæ disputationi subjiçienda sit, cave ne quid loquaris: arma sunt in manu mea: dum nihil credis, multum imperii adeptus es. Qui non audiunt meam vocem, gladio conterendi sunt, enis meæ legis dignitatem tueur. In Arabia ortus ejus fuit ex patre principio, quantum creverit, vides. Egyptum adjeçi meæ legi, & Syriam, & Mesopotamiam, & Libyam, & Indiam, & Mauritaniam, & partem Hispaniæ, & divitem Asiam, & doctam Græciam, & fortem Thraciam, & nobilem Macedoniam, sunt, & aliæ quamplurimæ Regionis sub Imperio meæ legis, quæ armis, non verbis quæsitæ sunt. Muliebri est verba refulare,*

fellere, viri ferro decertant. Si non fuisset vera mea lex, non dedissent superi Imperio nostro, nec non Dominationi nostræ tantos successus, atque prosperitates. Aniam nos Deus, & legis odorem sentiens, gratulatur, & sternit iter victoris nostris. Sed audi quam inanis est timor: *Omnia qui malum faciunt* (inquit in Evangelio veritas) *odit lucem*. Fures nocte domos perfodiunt, & in obscuro adulteri latitant, non adhibent testes, qui peccant, nolunt deprehendi mendaces. Cum his sentit tuus legifer.

Veretur ne disputando suæ legis vanitates innotescant, veretur ne pudenda sua detegantur. Prohibet disceptari verbis: armis defendi suam legem jubet, nec alium Judicem quam ferrum deposcit: multumque g'oriatur de suæ legis incremento. Diximus cur creverit, plebes voluptas allexit: neque inficiamur multas tuæ gentis victorias partas, & ingentia confecta bella. Tuæ victoriæ nihil habent miraculi, ad quas nunquam, nisi grandi prerogativa tuorum ventum est. Sed quid agimus? non his argumentationibus stat recta fides, Vici, fidi hostes, Imperium teneo. Si sic licet arguere, vera fuit sub Alexandro Magno, tot victoris illustrato, & sub ejus successibus religio, qui & in Græcia, & in Asia, & in Syria, & in Ægypto, & Libya, & in Perside, & in Scythia, & in Indis regnare, imperio per arma quæsitio. Vera etiam Romanorum fides usque ad priorem Constantinam, qui o: bem tibi ferro subjecerunt, & omnes domos quas adire re gentes. Scimus tamen & Alexandrum, & ejus hæredes, & Romanos, & qui sub eis erant, Judæis exceptis, Idola coluisse, alii Jovem, alii Martem, alii Mercurium, alii Solem, & Lunam, & alii sidera. Multi etiam, ut Ægypti, animalia bruta colebant. *Quis nescit* (inquit unus ex Poëtis) *Vulsi Bubynice, qualis domens Ægyptus portensa colat? Crocodilon adorat*. Et quod stultius fuit, & allium, & porcos, & cepe inter numina posuerunt. Præclara tamen Ægyptiorum victoriæ memorantur, licet de Onide proditum est, qui victum peragravit orbem. Ego & Deos Ægyptiorum recipimus, & veram eorum Religionem fatebitur, quia vicerunt? Non sic ratio suadet, neque sic Judæi sentiunt, qui victi ab Assyriis, & ab Antiocho, & à Romanis, & in servituti ducti, non tamen victorum leges, de diis acceperunt, sed victi, & angariati, & mille modis oppressi in sua lege manentur.

Nec nos Christiani cum prælio superamur, aut aliis calamitatibus affligimur, legem nostram, aut relinquimus, aut accalamus: sed arbitramur piam DEUM nos tanquam filios, propter peccata, quæ committimus, verberare, quia non paremus Evangelio, non servamus legem nostram, neque manemus in traditione sanctorum Patrum, sed victi fragilitate aberramus, & labimur, ut homines. Ipse vero lapsos corrigit, & plagis multis nostras iniquitates emendat. Cognoscimus errata nostra, & considerantes quæ fecimus, minorem esse potamus, quam delictum non ignoramus. Si cadimus in bello, si amittimus Regnum, si iugo servitutis opprimimur, dicimus cum Daniele Propheta, *Danieli 2. Deum esse in celo, qui revelat mysteria, novat tempora, & transferit regna, ut universi cognoscant, quod dominatur in excelsis in Regno hominum: & cui voluerit dabit illud*.

Novimus DEUM & Judæos, & Christianos posse cum vici, & voluisse aliquando, alterius

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

sectæ hominibus subicere. propter offensas populi, qui cum ad iracundiam provocavit: sed con versi ad DEUM non desperamus misericordiam consequi. Quamvis enim *irascitur Deus* (ut inquit Propheta) *non tamen obliviscitur misereri*. Pius est, & benignus, nec deserit clamantes ad se. Absit autem, ut propter victoriam, meliorem esse credamus Religionem vincendum. Sic enim fatendum esset, omnes, qui vicerunt Hebræos melius de Deo sensisse, quam ipsi victi, quod neque tu diceret, neque tuus legifer, qui defensionem suæ traditionis in armis collocat, & omne genus ratiocinationis effugit, maximum iniquitatis indicium.

Non sic Beatus PETRUS, qui donatus à Christo Domino, cælestis Regni clavibus, & Pastor constitutus gregis Christiani, paratum se, ait, rationem omnibus reddere, de ea, quæ erat in eo, fide, nec aliter suos auditores edocuit. E. beatus Laurentius Martyr, *mea nox* (inquit) *obscurum non habet, sed omnia in luce clarescunt*. & in Evangelio *Luc. 11*. Non probat Dominus eam, qui lucernam accendit, & sub modio ponit; sed super candelabrum eam esse vult, ut luceat omnibus, qui sunt in domo: & prædicari verba sua super tecta jubet, & de se ipso dixit: *Math. 10. Ego palam locutus sum mundo*. Deceptores, & Pseudopropheta in angulis prædicant, & volunt occulta esse, quæ dicunt, aut juramenta taciturnitatis exigunt, sicut Romæ accidit in his, qui bacchanalia celebrant. In occulto enim Deo suo sacrificantes, nullam flagitium libidinis omittebant.

Quod si alia non essent contra tuam legem indicia, hoc unum sufficere potuit, quia prohibuit ejus sacrorum in disputationem venire. Sciebat non æqua esse, neque vera, quæ tradiderat: videbat vererem, & novam legem contra se stare, intuebatur Philosophorum acutissimas rationes sibi adversas esse; nec speravit in cæta hominum, aut in scholis virorum excellentium sua deliramenta posse defendi. Animadvertit homo sagax, & ingeniosus in malo; gentiles, qui Deos colebant, damnatos esse, & jam propemodum exterminatos, nec Judæis locum esse, quorum lex translata esset, cum Sacerdotio ad Christianos. Cumque statuisset novam legem, idemque sibi nomen daret, speravit, quod modo evenit, iratum DEUM Christianis, qui suæ legis mandata transgrediebantur, adversus transgressores, victoriam concessurum: atque idcirco suæ legis defensionem in armis collocavit, quam alioquin hominibus gratam, propter licentiam voluptatum, non ambigebat.

Diaboli hoc fuit inventum. Antiquus hanc viam suæ nequitiæ serpens excogitavit, qui cum vidisset sese procul ejici, & Christiana Religione auferente, idola deseri, nec amplius Deorum multitudini locum esse, sed unum tantum DEUM adorari cum Patre & Spiritu sancto JESUM Christum, Heraclio imperante, Mahometis spiritum excitavit, eumque sibi ministrum elegit, hominem prius Idololatram, fortuna pauperem, mente superbum, natione Arabem, qui consilio quorundam usus Judæorum, & Christianorum perveriorum, inter quos fuit Sergius spiritu ambitionis inflatus, legem veterem edidit, ex veteri, & nova conflata, multis inepit extrinsecus adjectis: legem diximus, quia legem vocat; nos blasphemiam rectius appellamus.

Hactenus PIUS Pontifex.

D d 2

TERTIA

TERTIA PARS.

CAPVT I.

De ratione agendi & iuvandi Saracenos.

MAhometus cupiens legem suam hominibus persuadere, eamque per uniuersum orbem propagare, hac usus est astutia, ut sæpè jam diximus, ut ea in sua lege præciperet & commendaret, quæ grata essent auditoribus, & maxime plebibus, quæ iuuentis similes existerent, nec deceptus est in hac parte: Placuit enim nova lex, & breui tempore ita coaluit, ut in multis populis, gentibus, ac linguis reciperetur, cuius fundamenta in voluptate iacta fuerunt. Verum sicut agricola non imprudens, postquam vineam plantauit, fossam circumducit, & sepem, ne destruat a feris; ita & Mahometus suam legem conseruare, ac munire statuit. Animaduertit, homo sagax duobus modis suum dogma conuelli posse atque confundi, auctoritate scilicet & ratione. Atque aduersus hæc duo, quæ poterant inueniri remedia non neglexit. Auctoritati opposuit, quod paulo ante retulimus, antiquam scilicet & novam legem depravatam esse, nec quicquam veritate, nisi quod Alcoranus haberet. Rationi arma objecit, iubens ne quispiam de sua lege disputaret, neve rationem quæretet: & cum, qui contra niteretur ferro vindicandum esse, atque simili vallo suam legem callidas veterator communiuit.

Quare cum neque auctoritate, neque ratione contra Turcas, siue Saracenos agere possimus, difficilium omnibus nationibus iuvantur, cum omnino videatur aditus reclusus, ut rationes audiant, erroresque suos agnoscant; adhibita enim rebus luce, facile est quid quæque res, & cuiusmodi sit manifestare: parit enim rationem cognita veritas, & veritatem confirmat adhibita ratio. Quare non mirum si religio falsa & umbratilis, in qua nihil est solidum, ratione non sinatur attingi, ne sicut vitrum tenuissimum, falsum & inane, leuissimo contactu disrumpatur: quamvis inter hos Persæ (ut ferunt) disputationem de sua secta non refugiant, quare omni adhibita cura, magna cum discretionem, expugnandi sunt muri Mahometis, qui nec ferrei sunt, nec adamantini, nec ex vivo lapide erecti, sed potius ex fragili materia, ac in arena fundati. Aggrediendi sunt leniter, quasi aliò tendendo, & veluti non disputando, inquirendum ac disputandum, quare Mahometus suæ legis discussionem prohibuit, ac ex dictis in superioribus convincendi sunt, id timore veritatis, ne huius luce mendacia detegantur refugisse. Religio enim, quæ firma, quæ solida, quæ vera est, rationes non reformidat: rationis quidem umbra & imago in veram Religionem pugnare quandoque potest ratio vero ipsa, non potest, & illas umbras leui momento lux veræ Religionis dispellet.

Aurea est pietas veræ Religionis, aurea, non deaurata, quo magis clarificatur & detegitur, hoc pulchrior & præstantior existit; puriorem ac nitidiorum illam reddit, bellum quam pax aduersus gentes, aduersum hæreticos, qui scoria & rubigine conabantur veritatem sinceræ Religionis obducere, puritatem enim excellentiæ suæ magis

ostendit, quo est acrius agitata & concussa. Non est ergo metuendum, ne vera Religio detrahitur velamentis, fœditatem ullam oculis conuentium ostendat. Metus est hoc aliæ Religiones falsæ, atque umbratiles, in quibus nihil est solidi, ideoque attingi sese non sinunt.

Præterea incorruptionem sacrarum literarum oportebit in primis ostendere, ex his quæ supra latius comprobauimus, Mahometique in hac parte calumniam apertam detegere, eosque teneri Scripturas admittere: sed quia in hoc forsitan frustraneus labor adhiberetur, confugiendum erit contra Saracenos ad naturales rationes, ut D. Thom. monuit libro 1. cap. 2. contra Gentes, Et si quamplurimi inueniantur, qui rationibus ac disputationibus consentiant.

Quod si nec rationibus præberent auditum; adiuuandi erunt assiduis precibus, ac integritate vitæ exemplo. Multi enim ex Turcis, maxime, qui metu tantum, ac ob carnis illecebras Christo renunciarunt, dociliores sunt aliis. Cum enim reclamantem sentiunt conscientiam, ratione aliqua cuperent avitam Religionem iterum amplecti. Reliqui autem Turcæ ipso naturali lumine ducti, ac Christum blasphemari non permittere, diuitias & pulchritudinem Christianæ legis eo magis admirantur, quo magis aliquis vitæ probitate, plusquam argumentis, auctoritatem sibi apud eos conciliauerit. Probitas enim ac temperantia, quarum virtutum rectissima norma est nostra Religio, præcipua ratio est, atque per effectiva (quod alibi quoque diximus) ad persuadendum. Quam obrem id altissime illis, qui aderint Turcas, & Gentes infixum cordi esse debet, quod Apostolus Petrus dispersis in Oriente fratribus scribebat dicens: *Charissimi obsecro vos tanquam advenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militiant aduersus animam, conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detrahant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent DEUM in diu visitationibus. Ac postea penultimo ejusdem Epistolæ Capite. In quo (ait) admirantur non concurrentibus vobis, in eandem Luxuria confusionem, blasphemantes, qui reddent rationem ei; qui paratus est iudicare vivos, & mortuos. Hoc igitur virtutis fundamento nixi, si aliud non consequeremur, quam ut peccati fœditatem agnoscerent, atque ab ea sensim secedere aliquatenus attentarent; ac propterea minus peccatorum committerent, certe diuinæ pietati gratissimum esset.*

Deinde pro iuvandis Turcis observandum est, quod Richardus docuit, nempe quod Saraceni valde curiosi sunt audire aliquid de nostra fide, & maxime de diuina Trinitate, & incarnatione, non tamen volunt his credere, neque possunt hæc intelligere. Et quia superant rationem, & humanum excedunt intellectum, illa nec credere volunt, nec intelligere possunt. Dicitur enim in Isaia c. 6. *Si non credideris, non intelliges.* Unde non oportet his statim à principio diuina proponere, neque ante porcos margaritas spargere: sed conandum in primis vanam legem illis dederere. Non enim oportet virtutes inferere, nisi prius passionibus radicibus evellantur. Oportetque & in omnibus brevem viam eligere. Facilius autem est il-

lorum

lorum fidem aliam ostendere, quam nostram veram demonstrare, Fides enim cum eorum sit, quæ non aspiciunt, donum est DEI.

Linguae Arabicæ necessitas ad Sarracenos juvandos.

§. I.

Extant (ut Anton. Possevinus lib. 9. sua bibliotheca c. 9. docet) Epistolæ Nicolai Clenardi, inter quas una Jacobo Latino facta ubi scripsit, anno 1541. cum Fesæ esset in Africa, quò ad Arabicam linguam addiscendam traiecerat, & ubi novennium ideo impenderat, eo nimirum consilio, ut, quemadmodum adversus Hæreticos à pluribus Latinè scribebatur, sic ipse contra Mahometanos styli Arabicum stringeret. Id quod fieri non posse iudicavit, nisi illorum dogmata penitus cognita habuisset, nec tantum hauriret, quod à Latinis de genere illa traditum fuerat. Nam præter Alcoranum habent libros Sunna adeo ridiculos, ut ipsi sese possint conturare, nisi miseris esset persuasum, Mahometum fuisse Prophetam veracem. Hos autem Sunna libros, cum se conquisitorum Clenardus pollicitus esset, & adversus eos Arabicè scripturum; (etenim contra Mahometum, inquit, Latinè scribere, quid pertinet ad tot nationes Orbis, quæ solam linguam norunt Arabicam?) nescitur tamen, an unquam id præstiterit. Nusquam vero sic fervebat Alcoranus ut Fesæ: Tunc quidem vigeant omnes cæteræ disciplinæ Turcicæ; at Fesæ post Grammaticam, torierant in Alcorano & suis Doctoribus Scholasticis. Scholastici dicuntur, qui de eorum cæremoniis agunt, de Lustratione, Oratione, Matrimonio, & aliis ejusmodi, quæ unum periti nominantur *Assachy*, hoc est, sapientes. Porro Dialecticam, Rhetoricam, & alias artes aliquas vix pauci attingunt.

Est autem apud eos hic mos; statim à primis annis ad verbum ediscunt Alcoranum, & memoriæ mandant, quem non intelligunt, nec tamen ullis in Scholis hic Codex apparet: sed ludimagister è memoria deprimat pensam, & in tabula lignea delineat; id puer reponit in animo, & post tridie alterum scribitur pensam, donec anni, aut biennii spatium totum ediscat Alcoranum. Multo plures reperias, qui teneant sic Alcoranum, quam qui ipsam habent domi Codicem. Quare difficillimum est itreperere mendas in Alcorano. Post hunc ad verbum ediscunt libellum qui dicitur, *Cæremoniarum Turcicarum*, nec tamen eis aliquid exponitur, nisi quod assequuntur commercio sermonis vernaculi, qui licet multum distet ab ea oratione, quæ conspicitur in libris, aperit tamen aditum ad intelligenda, percipiendaque pleraque vocabula. Hinc jam pergunt ad Grammaticam, estque apud eos receptus auctor, *Ibn Melic*, qui chiliade versuum, id est, mille distichis eam est complexus universam. Hanc vero Chiliadem difficile admodum è tabulis suis memoriæ mandant, ut quotidie pensum reddant præceptoris, domi interim lectitantes Glossemata; nam in Scholis nullus comparet liber. In hac autem Grammatica ferè vei santur biennio, sive etiam quidam quadriennio. Porro auctoritates citantur à Grammaticis penè omnes ex Alcorano, unde fructum memoriæ capiunt. Citantur item crebro Poætæ, quibus Arabes abundant. Verum ita hæc Poætica discipulus intelligit, ut carmen Ennianum Thomista, qui post Alexandræm, & Petrum Hispanum

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

statim læctitat Scholasticos. Quare paucos reperias, qui eleganter, ac purè loquantur. Nam eisdem Alcoranistæ sint, isque liber stylo sit elegantissimo scriptus, contenti sunt tamen memoria, & magis suæ falsæ Religionis gratia discunt Alcoranum, quam ut eum curent intelligere. Siquidem dogmata sua jam ex aliis libellis norunt, ut Ethica novit Thomista, qui tamen non legerit Aristotelem; adeo universus orbis consentit, ut rerum magis, quam verborum cognitio appetatur.

Extant ergo apud Arabes Poætæ quamplurimè, quos tamen pauci læctitant: dum enim in artium scriptoribus utuntur vocibus iis, quæ passim non sunt obvix, & velut ad aliud sæculum, & priscum ab istis pertinentes putantur. Scholæ sunt in ipsis templis, ad quas non licet adire Christiano, neque Judæo; Tabernæ librarix non habentur Fesæ, quamvis tam multi sint literarum studiosi. Cæterum die veneris singulis hebdomadis, peracta oratione, apud summam (quod nominant) templum, est librorum auctio: illic conveniunt quotquot emperant, seu venditoriunt. Prodeunt autem ferè Codices vetusti, pauci admodum, quod ab hinc annis ducentis refixit amanuentium industria, & in desidiam sint lapsi Fesenses, estque hæc mers cara, quæ tamen ab omnibus magno pretio rapitur. Quod si quis sit liber justæ magnitudinis, non eum reperies venalem, nisi per fragmenta; ac forte totius vitæ cursu non consequeris; aut Zemachium aut alios Commentatores Alcorani, sed nunc caput, nunc dimidiatum, nunc manus mutilas ipsius libri in foro videbis, ut læpius idem cogaris emere, si totum postales, idque vix post multos annos. Præla ignorant. In hunc auctiois locum, Christianis aut Judæis licet intrare, una tantum lege, nempe ut obruti faxis pereant, tam religiose suos Codices invident à Religione Mahometi alienis.

Multa & alia conspiciuntur inter Mahometistas, quæ præferunt aliquod virtutis specimen, quo Satanas nefariam sectam tegat: nimirum, ut non multum solliciti sint de castitate, nec duris calibus frangi videantur, ita ut in blasphemias erumpant, sed potius illud pronuntient, *Laudetur Deus*. Quo magis dolenda est earum Naionum jactura, quod homines hujusmodi, tam scriptibus opinioibus à Christo sint abstracti, non aliam ob causam, quàm quod credant Mahometum fuisse verum Prophetam, qui ut in Alcorano Trinitatem negat, sic penitus tollit nostræ Religionis fundamentum.

C A P V T II.

Sequitur praxis Sarracenos juvandi.

PIUS II. Pontifex summus, & alias vir doctissimus, zeloque Religionis flagrantissimus, in Epistola ad Morissanum Turcarum Principem, præmissis aliis, eum in fide instruere, præcipue errores Mahometi confutando nititur: & quamvis non mimus breviter quam eleganter Alcorani rejiciat commentitias nugas, & errores, nos tamen tantum de uno, aut altero, in quibus est ferè totus disputationis Cardo, ex mente ejusdem PII II. dicemus, ut sic nihil non refutatam ex Mahometi lege permaneat. Audiant igitur non solum Turcarum Princeps, sed & omnes Sarraceni PIUM II. Pontificem Maximum, in hæc verba veritatem fidei nostræ comprobantem, Alcoranique fabulas & errores propullantem.

Nemo hominum sapientiam contemnit, nemo

Dd 3

odir,

odit, nemo est, qui noli esse sapiens. Verum primus Sapientie gradus est nolle errare, & verum quam liberrime audire: maxime in his rebus: unde homini est salus, sicut in his rebus: quæ ordinatur ad æternam vitam, sicut in his rebus, quæ ordinatur ad æternam vitam, sicut in his rebus, quæ ordinatur ad æternam vitam. Si non scribimus verum, argue scribentes, & despice tanquam stultos. Sed noli falsam dicere, nisi cognoveris falsum esse. Et narrabimus brevissime ab initio mundi usque ad obitum Salvatoris Christi nostri, legis arcana. Deinde aliqua de tua lege dicemus, eaque conferemus ad invicem, & quantum inter sit ostendemus, conabimurque quantum ex alto dabitur, lucem tibi ostendere, per quam possis ad eam lucem pervenire, quæ illuminat omnem hominem ventientem in hunc mundum.

Cum creasset DEUS in principio cælum & terram, & maria, & lucem, & solem, & lunam, & alia sidera, & plantas, & herbas, & volucres, & pisces, & quadrupedum genus inextinguibile (ut scribitur *Sapientia 2.*) ac reptilia, & alia animalia; postremo Adam creavit, & insufflavit in eum spiraculum vitæ, & posuit eum in paradiso deliciarum, & fecit adiutorium simile sibi Evam, ex costa ejus educam. *Gen. 2.* Et data licentia, qua possent cæterarum plantarum degustare fructus, ut abstinerent à plantario Prudentiæ imperavit. Et ambos cum prævaricati essent, ex paradiso ejecit, atque in eis humanum genus morte damnavit: iussitque laboriosam vitam, & ærumnis plenam ducere.

Ab his propagata Creatura rationalis, cum rursus animo rebellis Divinam Majestatem contemneret, & in vitia quoque prolaberetur, aquarum diluvio delata est. Noë cum Coniuge & sex aliis animalibus, in arca salvatus est, & ab his omnes homines, qui modo sunt, & post diluvium fuerint, originem ducunt. Tres Filii Noë, Cam, Sem, & Japhet, redeuntibus aquis in locum suum humanam gentem reparaverunt, adeo ut traditum sit, prius quam Noë moreretur, quatuor millia hominum exiisse, & filiorum lumbis exivisse, ex quibus etiam iniqui emerferunt, Nemrot Filius Cam, & qui cum eo in contumeliam Domini turrim Babel edificare ceperunt. In ea divisam est labium universæ terræ, & confusione impeditum opus. Secuta est peccatorum pessimam Pentapolitana submersio, & Abraam & tot inventi Religiosi: in semine Abraam benedictæ sunt gentes, & circumcisionis pactum cum eo percussum est.

Fuit enim iustus & placuit DEO in operibus suis, cum filiam Isaac, divino imperio, immolare non detrectasset. Neque Isaac Patris viam deseruit: cui natus est Jacob, qui alio nomine dicitur est Israel, & huic duodecim filii fuerunt, à quibus duodecim tribus emanantur. Is cognito quod Joseph, quem putabat exinctam, magnus & potens esset in Ægypto, cum reliquis filijs ad eum migravit. Multiplicatum est illius Judæorum semen, & in gentem magnam cum crevisset Israelitæ; surrexit Rex alius, qui Joseph & opera ejus ignoraret, gravissimis laboribus oppressi sunt, & contumeliosius innumerabilibus affecti: & miserante Deo, per manus Moysis, & Aaron servitutem effugerunt, & sicco vestigio rubro mari trajecto, per annos quadraginta cibo cælesti vitam in deserto egerunt. Et circa montem Sinai divinam legem, in tabulis lapideis acceperunt: acquisita est terra promissionis, sed non tota in manu Moysi. Post obitum ejus mirabilia fuerunt opera Josue, & aliorum Judicum: inter quos etiam Prophetæ clatterunt viri excellentissimi.

Successerunt inde Reges, & alii Prophetæ, in populo Dei, & non sine cælesti munimine conservata est gens Hebræa: & Prophetæ quidem interpretati legem, salubria tradidit præcepta, virtutem extollescentes, & vitia affluantissimas, & multa per illos scripta sunt divinitus revelata, quæ de futuris novitiis præbuere. Non tamen pauca perpressi sunt adversa Judæi, cum legem Domini contemnerent, & in traditionibus Patrum non permanerent. Ceperunt eos Chaldæi, & in servitutem redegerunt. Et nunc Syri, nunc Arabes, nunc Ægyptii in eos arma verterunt. Multæ fuerunt eorum tribulationes, multæ calamitates, ac miseriæ, sed de omnibus liberavit eos Dominus, cum ad eam clamaverunt, & tota mente redierunt: quia contritum, & humiliatum non despiciet Divina majestas.

Hæc, ut arbitramur, communia tibi nobisque sunt, & in Alcorano Mahometæo magna ex parte continentur. Verax igitur & tuo, & nostro iudicio lex Judæorum, verax Moyses & David, & Salomon & Isaias, & Jeremias & Ezechiel, & Daniel, & veraces omnes Prophetæ Domini: vera Judæorum fides, qui ante Christum in fide permanserunt: mendaces omnes gentes, quæ coluerunt Idola. Notus ante Christum, solus in Judæa DEUS, nihil huc usque contemdimus, Concedis hæc, nisi fallimur, omnia. In his, quæ sequuntur discordia erit. Sed nos in luce ambulamus, neque offendimus ad lapidem pedes nostros: & ne de cætero tu quoque offendas, magnopere cupimus, & ultro ne decipiaris lumen offerimus. Tu creatura Dei es, & ovis ejus, sed erranda extra caulas, in alienis pascuis, procul ab ovili Dominico lætiferum capis cibum, & pestifera aletis herba. Nos boni Pastoris exemplo, qui relictis nonaginta novem ovibus in deserto, unam, quæ aberraverat, secuti sumus, teque quaerimus, & in viam salutis optamus reducere.

Dolemus te virum excellentem nobilitate, moribus illustrem, gestarum rerum gloria clarum, Imperio magno præditum, & pluribus naturæ donibus eminentem, non incedere in viis Domini, non nosse mandata ejus, non esse in lege sua. Compauimus tibi, & tuorum subditorum infelicitatem deploramus, qui tecum pereunt. Nec te credimus libenter errare, cujus naturam bonam esse confidimus. Ignorantia veritatem retinet: tui te parentes, & seipos deceperunt, cum progenitoribus laboris. Sed timenda est scriptura quæ ait, *1. Corinth. 14.* Ignorans ignorabitur. Quod si cæteris in rebus præcipuam curam, exactam diligentiam, summum studium adhibeas, ne quis fallat te, circa Religionem possimum curandum est, ne fallaris; in qua tanto cautiorem te esse oportet, quanto in præcipuo periculo delinquitur. Cæterarum rerum ignorantia hæc quæ sunt temporalia in hoc sæculo adimere potest. Religionem deperdit. Quod ne tibi accidat, si nobis aures & fidem præstiteris, facile adjumento erimus.

Audisti ea, quæ de veteri testamento diximus, nunc de novo agendum est, in quo plurimum discordamus. Audi, quæ subjungimus, sic & tux legis tenebras odio habebis, ut speramus, & nostram legis lucem amabis. Duo in veteri testamento vaticinia reperiuntur, quorum alterum est; *Non auferetur sceptrum de Juda, neque dux de semine ejus, donec veniat, qui mittendus est*; live, ut Chaldæi di-

eunt, *Messias*. Alterum est, quod ait, *Cum venerit sanctus Sanctorum, cessabit unctio vestra*. His vaticiniis prædictum est in adventu Christi, Judæos, & regnum amissuros esse, & Sacerdotium, sicut & factum est. Regnum quod Judæorum fuerat, Iudæi acceperunt. Regnante namque Primo Herode Antipatri Filio, genere Idumæo, & alienigena, Christus ex MARIA Virgine natus est, DEI filius, verus DEUS, & verus homo, qui Sacerdotium Judæorum ad Christianos transfudit; Petro sibi successore delecto, in quem Pontificis maximi potestatem transfudit, neque ulterius apud Judæos pastoralis ovium cura permanit, dicente Domino ad PETRUM, *Pascere oves meas*. Pastor ipse bonus, & Pontifex magnus Christus, Pastores deinceps & Pontifices Christianos, non Judæos esse constituit, quamvis Petrus, & alii plures ex Judæis, non amplius Judæi, suum summum Pontificium acceperunt. Atque in hunc modum Judaica cessavit unctio, & translata est Sacerdotium. Quo factio & lex ipsa translata est, dicente Apostolo: *Quia translato Sacerdotio, necesse est etiam, ut lex translatio fiat*. Hebr. 7. DEUS igitur, qui multitati multique modis olim Patribus in Prophetis locutus fuerat, novissime per Filium suum, quem constituit heredem universorum, per quem fecit & sæcula, allocutus est homines, novam legem edidit, & nova dedit præcepta, quibus servatis vitam mererentur æternam.

Hebr. 7.

In tempore igitur, quod in altissimo individuae Trinitatis consilio, ab æterno fuerat diffinitum, regnante apud Hebræos Herode, imperante apud Romanos Augusto, quiescente mundo, & adventum Domini mirabili & inaudita prioribus sæculis pace honorante, missus est Angelus Gabriel de caelo, qui MARIAM facilem conceptionem & sacratissimum partum annunciaret. Sed ante præcursor natus est Joannes, qui penitentiam prædicaret. Luc. 1. Concepit virgo de Spiritu sancto, ut prædiceret Angelus, & servata dignitate virginis filium simul & Dominum peperit. Natus est Christus Salvator octavo Calendis Januariæ, & in ipsis Calendis circumcisus est, & juxta vocem Angelicam, JESUS appellatus, qui salutem attulit humano generi. Plurimæ de infantia Salvatoris scripta sunt, nec dubium est, quin omnis ejus ætas signis, & miraculis plena fuerit. Sed Ecclésiæ nostræ gravitas, & acre judicium ea tantum recipit, quæ certa sunt, Apocrypha prætermittit.

Luc. 1.

Duodecimus Salvatoris annus memoriam habet quia templum ingressus est, & cum legis Doctoribus disputavit, & aliqua ex parte splendorem suæ Divinitatis ostendit. Sed circa trigésimum annum, fulgor ille plenius emicuit. Tunc enim baptizatus est à Joanne, & Joannem ipse baptizavit, & paterna vox audita est, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Convertit aquam in vinum, & innumerabilibus coruscavit miraculis. Elegit sibi Discipulos, quos vocamus Apostolos, & circumiens Regiones, & mentes hominum, & corpora sanavit ægroantium: & faciens ipse, quæ docebat, toto triennio prædicavit Evangelium. Per Judæam, & vicinas provincias beatissima vox intonuit: quæ vita hominum esse deberet, ostendit excellentissimè, & præcepta tum vetera innovavit, tum nova prioribus multo utiliora instituit: abdita & obscura, quæ erant in veteri lege multa revelavit, & obscuros Prophetarum sensus aperuit, & quæ de se prædicta fuerant, palam exposuit: mysterium sanctæ Trinitatis ostendit, & unitatem in Trinitate monstravit, docens tum Patrem, tum

Filiam, tum Spiritum sanctum divinis honoribus prosequendum, & hos tres unum esse DEUM.

Prædixit non modo mortem suam, verum etiam genus mortis, & quod tertia die resurgeret, & quod ascensurus in caelum, rediturus esset in fine sæculi judicare vivos & mortuos. Comprehensus est, sicut ipse voluit, & traditus Pilato Præsidi, qui eum neci daret. Testes in eum citati sunt, nec est inventa in eo mortis causa; quia peccatura non fecit, nec repertus est dolus in ore ejus. Maximum crimen objecerunt, quia Filium DEI se fecit, & Regem dixit; & propter veritatem occisus est, crucifixus atque sepultus: & juxta verbum suum resurrexit à mortuis: & quadraginta diebus cum Discipulis commoratus, cum eos confirmasset atque corroboraasset, atque in orbem ire jussisset, Evangelium disseminatos tandem videntibus illis, elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum, ascendit ad caelum, & sedet ad dexteram DEI Patris omnipotentis; & inde venturus est judicare vivos & mortuos, & redditurus unicuique secundum opera sua. Interea Spiritus sanctus ab eo missus, omnia suggerit Ecclesiæ, quæ necessaria sunt ad vitam æternam.

Hæc nos Christiani firmiter credimus, hæc est fides nostra, quam cunctis gentibus prædicamus, & impartiri omnibus cupimus. Hæc ab Apostolis, & eorum successoribus per fideles manus immutata, & incorrupta ad nos usque delata sunt. Hæc vos Turcæ & Sarraceni magna ex parte negant: etsi enim Christum ex virgine natum, & sanctum virum, & Dei statum, & Prophetam magnum, & mirabilem operum effectorem, & adhuc viventem confiteantur: DEUM tamen & DEI Filium esse inficiantur, nec sibi, nec sancto Spiritui divinitatem concedunt, & Trinitatem personarum in Divinis respiciunt, & Christi mortem derident, quem translatum, & alium sibi similem loco suo interfecitum arbitrantur, nec ejus adventum in extremo Judicio expectant, & alia non pauca Christianæ legis rejicitis, & plurima creditis, quæ apud nostros risu digna videntur, quæ non dimittimus intacta. Atque nos credimus non solum ex nova lege, sed & veteri invitamur.

Vos Mahometo, & Alcorano ejus fidem tantummodo adhibetis, & hominem mortuum, sine conteste, sine ratione, sine miraculis sequimini: Nos vivo credimus, vivi enim vestro testimonio Christus nos DEO præstatum aures, & signis & rationibus, & factis ducimur testimoniis. Quod si nos audies, monstrabimus breviter nostræ legis splendendam lucem, & tuæ obscuram caliginem detegemus. Sed opus est piis & attentis auribus, quando fidei sublimitas attingitur, & magna DEI panduntur arcana. Sæpe jocos & inanibus fabulis te præsentem adhibuisti, & leviores audisti narrationes, non est cur hæc gravia contemnas, aut ea necesse recuses, ex quibus tua pendet salus. Non est anima nobilis, cui non insit veritatis amor; non est homo, qui nolit salvus fieri.

Audi ergo, qui generosus es, audi quæ te salvare possunt: Quid est inter Christianos, Turcasque controversæ in quo simul contendimus? quæ dissidii causa? Sanè non alius discordiæ fomes est, nisi quia circa divinitatem non eadem sapimus, de Patre, de Filio, de Spiritu sancto contendimus: hoc est præcipuum dissidium, quo sublato facilè omnia componentur. Attingemus hæc, & quæ sit inter nos de Divinitate dissensio, latius exponemus. Nos in Deo tres personas esse dicimus, Patrem, & Fi-

& Filium, & Spiritum sanctum, & in tribus personis unum DEUM confitemur, vos dicitis unum esse Deum creatorem celi & terræ, & omnium, quæ in eis sunt. Nulla est de unitate contentio. Non latent nos verba Moysi, dicentis in exordio legis: *Audis Israël, Dominus DEUS tuus unus est.* Et rursus in lege scriptum est Exod. 29. *Ego sum Dominus DEUS tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, non erant tibi Dii alieni præter me, Et rursus, Ego sum, qui sum. Et, Si quaesierint nomen meum, responde & dic illis, Qui est, misit me ad vos.* Et in Cantico Exod. dicitur: *Dominus omnipotens nomen ejus.* Quæ testimonia unum esse DEUM, unum Dominum manifestè declarant, & unam potestatem, & unam naturam, Nam Deus, natura; Dominus, potestatis est nomen.

Fatemur item quod vos de unitate divinitatis. Hic amicitia est atque concordia, vobis unus DEUS est, & nobis unus. Dicitis principium omnium rerum esse DEUM, nos idem affirmamus. In quo igitur dissentimus? Multæ sunt quæ de DEO aliter Christiani dicunt, aliter Saraceni, seu Turcæ. Vos Deum corporeum dicitis, nos incorporeum. Vos fortuita, quæ hic in terra geruntur, esse arbitramini, nec curare de his Deum, nos gubernare eum, qui creavit omnia, non dubitamus. Vos DEUM Patrem in Divinitate negatis: nos Patrem & Filium cognoscimus. Vos Spiritum sanctum ex Divina Majestate rejectis: nos positum & veneramus. Miramur alia, hæc aggrediamur in quibus plus ponderis est. Nos Christum DEI Filium dicimus, vos negatis. Cur negatis? sanè quia nec uxorem habet DEUS, ex qua filium procreare posset. Quod si uxor ei fuerit, filiosque genuerit, mundus qui unius imperio regitur, in plures divisus Dominos diu stare non posset. In unitate concordia est, quæ servat imperia; in pluralitate discordia est, quæ maxima regna subvertit. Sed qui tam rudis, tam vecors, tam demens Christianus est, qui generare Deum, ex conubio & permixtione arbitretur. Non sumus adeo hebetes Christiani, ut tantum nefas admittamus. Saraceni suaderi hoc possit, qui Deo & corpus, & caput, & manus, & cætera membra concedunt. Nos DEUM spiritum esse asserimus, incorporeum, immortalem, æternum, & incomprehensibilem: qui dum se ipsum intelligit in mente sua, Verbum concipit, quod nos DEI Filium esse dicimus: nec aliud est in DEO, se ipsum nosse atque intelligere, quam DEUM esse. Nihil est enim in DEO nisi DEUS. DEUM autem, cujus est Verbum, nominamus Patrem, & processum ipsius VERBI, generationem Filii esse dicimus.

Nec veritas hæc de Verbo Dei apud Christianos tantum illuxit: Gentiles Philosophi ante Christi adventum, eadem quæ nos asserimus, nonnulli affirmarunt. Siquidem Platonici Philosophi in suis libris aperitissimè dixerunt, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et reliqua ferme omnia comprobant de VERBO DEI, quæ Joannes in Evangelio suo tradit, usque ad incarnationem VERBI, quam ignorarunt, quia nondum natus erat Christus, & alta legis mysteria absconderat DEUS à sapientibus hujus sæculi, quæ revelavit parvulis. Quod igitur Platonici VERBUM DEI nominant, & DEUM esse dicunt, nos Filium vocamus ex Deo genitum, & Deum esse fatemur: nec ruinam mundi ex filii generatione timemus, quando unus dumtaxat filius est. Et Pater & Filius unum sunt,

una potestas, una voluntas, una majestas, nec verbum conceptum ab intellectu concipiente discordat.

Obscura hæc verba videbuntur si vos præsto erant, qui lumen afferant, & aperitissima omnia reddant. Et tu solem hunc corporeum cernis, qui noctem abiens, & diem efficit rediens, hic a se ipso lucis producit radios. Hæc productio generatio quædam est in sole: & radii Solis, filii Solis ejus non inconvenienter vocantur. Quæ similitudo quamvis multifariè est inepta: nam solis plures sæpe vidimus radios, DEO unicuique tantum est Filius: in eo tamen convenit, quia una est Pateris & Filii divinitas atque essentia: quamvis comparatio corporalium rerum nulla satis cum Divinis quadrare potest. Sed accipe testimonia, & qui ratione non capis, cede auctoritati. Verus testamentum & Judæis, & Christianis, & Saracenis commune est. *Eruclavit* (inquit David ex persona Dei) *cor meum verbum bonum.* Hoc est quod DEI filium dicimus, & unigenitum Patris æterni, non ex carnali conjugio, aut humano complexu, sed ex corde DEI, id est, intellectu productum asserimus. *Eruclavit* *Filius meus est tu, ego hodie genui te.* Hodie dicit, quia DEO nec heri præterit, nec eras imminet. Sed hodie semper adest, cui presentia sunt omnia. Iterum *ante Luciferum* (inquit) *genui te, ut intelligas, quia non loquitur de Salomone David, sed DEUS Pater de Filio Deo, quia ante Luciferum nemo fuit.* Et in lib. *Proverb.* legitur: *Sapientiam Dei, quæ Dei Filius est, dicentem: Nondum erant abyssi, & ego jam concepta eram, ante montes & colles ego parturiebar.* Nunquam enim Pater sine filio fuit, nec sine Patre Filius. Et hoc est, quod in Evangel. inquit Joan. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quæ mysteria profunda & alta, cum non intelligeret Arius, nec Mahometus, negare maluerunt veritatem Dei, quam suam ignorantiam conficere, & suas ineptias impudenter ingerere, quàm aliorum sapientiam humiliter discere. Stulta hæc & damnosa pertinacia est. Deo enim & Prophetis ejus oportet credere; & si quid est cujus rationem non capimus, debemus cum Paulo dicere: *O altitudo divinarum sapientiarum & scientiarum Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Fatentur Jurisconsulti non omniam, quæ à majoribus suis instituta sunt, rationem reddi posse, & tamen legi parendum esse, quia non sine causa condita fuerit: quanto minus arcana Dei licet cognoscere & plurimæ sunt occultæ causæ, ad quas nulla potuit curiositas hominum pervenire; quia sicut oculi Noë uæ ad solem, ita nos ter intuitus ad ea, quæ sunt Divinitatis.

Non est ergo mirandum, si neque generationem Filii, nec Spiritus sancti processionem, neque Trinitatem in Divinitate intellexit carnaliter homo, vel Arius vel Mahometus. Sed illud in eis damnable ac detestabile fuit, quod sacræ Scripturæ, divinisque testimoniis non acquieverunt. Nam quid opus est argumentis, ubi DEUS ipse loquitur? De Pythagoricis traditum est, quod in disputando soliti erant dicere, *Ipsæ ait.* Ipse autem erat Pythagoras, tanquam ejus auctoritati non liceret adverteri: quanto minus DEO, qui verax est, & omnis homo mendax.

Sed negabis hæc esse DEI, quæ asserimus testimonia. De his posterius dicemus. Nunc de Spiritu sancto agendum est, cui tua lex divinos honores abrogat. Non est hujusmodi erroris Mahometus inventor; Arii, & Nestorii, & Macedonii hæc olim dementia fuit, quos sacra Patrum Concilia damnaverant, sed eorum virus apud Ægyptios, & Ara-

& Arabes aliquandiu latuit, & postremo auctore Mahometo, & Magistro ejus Sergio late diffusum est. Ne movearis, dum vera loquimur, cave ne sequaris cæcos, disce, Spiritum sanctum esse DEUM, & tertiam in Trinitate fore personam. Diximus paulò antè DEUM Patrem, dum se cognoscit, Verbum concipere & filium gignere. Nunc quod sequitur adjicimus, cognitioni esse annexam appetitivam quandam operationem, cujus principium voluntas est. Inter operationes vero, quas voluntas producit, præcipua est amare.

Adhibe hic aures, & mentem erige. In DEO perfectam & absolutam fateri cognitionem oportet, & amorem pari modo, cujus processus per appetitivam operationem exprimitur, sicut & verbi generatio per intellectivam: & alia est operatio, qua intelligit, alia qua appetit. Intellectiva ex his compleitur, quæ sunt quodammodo in ipso intelligente: nam sicut sensibilia in sensu, sic intellectibilia in intellecta esse dicimus. Appetitiva autem complementum accipit, secundum quandam ordinem, movumve ad eas res, quæ obijciuntur appetitui, & oculum quoddam principium sui motus habet. Ea vero, quæ principio feruntur arcano, Spiritus nomen acciperunt, nam & ventos spiritus esse dicimus; & in Scripturis *procellarum spiritus* appellantur, quia non apparet afflationis spiritus initium. Respirationem etiam & articularum motum ab intus & occulto principio manantem, vocamus spiritum: atque hoc modo congruenti quadam similitudine, quantum divina humanis verbis indicari possunt, Divinus ipse amor à Patre Filioque procedens, Spiritus dictus est.

In nobis duplici ex causa procedit amor: aliquando ex corporea & materiali natura, & is plerumque immundus est, & menti noxius. Aliquando ex ipsa proprietate spiritualis naturæ, cum bona intelligibilia, & rationi convenientia adamamus: & hic purus est amor, & laudabilis, & animæ salutari. In Deo corporealis amor seu materialis locum non habet, sed ille tantum reperitur, qui simplex est & nitidissimus, & purissimus, quem Spiritum sanctum appellamus. Nec nos intellectualem & sancto amore quicquam prosequimur, nisi quod intellectu concipimus. Conceptio autem (ut diximus) quæ fit ab intellectu, Verbum est, atque ita necesse est amorem ex Verbo oriri. Amat enim Deus quod de se ipso intelligit, id est, Verbum, quod concipit intelligendo. Verbum autem DEI dicimus Filium Dei, qui & ipse Patrem novit, & amat: a qua fit, ut amor ipse, cui sanctus Spiritus est nomen, ex Patre Filioque procedat, sitque cum Patre & Filio pariter DEUS. Nam sicut divinum intelligere essentia divinitatis est, ita & amare. Et sicut DEUS se semper intelligit, ita & se semper amat, & omnia amat, suam bonitatem dum amat. Rursusque sicut DEI Filius, qui est Verbum DEI in divina natura subsistens, Patri coæternus, perfectus, & unus Deus est; ita & Spiritus sanctus DEUS est, Patri & Filio coequalis & coæternus. Et quia omne quod subsistit in natura intelligibili apud nos, persona dicitur, apud Græcos *ὑποστάσις*; consequens est, ut tres personas in divinitate ponamus, quia tres sunt subsistentes, Pater, & Verbum, & Spiritus sanctus, neque has personas dicimus esse per essentiam diversas, sed per solas relationes distinctas, quæ ex processione Verbi, & amoris proveniunt.

Atque in hunc modum Christiana Religio, divinitus illustrata, distinctas tres personas

confiteatur in divinis, non tres Deos; sicut Mahometus falso opinatus est: sed Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, unum esse ab æterno DEUM asserimus; nec tamen ipsum Patrem qui Filius est, nec filium qui Pater est, nec Spiritum sanctum qui Pater est, aut Filius. Una est enim Patris, & Filii, & Spiritus sancti essentia, in qua non est aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus: quamvis in personis alium Patrem, alium Filium, alium Spiritum sanctum, divina docente auctoritate, dicamus.

Nec similitudo in his, quæ creata sunt, summæ deest Trinitati. *Invisibilia DEI* (sicut Apostolus ait) *per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Sempiterna quoque virtus ejus, ac Divinitas relucet in anima nostra, quæ divina Trinitatis est imago. Est enim anima nostra substantia quædam incorporea, & ratione prædita, & actus quidam sive forma organici corporis, quæ dum corpus movet, & regit, sui meminit, se intelligit, & se diligit: quibus in rebus quædam apparet Trinitas memoriæ, & intelligentiæ, & amoris. Tria hæc ad se ipsa referuntur, quia non est amor sine memoria, nec memoria sine notitia. Nam quis meminit, aut amat quod nescit? inseparabilia sunt hæc à semetipsis, & tamen quodlibet eorum, & simul omnia una essentia sunt, & una vita in anima una. Differunt tamen, quia memoria non est intelligentia vel voluntas sive amor. Quod si hæc diligenter inspicias, invenies summam illius Trinitatis, atque unitatis vestigium, & imaginem quandam, quamvis imperam.

Quicumque enim sempiternam & incommutabilem naturam, per memoriæ reminiscitur, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem, profecto reperit in semetipso summæ Trinitatis imaginem, non tamen omnino similem, sed qualemcunque, ita ut in similitudine magna inveniatur dissimilitudo. Esi enim homo meminit, intelligit, & diligit, non tamen memoria est, nec intelligentia, nec dilectio, sed sunt hæc in eo, & in una substantia, non sicut accidentia in subjectis, quæ possunt abesse; sed substantialiter existunt in anima, & unus homo est, qui habet hæc tria, non ipse est hæc tria. In simplici vero natura, quæ DEUS est, quamvis unus sit DEUS, tres tamen sunt personæ, ut dictum est, & ipse Deus est hæc tres personæ. Sed illud factis ad rem nostram est, quia tria hæc aliquo modo unam sunt.

Reperitur & sub aliis nominibus, & alio modo in nostra natura illius summæ & ineffabilis Trinitatis imago. Nam mens & notitia ejus, & amor, tria quædam sunt: mens enim novit se, & amat se, nec amare se potest, nisi etiam noverit se. Duo quædam sunt mens & notitia. Et hæc tria quamvis distincta invicem sunt, unum tantum esse dicuntur, quia in anima substantialiter existunt: & est ipsa mens quasi parens, & notitia ejus, quasi proles ejus. Mens enim cum se cognoscit, notitiam sui gignit, & est sola parens suæ notitiæ. Tertius est amor, qui de ipsa mente, & notitia procedit, dum mens cognoscit se, diligit se: non enim posset se diligere, nisi cognosceret se: amat enim placitam prolem notitiam suam. Et ita amor quidam complexus est parentis & prolis: nec minor est proles parente, cum tantum se noverit mens quanta est: nec minor est amor parente, & prole, id est, mente, & notitia. Considerat hæc rationalis homo, & videns tria in una essentia concurrere, extendit se ad contemplationem

Creator-

Creatoris, & intelligit unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate, & unum DEUM colit, unam essentiam, & unum principium, sicut Patriarcha, & Propheta, atque Apostoli tradiderunt.

Sed audiamus jam tandem ipsos, & divina legis auctoritatem, & testimonia afferamus, sine quibus vana est omnis argumentatio: DEUM Patrem omnes sacrae litterae consentunt, & DEI nomen Paternitatem & omnia refert. Et, si Filium dicimus, non possumus Patrem negare. De Filio adducta sunt testimonia legis, ergo & Pater

Joan. 14.

ostensus est, sicut & Salvator ait: Joan. 14. Philippus, qui videt me, videt & Patrem meum. Nunc de Spiritu sancto quod capimus prosequendum est.

Gen. 1.

In Gen. 1. legimus, quia Spiritus Domini ferebatur super aquas. Quis tunc Dominus nisi DEUS fuit, & cujus Spiritus nisi Domini? & quomodo Dei Spiritus, nisi Deus? DEUS est quicquid Dei est, nec aliquid illi immixtum est. Incompositus est, simplex est, & purus DEUS. In Job 33. scriptum est: Spiritus Domini fecit me, & spiraculum omnipotentia Dei vivificavit me. Dei sunt haec opera, non hominis. Quis fecit hominem, nisi DEUS? est igitur Spiritus Domini, propter quod dictum est, in Psal. Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. Quis hic Spiritus, nisi DEUS, quis impleat orbem, nisi Deus, cui caelum sedes est, & terra scabellum pedibus ejus? Erapud Poetas, Deum ire per omnes terras, tractusque maris, calumque profundum, traditum est. Et rursum: estne sedes Dei, nisi terra, pontus, & aer, & caelum & virtus? Propter quod recte ait David Psal. 138. Quo ibo a spiritu tuo? Ostendens non esse locum in quo posset fugere Spiritum Domini, qui est ubique. Esse autem ubique, implete & contere mundum soli Deo tributum est. Deus igitur sanctus Spiritus est, qui haec peragat, & futura praenoscit, & praedicat, sicut scriptum est, Responsum accepit Simeon a Spiritu sancto, quia non moreretur nisi videret Christum Domini. Non est cur Deum negemus, qui Dei efficit opera. Non igitur solus Pater DEUS est, neque solus Filius, sed Spiritus sanctus cum Patre simul, & Filio DEUS est. Quia non adversatur rationi Trinitas personarum in unitate Divinitatis, quemadmodum superius ostensum est.

Job 33.

Luce 2.

Pf. 138.

Gen. 1.

Pf. 109.

Gen. 2.

Gen. 1.

Sed jam Trinitatem ipsam ex sacris Codicibus demonstramus, & Moysen ante omnes audiamus, cujus haec sunt verba, in capite libri, quem Genesim nostri vocant: In principio creavit Deus calum, & terram. Terra autem erat inanis & vacua; Spiritus Domini ferebatur super aquas. Tria commemorat, DEUM, principium, & Spiritum. Ideo in DEO, Patrem intelligimus, in principio Filium; in Spiritu Domini Spiritum sanctum. Et accipiat principium hoc in loco pro Filio, sicut in Psalmis, Psal. 109. de suo Filio dicit Deus: Tecum principium in die virtutis tuae in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te. Tentans diabolus primos Patentes, interposito serpente, & suadens, ut ederent de ligno prohibito: Eratis, inquit, sicut discipulos bonum & malum. Quod perinde accipiendum est: eratis sicut divinae personae, quibus ignotum est nihil. Et cum ejiceretur Adam de Paradiso, inquit Dominus: Ecce Adam factus est, sicut unus ex vobis, quibus nobis Pater scilicet, & Filio, & Spiritu sancto. Sed manifestius eadem Trinitas ostenditur cum dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: Cum ait, faciamus, & nostram, plures personas indicat: cum dicit imaginem, unitatem divinitatis ostendit. Nec solitarius

est, cum dicit faciamus, neque alia se loquitur, qui nostram ait. Duo sunt pluralia verba faciamus, & nostram, ut videatur Pater cum Filio, & Spiritu sancto miscere sermone, quod non sono vocis, sed intellectus expressus est. Dixerat, Creavit Deus calum & terram, Deus, & creavit singularia sunt, quia unus est Deus, & una Divinitatis essentia, subjungitur, faciamus & nostram, ut pluralitas in personis intelligatur. Idem & Psalmista canit Regius, dum canit: Verbo Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Quid manifestius dici potuit? in conditione calorum tres personae concurrunt, Dominus, Verbum, & Spiritus. Dominus Patrem exprimit, in Verbo Filium accipimus, Spiritus is est, quem sanctum vocamus.

Et rursum Propheta, ut Trinitatem personarum in Divinitate cognoscas, ter Deum provocat in benedictione, Psal. 66. Benedicat nos Deus, Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum universi fines terra. Trina Dei confessio Trinitatem exprimit personarum, & cum subditur: metuant eum omnes fines terra, unitas aperitur Divinitatis. In Psal. quoque 44. multum expressit Trinitatem innot cum dicit Filio, Sedes tua Deus in saeculum saculi. Et postea subdit, Propterea unxit te DEUS, DEUS tuus: id est Pater, & Spiritus sanctus, & cum sequitur, pra participibus tuis: mysterium quoque incarnationis aperit, de quo suo loco prosequemur. Et Isaia 6. in visione sua clamantia introducit Seraphim, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Ter sanctus ad tres personas refertur, & semel Dominus, & semel Deus dicitur: quia unus est Dominus, & unus est Deus. Et rursum idem vates ex persona Christi loquitur, & dicit: Dominus meus misit me, & Spiritus ejus: Dominus meus, inquit, id est, Pater meus, misit me, scilicet Filium: & Spiritus ejus, qui est sanctus Spiritus. Quis hic non intelligat Trinitatem? non latuit Prophetas haec mysterium.

Possent & alia plura hujusmodi testimonia ex veteri Testamento adferri, quae Trinitatem planè ostendunt; planius tamen locutus est in Evangelio Dominus, qui cum in orbem mitteret discipulos: Euntes, inquit, docete omnes gentes, & baptizatis eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Tres nominavit personarum, in nomine dixit, non in nominibus, ut essentiae unitatem, in personarum Trinitate demonstraret. Et Joannes Evangelista, qui de pectore Domini veritatem hausit, in Epistola sua, Tres, inquit, sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. Et Apostolus Paulus ad Galat. 4. Misit, inquit, spiritum Filij sui, in corda nostra. Et alibi: Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum habitat in vobis. Et iterum, Ex ipso, inquit, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria. Ex ipso dicit propter Spiritum sanctum. Non dicit ex ipso, aut per ipsum, sive in ipso; nec ipso, sed ipsi gloria, inquit, ut Trinitatem simul & unitatem agnosceremus. Atque his testimoniis, & auctoritatibus illuminata est desuper Christiana Religio. Summa enim fiducia confitetur, & praedicavit unum DEUM esse, qui est causa causarum, principium & finis omnium rerum, & omnis auctor creaturae, & summum bonum, & nihilominus tres personas in Deo recognoscit, & Trinitatem in unitate veneratur: cui qui adversatur, salutis expectem ferredet, & ambulat in tenebris, & veritas non est in eo. Tu vero, si sapias; de tenebris emerges: & candida luce perfusus, sacratissimam Trinitatem, & cognoscendo coles, & colendo cognoscer,

Nec

700.1. Nec adverbis sacrosancto Evangelio, in quo legitur: *Verbum caro factum est.* Negat tunc legifer incarnationem Verbi. Nam cur (inquit) factus est DEUS homo, & in ligno Crucis DEUS passus, qui alio modo genus humanum redimere poterat? Negat tua lex Christi necem, & alium suo loco interfectum existimat: nec DEUM incarnatum cognoscit, neque crucifixum, aut mortuum. Nos utrumque predicamus, quia factus est DEUS homo, & passus est, & propter salutem hominis hæc facta esse testamur. At enim de seipso Dominus: *Veni filius hominis salutare, quod perierat.* Constabat primi parentis errato, omnes homines culpa teneri: clausa erat paradisi porta, nec mortalibus patebat in caelum aditus. Decebat summam Dei bonitatem, hominem, qui ceciderat, reparare, nec miserum esse perpetuo sinere, qui ad beatitudinem persequendam creatus fuerat. Sed obtabat iustitia Dei, quæ pro peccato satisfactionem exigebat. Dignus erat infinita pœna, qui maiestatem offenderat infinitam. Nec homo tanti erat, ut infinitam posset redimere culpam. Scibat hinc divina iustitia ultionem petens, illinc divina bonitas miserandum esse contendens. Audienda fuit utraque vox, quia *uniper sa via Domini misericordia & veritas.* Quare etsi poterat aliter humane imbecillitati consulere (est enim omnipotens) hic tamen convenientissimus fuit modus, quem elegit, ut assumpta humana natura, ipse pœnas solveret. Factus est DEUS homo, ut homo fieret DEUS: *Veritas de terra orta est, & iustitia de celo prospexit.* Coniuncta est humanitas Divinitati, ut acciperet de plenitudine bonitatis, quod suæ defectum supplet: et infinitatis. Fuit hic modus salvandi humani generis divinæ bonitati conveniens. Satisfactum est iustitia simul, & misericordiae, factum est amoris & odii. Placuit hoc divinæ potentiae, quæ nihil frustra, nihil non decenter ac convenientissimè facit.

Et licet necessitate absoluta, qua necessarium dicimus, sine quo aliud esse non potest, Incarnatio Verbi necessaria non fuit: eo tamen modo, quo necessarium accipitur id, quo convenientius & congruentius pervenitur ad finem, dicere non pudet ad reparationem hominis, Incarnationem Filii DEI necessariam fuisse. *Ego sum DEUS, ego sum Dominus, & non est alius absque me salvator,* ex persona Christi (inquit) Isaïas, quia non poterat homo salvare seipsum, quare necessarium fuit, ut homo fieret DEUS, & DEUS salvaret hominem. Propter quod pulcherrimè & ad propositum aptissimè inquit, ex nostris Professoribus unus in hunc modum, de mysterio divinæ Incarnationis: *Suscipitur à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, ab aternitate mortalitas, & ad deponendum conditionis naturæ debitum, natura inviolabilis est unita passibili. Deusque verus, & homo verus in unitate reperitur, ut quod nostris remediis congruebat, unus atque idem hominum, Deique mediator, & mori ex uno, & resurgere posset ex altero. Nisi enim esset verus DEUS, non afferret remedium, nisi esset verus homo, non preberet exemplum.*

Intelligis quam convenienter Filius DEI carnem assumpsit, ut DEUS, & mortem obierit, ut homo. Sed queris testimonia antiquæ legis: non negabimus, præsto sunt: *Ecce (inquit Isaïas) Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur, nobiscum DEUS.* Quomodo nobiscum DEUS est? nisi quia Verbum caro factum est, & habitavit in nobis? Et iterum ejusdem Prophetæ verba sunt: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius im-*

perium super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, DEUS fortis, Pater futuræ sæculi, Princeps pacis. An non hic mysterium incarnationis planè ostenditur? & quæ tunc futura erant, quasi præterita manifestantur? *Puer (inquit) natus est nobis, qui natus est in humana parvitate; & datus est filius, quemadmodum Joannes ait: Quia sic DEUS dilexit mundum, ut filium suum daret unigenitum.* Datus est Christus ex Divinitate, natus ex humanitate, natus ex virgine. *Cujus imperium super humerum ejus?* quod est imperium Christi, nisi lignum Crucis, in quo pependit, mundum vicit, æreas potestates debellavit, & subacto triumphatoque diabolo, regnum suum potenter intravit? *Oportuit enim Christum pati, & sic intrare in gloriam suam,* ut inquit ipse in Evangelio Lucæ. Imperium igitur super humerum ejus fuit, quia Crucem gestavit humeris, quamvis eo fatigato Simon Cyrenæus angariatus sit eam tollere: Dicitur *admirabilis*, propter signa & prodigia, quæ fecit, lumen cæcis, auditum surdis, claudis ambulationem, debilibus fortitudinem, & mortuis vitam restituens. *Consiliarius* appellatur, propter Evangelicæ consilia, quæ adjecit antiquæ legi. DEUS asseritur, ne putares purum hominem natum; nam DEUS humanæ naturæ conjunctus est. *Fortis* quia spoliavit infernum, & portas æreas confregit, & vectes ferreos dissipavit. *Pater futuræ sæculi,* quia cælum aperuit electis, & regnum homini præparavit æternum, post hanc vitam in cælesti Hierusalem. *Princeps pacis,* quia nato Christo, clausum est apud Romanos templum Jani, & mira pax exorta est: & *gloria in excelsis DEO cantaverunt Angeli, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Ostendit & alio loco idem Isaïas cap. 45. Incarnationem Verbi dicens: *Dominus enim iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse venit & salvabit nos,* quod perinde accipiendum est, ac si dicat, Carnem accipiet, & mortem pro nobis subibit. Et rursus, *vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.* *Absconditus* (inquit) quia in carne latuit Salvator Israel, quia sua morte nostram mortem redemit. Et ne putes temporalem esse salutem, salvationis genus addidit: *Israel salvatus est, inquit, in Domino:* id est, in virtute Domini, subdit *salus aterna:* quam consecuti sunt omnes, qui ex Israel Christo crediderunt. Apertissimum testimonium est Isaïæ.

Sed audi Jeremiam, cap. 23. ejus sunt hæc verba: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & suscitabo germen justum ex semine David, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet judicium, & in diebus illis salvabitur Juda, & habitabit Israel confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Deus justus.* Considera verba, & attende mysteria, suscitabo (inquit) *germen justum,* id est, Christum sanctum, & justum, *ex semine David* secundum carnem: quia ex prolapia regia, & sanguine David MARIA Mater Domini nata est. *Et regnabit Rex,* quomodo regnabit? sanè quemadmodum ipse apud Matthæum in Evangelio dicit: *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra:* quod est Regem esse. *Et sapiens erit,* sapientia creata scilicet, quæ hominis est, & increata, quæ DEI est, & quæ est ante sæcula. *Et faciet judicium,* discretio scilicet & discussionis; nunc discretio, dum eligit ex mortalibus quos vult, & alios suo arbitrio dimittit: & in fine sæculi discussionis, quando reddet unicuique secundum opera sua. *In diebus illis salvabitur Juda:* id est, quicumque crediderint, & baptizati fuerint, salvi erunt.

Et habitabit Israel confidenter in statu Ecclesie triumphantis. Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, DEUS iustus, ut scias, quia Christus ex semine David natus, non solum homo, sed etiam DEUS est: nec alteri, quam Christo hæc verba convenire possunt. Accedat & alius Propheta Baruch nomine, quid ille ait? Hic est, inquit, DEUS noster, & non estimabitur alius adversus eum: hic advenit omnem viam disciplina, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terra visus, & cum hominibus conversatus est. Docent hæc omnia incarnationem Verbi, & hominem factum DEI Filium ostendunt, & manifestant.

Nunc de morte audi, & eos contemnit, qui Christum volunt esse translatum, & nondum mortuum, sed incredibili dementia, circa diem supremum Judicii cum omnibus Angelis interficiendum putant. O nefandam audaciam, & stultitiam alias inauditam! dimitimus Angelos, quorum incorporea substantia est, & mortalis. Christum interfectum negant, & ajunt interficiendum. A David Psal. 68. ex persona Christi: quæ non rapuit tunc exolvebam (inquit) quia non peccavit, & pœnas dedit, pro alieno delicto mortem subiit. Quod manifestius Isaias 53. ostendit dicens: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes enim nos quasi oves erravimus, & unusquisque in viam suam declinavit: & Deus posuit super eum iniquitatem, expiandam omnium nostrum. Et subditur: Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Et paulo post, ir adidit in mortem animam suam, & cum sceleratis deputatus est, ipse multorum peccata tulit, & pro transgressoribus rogavit. Si videlicet Propheta passionem Christi, vix potuisset apertius loqui. Nec Jeremias tacuit tormenta Domini, qui eum ex ligno Crucis ita loquentem inducit: O vos omnes, qui per viam transitis, attendite, & videte, si est dolor similis sicut dolor meus. Et ipse Salvaor de se ait: Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus sacerdotum, & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Et necum aliis: Sicut Moyses exaltavit serpente in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Psal. 68.

Isai. 53.

Joan. 19.

Et ne de morte dubites, scribit Evangelista Joan. 19. Cum accepisset JESUS acetum, dixit, Consummatum est, & inclinato capite, emisit Spiritum.

Prophetæ Christum moriturum, & à mortuis resurrectorum prædixerunt, Evangelistæ & obitu se in cruce, & sepulchrum resurrexisse tertia die affirmant. Certa res est, nihil ambiguitatis habet, veritati omnia consonant. Resurrexit Dominus, ascendit in cælum, & venurus est iterum, ut faciat judicium in fine sæculi. Tua lex non recipit, quia non sapit de Christo, quæ sapere oportet. Cujus alterum adventum non solum Evangelium, sed antiqui etiam vates ostendunt, sicut paulo ante de Jeremia diximus. Contestis ejus est Daniel, dicens, Ecce in nubibus caeli, quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit. Et sequitur: Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & lingua serviens ei: quibus in verbis viti doctores judicium Christi facile inventiunt, in fine mundi: Et ipse Christus de seipso loquitur: Dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederis filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos judicantes

duodecim tribus Israel. Et in actibus Apostolorum legimus, constitutum esse Christum à Deo Patre vivorum & mortuorum Judicem. Hæc nos de DEO sentimus, hæc & firmiter credimus, hæc salubriter prædicamus, æternam vitam promittentes omnibus, qui Christo credunt, & in Trinitatis nomine baptizati, opera faciunt Evangelio digna.

Quæris, quæ sit ista vita æterna, quid agat illic homo, quæ voluptate lætetur, & quam beatitudinem allequatur? Respondemus cum Evangelio Joan. 17. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te verum DEUM, & quem misisti JESUM Christum. Summa ibi felicitas erit videre Deum, in sua natura, & ejus perfecti bonitate. Gaudio nostræ mentis hinc satiabimur, hinc implebimur, hinc summa felicitas erit hæere DEO, & DEUM cognoscere. Videmus enim nunc per speculum (ut ait Apostolus) tunc facie ad faciem, & in nubilo, teste Job: In facie Domini videbimus lumen, & satiabimur cum apparuerit gloria ejus: & erimus sibi similes, ut ait Joann. Nec oculus vidit (inquit Iaias) nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ promissio Dominus diligentibus se. Et Apostolus, non esse condignæ passionibus hujus sæculi dicit, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Tua lex in aia vita flumina lactis & mellis, & vini promittit, & cibaria delicata, & uxores multas, & concubinas, & virginum coitus, & Angelorum in turpibus obsequiis ministeria, & quicquid caro deposcit. Bovis hic paradus, & asini potius, quam hominis est. Hæcenus PIUS Pontifex II.

C A P V T III.

In quibus rebus sit prohibita Christianis communicatio cum Saracenis,

Supponenda sunt, quæ libro 5. part. 4. diximus in genere de communicatione prohibita Christianis cum infidelibus; in specie vero oportebit examinare, quæ sint interdéta Christianis cum Saracenis.

Primum igitur statuendum est, in Jure & in Bulla Cænz Domini esse excommunicatos fideles omnes, qui Saracenis aut inimicis Christiani nominis auxilium ferunt, in damnum Christianorum & Catholicorum. Et ut clarius constet de mente legis, in ea numerantur omnia, quæ ferri aut mitti prohibentur. Nimirum, equi, arma, ferrum, filium ferri, stannum, chalybs, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, caunabes, funes tam ex ipso cannabe, quam ex alia quacunquæ materia, atque hujusmodi.

Deinde in particulari explicantur, qui sint hi infideles, ad quos hæc omnia deserti prohibentur, scilicet Saraceni, & Turcæ, & hæretici per Rom. Sedem expressim nominati, & generatim omnes Christiani nominis hostes & inimici.

Præterea excommunicantur omnes, qui per se, vel per alios de rebus statum Christianæ Republicæ concernentibus, in Christianorum perniciem & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos, in damnum Catholice Religionis, certiores faciunt, illisque ad id consilium, auxilium, vel laborem præstant.

In hac igitur excommunicatione comprehenduntur tria genera personarum.

Primò

Franc. Toletus fol. 508. Primò deferentes ad Turcas, & Saracenos, vel vel quoscunque Christiani nominis inimicos, aliquid ex octis, equos, arma, armorum materiam, ut ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, & alia metallorum genera, instrumenta bellica, lignamina, funes, materiam funium, aliaque prohibita, quibus infideles prædicti Christianos impugnant.

Secundò, facientes certiores hujusmodi inimicos de rebus ad statum Reipublicæ Christiananæ pertinentibus, in perniciem & damnum Christianorum.

Tertio consilium præstantes eisdem, in eadem perniciem. In secunda parte revocantur omnes concessionis, & privilegia Principibus, vel privatis super hoc à Sede Apostolica concessa.

Azor. fol. 1019. Pro explicatione hujus excommunicationis, maximè circa primum genus personarum, Primo quaeritur, quinam appellatione Saracenorum in his Juris communis capitulis accipiantur? Respondeo eos omnes accipi, qui impiè & nefariè Mahometi sectæ, atque perfidæ inheerent, sive sint Turcæ, sive Tartari, sive Persæ, sive Arabes, sive Ægyptii, Africani, & Mauri. Præterea, non solum comprehenduntur Saraceni, qui actû Christianos oppugnant, sed etiam, qui habitu, id est, qui obliata occasione eos oppugnare solent, aut possunt.

Quæres, an nomine Saracenorum comprehendantur etiam Judæi? Respondeo, ex Jure Communi, Christianos ad Judæos arma deferentes, non esse excommunicatione affectos, quoniam Judæi nomine Saracenorum minimè significantur. At vero in constitutione Pontificia, quæ dicitur Bulla Cœnæ Domini, excommunicatio comprehendit etiam Christianos, qui ad Judæos arma deferunt: quoniam excommunicatio fertur in eos omnes Christianos, qui ad Turcas, Saracenos, & alios Christiani nominis inimicos arma detulerunt. Judæi autem sunt Christiani nominis inimici.

Quæres deinde, an excommunicatio protendatur etiam ad Christianos deferentes arma ad Paganos, sive Ethnicos? Respondeo ex jure communi antiquo ad eos non extendi: ex novo vero Bullæ in Cœna Domini, ad eos quoque protendi, dummodo tamen sint Christiani nominis inimici, qui actû, vel habitu bella cum Christianis gerant.

Quæres insuper, an etiam excommunicatio comprehendat Christianos arma deponentes ad Hæreticos, præsertim ad eos, qui Catholicos oppugnant? Respondeo, non comprehendendi, nec ex Jure communi, nec speciali Bullæ in Cœna Domini, quæ promulgata publicè in Curia Romana solebat ante tempora Gregorij XIII. Nam Hæretici appellatione Saracenorum non continentur, nec significantur vocabis Christiani nominis inimicorum. Sunt enim Hæretici Catholici tantum nominis inimici, non Christiani. Nam, ut ait August. lib. 18. de Civ. c. 51. Hæretici sub vocabulo Christiano doctrinæ resistunt Christianæ. At vero post tempora Gregorij ejusdem XIII. Bulla Cœnæ Domini sic habet: *Excommunicamus, qui equos, vel arma deferunt ad Saracenos, vel Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos, vel hereticos, per nostras vel hujus sanctæ sedis sententias expressè & nominatim declaratos*: quibus verbis excommunicatio fertur in eos etiam Christianos, qui arma bellica deferunt ad hæreticos, non quoslibet, sed à Romano Pontifice lata sententia expressè, & nominatim denunciandos.

Thom. à Iesu Oper. Tom. I.

Tolet. fol. 508. Secundum dubium circa illa verba *Deferentes arma*, An vendentes tantum, sine eo quod deferant ad terras infidelium, comprehendantur in isto Canone, sicut qui in terris Christianorum venderent ferrum, equos, & reliqua prohibita? Respondeo cum Cajet. verb. excommunicatio cap. 20. & Navar. super cap. Ita quorundam, de Jud. not. 1. num. 41. quod non, quia cum hæc materia sit pœnalis, verba sint intelligenda in sua propria significatione, & præcisè: non enim debet fieri ampliatio. Deferre autem dicitur motum ad locum, neque est idem, quod vendere.

Alterum dubium, utrum qui in una terra infidelium existens, deferat hæc ad aliam terram eorundem, censetur deferens? Tabien. verb. Excommunicatio 6. num. 7. & Sylvest. verb. Excommunicatio 7. §. 67. respondent negativè, quia iste proprie non dicitur deferre ad infideles, dum maneat inter illos, & allegant prædicti auctores declarationem Greg. IX. in Extravag. quod postulat, qui ita declaravit, quam Tabien. dicit esse renovatam, quantum ad excommunicationem, non quantum ad declarationem.

Tertium dubium est, an qui mandant deferri hujusmodi prohibita dicantur deferentes, ita ut incurrant hæc excommunicationem? Sylv. verb. Excommunicatio 7. §. 24. & Panorm. in cap. mulieres, de sentent. excommunicationis, & cap. significavit de Judæis, dicunt generaliter, quod cum aliquis actus prohibetur sub excommunicatione, comprehenditur & mandans fieri talem actum, & potest probari, quia in illo cap. mulieres respondet Papa in Canon. Si quis suadente Diabolo, comprehendit etiam mandantes percuti, quia qui mandat fieri, facere dicitur. His tamen non obstantibus, contrarium est tenendum cum Cajet. verbo excommunicatio, in principio, & Navar. cap. 24. num. 33. & Tabien. verb. Excommunicat. 5. §. 49. num. 5. qui mandans, licet sit faciens interpretativè, non tamen formaliter, & licet primum sufficiat ad rationem peccati, non tamen ad rationem pœnæ, quia in lege pœnali verba in formali significatione sunt intelligenda. Nec obstat cap. dictum, quia ibi Papa declaravit, qui habet auctoritatem interpretandi, ibi autem est amplectenda tantum interpretatio, ubi facta est, non in aliis casibus, nam si mandans semper includetur in faciente, non esset necessarium exprimere in Bulla, & tamen mandans aliquando exprimitur, aliquando non.

Quartum dubium, an deferentes hujusmodi prohibita ad Hæreticos, comprehendantur in hac censura? Respondeo, quod nullo modo; Ita Navar. cap. 27. num. 62. quia non dicuntur Christiani nominis inimici, cum Christum profiteantur, & nomine Christiano censeantur, licet opera & fidem Catholicam non habeant, peccant ergo mortaliter prædicti, sed non incidunt in hæc excommunicationem.

Quintum dubium, quid per arma intelligitur? Respondeo cum Sylvest. verb. Excommunicatio 7. paragr. 59. Tabien. verb. excomm. 6. paragr. 1. & communi opinione intelliguntur tam offensiva, quam defensiva, quod probatur ex lege armorum ff. de v. rb. signific. de ex l. 3. ff. de vi & vi armata, ubi habetur arma esse scuta, galeas, gladios, fustes, & lapides: dicunt quæ hi Doctores ea dici arma, quæ principaliter & verè instituta sunt ad præliandum offendendo, vel defendendo. Unde cultri ad scindendum panem, vel ad scindendos calamos, non sunt arma: Ut etiam dicit Panorm. cap. Clerici de

Ee

vita

vita & honestate Clericorum, nec alia instrumenta, in usum agriculturæ, possunt tamen secundum prædictos auctores, hæc censeri arma, ex intentione utentis. Nam si aliqui vellent his uti ad præliandum, tunc dicerentur arma etiam cultelli, & alia hujusmodi, & qui ea deferrent ad infideles, Includerentur sub hac censura. E contra vero in aliis armis, etiam si desit intentio utendi illis ad præliandum, qui ea deferret ad infideles, incurrit hanc excommunicationem, ut notat Joan. And. Panorm. & Gloss supra cap. Ita quorundam, de Judæis.

Sextum dubium, quæ dicantur lignamina? Respondeo cum Sylvest. verb. excommunicatio 7. paragr. 19. & Tabien. verb. excomm. 6. num. 3. intelliguntur ligna, ex quibus possent tritremis, naves, vel alie machinæ ad impugandum fieri, & non alia ligna ad combatendum, vel in alios usus extra bellum, ut patet ex verbo Bullæ, ubi dicitur, *Quibus Christianos impugnant.* Navar. super cap. ita quorundam not. 7. num. 14. dicit comprehendit etiam sub hoc nomine ipsas tritremes, & naves jam factas, quod mihi placet, licet: Cajet. verb. Excommunicatio cap. 20. solam materiam intelligat, quia latius hic sumitur, quam in dicto cap. ubi dicitur, *lignamina galearum*; hic vero sine addito, dicitur, *lignamina*, ut comprehendat materiam, & quæ ex ea fiunt.

Septimum dubium, quid significant, *Alia prohibita*? Pro solutione notatur; tria esse genera prohibitorum in Jure. Quædam prohibentur absolute, omni tempore, & omni loco, V. g. deferre prohibita, ut arma & instrumenta bellica, alia tantum tempore belli, ut mercimonia, victualia, & alia hujusmodi, cap. quod olim de Judæis. Alia prohibentur omni tempore, sed non omni loco, quia deferre hæc in Alexandriam, Ægyptum, & terram Soldani, nullo tempore. elicer, ut habetur in Extravag. multa de Judæis.

Secundo, nota tempus Treguarum reparari pro tempore belli, ut habetur cap. significavit de Judæis. Tempus tamen extra actuale bellum & indiciarum non reputatur tempus belli, ut bene notat Tabien. verb. Excommunicatio num. 5. qui ad questionem respondet verb. Excomm. 6. §. 4. Omnia hæc tria genera comprehendit sub illo verbo, *Alia prohibita.* Sylvest. verb. Excommunicatio 7. §. 60. & Cajetan. verb. Excommunicatio 6. 20. dicunt tantum ea, quæ pertinent ad bellum ibi intelligi, & ego ita credo, quia illud relativum *Alia*, refertur ad antecedentia, in quibus continentur tantum prohibita, ad præliandum pertinentia. Item verba sequentia (*quibus Christianos impugnant*) ad idem determinatur, nam mercimonius, aut victualibus non dicuntur impugnare, licet tempore belli ministrentur.

Octavum dubium, An qui deferunt ista ad infideles, non ut impugnent Christianos, sed alios infideles, incurrant hanc Excommunicationem? Respondeo, si ista, quæ deferunt, permanent, ut possint postea impugnare Christianos, absque dubio incidunt in hunc Canonem; si vero ea, quæ deferunt verisimiliter consumuntur, talia deferre non est prohibitum. Hæc de primo genere.

Secundum genus personarum, comprehensum in hac Excommunicatione, non continet omnes, qui faciunt certiores infideles, de quibuscunque rebus Christianorum, sed quomodo hujusmodi res concernunt ad statum communem alicujus Reipublicæ Christianæ, & cedunt in damnum & perniciem ipsius; utrumque enim est necessarium

ad incurrendam hanc censuram. Eodem modo intelligendum est de tertio genere personarum, quod non quicumque dant consilium, statim sine excommunicati, sed solum quando hoc consilium cedit in damnum & perniciem Christianorum.

In posteriori parte hujus Excommunicationis, quia aliqui potuissent allegare privilegium aliquod à Sede Apostolica obientum, ut possint ad infideles deferre prohibita hujusmodi ideo Papa derogat in totum hujusmodi privilegio. Ut autem conferamus prædicta cum jure antiquo, nota, quatuor esse maxime inter alia Pontificum decreta similia in jure huic Excommunicationi Bullæ Cænæ.

Primum est ALEXANDRI III. Cap. ita quorundam, de Judæis, ubi excommunicat tria genera personarum.

Primo deferentis Saracenis arma, ferrum, lignamina galearum.

Secundo gerentes gubernationem & regimen in galeris, & in piraticis navibus.

Tertio subministrantes necessaria ad impugnandos Christianos eisdem Saracenis. Per Saracenos autem intelligere oportet, omnes, qui sequuntur sectam Mahometanam. Ille Canon, vel istud Jus in multis excedit Bullam, & est illa latior, in quantum sub illo verbo (*subministrant necessaria*) comprehenduntur, tempore belli victualia deferentes, quæ in Bulla Cænæ non continentur, ut supra diximus. Et simile est de danibus, vel mutuantibus pecunias eis ad impugnandum Christianos. Primum vero genus personarum continetur in Bulla Cænæ, & etiam secundum sub illo verbo (*consilium præstantes.*) Est tamen strictius ex alia parte.

Primo, quia Bulla Cænæ, præter Saracenos, ad quosvis Christiani nominis inimicos extenditur.

Secundo, quia complectitur curam gubernationis gerentes, non tantum in galeris, & navibus piraticis, sed omnium infidelium contra Christianos, licet piratæ non sint.

Tertio complectitur deferentes non tantum arma, & ferrum, sed etiam stannum, plumbum, & alia metalla, armorum materiam, & equos etiam tempore pacis, quæ illic non includuntur, nisi propter necessaria sunt illis Saracenis ad bellum contra Christianos.

Quarto complectitur certiores facientes infideles de rebus pertinentibus ad Christianos, quæ non comprehenduntur in Jure.

Præterea sciendum est ad alterum decretum fuisse Clementis III. Cap. Quod olim de Judæis, ubi excommunicat habentes commercia cum Saracenis tempore belli, & eos, qui per se, vel per alios, navibus, vel quovis alio ingenio, aliqua rerum subsidia, vel consilia dixerint impendenda etiam tempore belli durante, intelligendo etiam tempus Treguarum, ut supra diximus. Hæc excommunicatio non est relevata, neque pertinet ad Bullam Cænæ, nisi merces sint, alia omni tempore, & loco prohibita, ut supra diximus. Item impediens subsidia, nisi sit aliquid eorum, quæ in hac Bulla prohibentur, non incurrit excommunicationem Bullæ, ut si victualia, pecuniæ, & similia impendantur, quia non sunt in ea prohibita.

Tertium decretum est Innocentij III. C. ad liberandum, de Judæis, ubi excommunicantur omnes, quos

quos *Alex.* excommunicavit, ubi supra, & insuper addit vendentes galeras, vel naves, & qui machinas, auxilium, vel consilium præstant Saracenis in dispendium Terræ sanctæ, & non est reservata. Apponitur etiam inter alias pœnas, ut hi non absolvantur, nisi totum quod habuerunt ex commercio damnum, & tantumdem de suo sat reddant in favorem terræ sanctæ. In Bulla vero Cœnæ, non continentur hi, nisi simul deferant ad ipsos, ut supra diximus. Non continentur, inquam, vendentes galeras, & naves, reliqui vero continentur, & licet hic Can. Procedat tantum, cum sit in dispendium terræ sanctæ, tamen absolute sunt excommunicati per C. Ita quorundam, de *Judais.* quia ministrant Saracenis necessaria. Et dicitur necessaria, non quia Saraceni illis indigent, sed quia ex se sunt necessaria.

Quartum Decretum est *Clementis V.* in *Extra-vag. multa, de Judais.* ubi excommunicat deferentes equos, arma, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia, in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum, terræ Ægypti, & mittentes hæc vel portantes, vel de portibus eorum, ut eis deferantur, extrahentes, vel extrahi permitte-tes, vel talia agentibus quomodolibet favorem vel auxilium præstantes. Etque hæc excommunicatio Papæ reservata. Ubi patet multos excommunicari, qui in Bulla Cœnæ Dominam non continentur, & de contra in Bulla non tantum ad Saracenos, sed ad infideles alios ista prohibentur deferri. Ibidem continentur certiores facientes tempore pacis, & pro redemptione captivorum arma deferentes, quod olim licebat in *Cap. Significavit, de Judais.* Secundum aliquos, ut refert Sylvest. *verb.* Excommunicat. 7. *paragr. 6 r.* sed ego contrarium censeo, cum *Gloss. illius cap.* quod intelligendum est de aliis mercibus, extra arma, ferrum, &c.

Restat denique aliud dubium, An Christiani à Saracenis (quod sæpissime contingit Christianis inter Saracenos degentibus) capti, & servi effecti, & remigio mancipati, & addicti lethalem culpam, & proinde excommunicationem contrahant, cum iusti remigant in bello contra Christianos, metu mortis, vel betum, aliorumve cruciatuum, quæ mala alioquin sustinerent, si à remigando desisterent? *Navar. in Manual. cap. 27. nu. 63. v. 7. quod Christiani.* eximit eos quidem excommunicationem non incurere, sed tamen lethalem culpam contrahere, & proinde absolvi non posse à peccatis, nisi emigandi mentem & voluntatem exuerint. Priorem partem probat quia verisimile, inquit, non est, Ecclesiam excommunicatione eos ferire in tanto periculo constitutos, eos vero à lethali culpa non liberat, quia putat contra Christianos remigare esse per se malum, & proinde nec iussu Dominorum, nec metu mortis, à culpa excusari: non secus ac si Saracenus servo Christiano imperaret, ut furaretur alteri, vel aliquem hominem occideret.

Mihi tamen aliud videtur, puro enim remigare, in eo qui tanquam servus est remigio additus, & traditus, esse per se rem indifferentem. Est enim proprium servi ad id destinati munus. Unde licet Naaman non peccabat, tamen si suo Principi inserviebat in templo Idolorum colenti, dum Regis imbecillitatem suis manibus sustentant, una cum eo sese inclinabat, suo enim munere fangebatur: nec ancilla peccat, si Dominam Ethnicam & gentilem comitetur gestando eandem, & simul cum ea in templo Idolorum genua flectat, non quod in ut Idolum veneretur, sed ut suum officium præster-

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

Ita etiam Christiani in servitutem redacti, & destinati remigiis nequaquam peccant in remigando.

At dices, Remigant contra Christianos! Fateor, sed hoc illi faciunt, ut suo officio, & muneri satisfaciant: nec enim illi sua voluntate, & arbitrio sunt remiges effecti, neque eis præcipitur solum, ut remigent contra Christianos, sed ut absolute & simpliciter remigent, quod non est per se malum opus. Quare cum remigare duro Dominorum imperio & iussu coguntur, minimè adiguntur ad id præcisè contra Christianos præstandum, sed simpliciter & promiscuè, contra omnes, ut ita suum officium exequantur, & obeant. Aliud vero esset, quando juberentur arma capere & pugnare contra Christianos, aut furari, aut innocentem hominem occidere, hæc enim sunt per se mala, & proinde nullo metu etiam mortis faciendia.

Ad id vero quod objiciebatur, nimirum Christianos in remigando Saracenis opitulari: respondemus eos per se solum, quod debent officium, & ministerium præstare, ex accidenti vero sequi, ut in eo Saraceni juventur, qui non est eorum propositus finis: nec tamen inde efficitur, ut jure possint contra Christianos remigare, etiam quando ad id nullo metu adigerentur, tunc enim cum omnis metus & periculum abesset, lege charitatis desistere à remigando deberent, cum possent citra ullum incommodum Christiano: um libertati, salutem, & vitæ prodesset. At vero tanto cum suo detrimento, & malo, nulla lege compelluntur, ad consulendum aliorum vitæ & bono. At commune bonum, inquit, jure naturæ debet privato præferri. Non diffitemur id lege Charitatis Christianos præstare oportere, ubi Saracenis, vel Turcis, pugna esset, contra certam Christianorum Rempublicam, aut contra Regem, vel Principem: sed in præsentia sermo tantum est de servis Christianis, qui remigant in tricemibus, vel navigiis Saracenorum, contra privatos Christianos pugnantiū.

Ultimo denique dubitari poterit, An Saraceni Christianorum Principum jurisdictioni subiecti puniri queant ob delicta contra legem naturæ commissa, aut contra Deum in iis, quæ sunt illis nobiscum communia? Respondere posse, ut si furta, adulteria, patricidia, vel homicidia perpetrant, quoniam sunt crimina contra communem Reipublicæ salutem, cujus ipsi quoque sunt participes. Si item idola venerent, si DEUM negent unum esse, si in Christum Religionemve Christianam maledicta conijciant: si Christianos in Christi, aut Christianæ Religionis odium, ignominiam aut contemptum malè habeant: si Sanctorum imagines conculcent, reliquias proterant, si cruces protternant, resve alias sacras impiè & nefariè polluant, violent, aut tractent. Unde merito à Christianis Imperatoribus præscriptæ sunt leges, ut Idolorum templa clauderentur, & impia sacrificia cessarent, quod iussit Constantinus Magnus l. placuit *C. de Paganis*: & ut revererentur, quod est postea à Theodosio imperatum. Nam, ait Nicephorus l. 9. *hist. Eccl. c. 25.* Primus Constantinus sacrificia demonibus prorsus prohibuit, aras autem eorum non sustulit, mandato illo promulgato, ut Deorum fana clausa essent, ne ab aliquo adiri possent, idem filii ejus fecere. Sed Theodosius legem tulit, ut Deorum fana diruerentur. Teste igitur Nicephoro simulacra & statuae Deorum dejiciebantur, frangebantur, & comminebantur. Editæ quoque sunt Imperatoris leges, quibus Paganis in Christum & Christianam Religionem contumeliosi, & injuri pecuniariis pœnis, atque etiam bonorum publicatione multarentur.

E e z

Quæ

Quæretur insuper, an liceat Christianis Principibus impune permittere Saracenorum ritus? Respondeo ex parte licere, ex parte vero, non licere. Si ritus ita sint superstitiosi, ut nec eorum secta quam superstitiosè profitentur, congruentes sint, nequaquam eos tolerare Christianum Principem decet: quia & à Christiana Religione, & ab eorummet secta, quamvis impia, sunt alieni. Sit tamen sint ipsorum propitii, nec à veteri, &

antiqua professione discrepent, permitti, & tolerari possent ad plura, & deteriora mala evitanda, nimirum ad communem Reipublicæ pacem tuendam, & dissidia & odia profliganda, ad expeditiorem eorum conversionem. Nam cum eorum vana & superstitiosa secta, tota undique erroribus scateat, ac fæteat, facilius, citius, & commodius possunt hac ratione confutari.

LIBER UNDECIMUS, DE ETHNICORUM CONVERSIONE PROCURANDA.

PRÆFATIO.

Gentium
cōversio
prædica-
tur.

Isaia 2.

Isaia 7.

Isaia 35.

Isaia 49.

Isaia 60.

Ratio-
nes qui-
bus Evā-
gelium
dissemi-
nandum
Gentibus
suadetur

IN Oraculis antiquis habemus certè clarissimas de conversione omnium Ethnicorum prophetias, futurumque, ut Ecclesia DEI ad agnitionem divinæ veritatis perducatur omnes nationes: & ut nunc cæteros omittam Prophetas, Isaïas 2. cap. clarissimè vaticinatur, non unis, sed in universum novissimis diebus fore, ut gentes confluant ad montem Domini, & invitent alios populos; neque ullum tempus excepit, quod non contingeret. Sic alibi: *Multiplicabitur, inquit, eius imperium, & pacis non erit finis.* Et de Ecclesia rursus, quæ prius erat, quasi tellus deserta & invia, ad quam nemini patebat accessus ante adventum Christi, nullus ejus erat cultus: *Latabitur, ait, deserta, & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium, germinans germinabit, & exultabit læt abundantia & laudans.* Explicat alibi eadem elegantissimè Isaïas, *Deserta, scribit, tua, & solitudines tua, & terra vicini tua nunc angustæ erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur, qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ, Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem. Et dices in corde tuo, qui genuit mihi istos? ego sterilis & non pariens, transmigrata, & captiva; & istos, quis enutrivit? Ego desituta & sola: & isti ubi hic erant? Hæc dicit Dominus DEVS: Ecce levabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum: & offerent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humores portabunt.*

Non discedamus ab eodem Isaïa: qui sic alibi refert DEVM loquentem ad Ecclesiam: *In indignatione mea percussisti te, & in reconciliatione mea miser tu sum tui, & aperientur porta tua jugiter die, ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur.* Quasi nullum sit momentum diei vel noctis, quo Ecclesiæ portæ claudantur, sed sint semper è gentibus, qui ingrediantur ad ipsam, ita ut non possit etiam eo tempore, quo necesse videtur, qualis est nox, claudi. Prædictæ igitur prophetiæ, quæ necessario impleri debent, animos virorum Apostolicorum vehementer movere ac inflammare deberent. Quid enim acrius animum pium urgebit, quam divinæ promissionis veritas, quæ pollicetur Gentilium respicientiam. Porro acerrimum calcar habent Evangelici ministri, ad Ethnicos profecturi, ut libenter onus impositum ferant: divinam scilicet pollicitationem divinatorum oraculorum futuri proventus. Etenim nihil æquè firmum negotiatores habent, qui ad extremos Indos auti amore navigant, quam promissionem; & tamen firmius & perseverantius Oceanum vincunt, quam JESV Christi famuli, quos amor salutis proximorum lentè admodum afficit.

Secunda ratio: quia cum hoc Sæculo ab anno circiter quingentesimo supra millesimum plus terrarum atque hominum fuerit detectum, quibus Evangelii lux nondum plenè illuxit; quam totis ferè mille superioribus annis, innumere etiam sint Regiones, ac Gentes, quæ quotidie à Lusitanis & Hispanis in utraque India deteguntur, quibus Evangelica tuba nondum insonuit, manifestè demonstratur prætoribus esse tempora, in quibus plenitudo gentium intret Ecclesiæ ovile; verè enim divinum fuisse consilium clarè perspicitur, ut tot nationes antea ignotæ,
hoc.